

Sanoista tekoihin

Sisäisen turvallisuuden ohjelman vuosi- raportti 2013

Helsinki 2013

27/2013

Sisäasiainministeriö

Kuvailulehti

Julkaisun päivämäärä: 2.10.2013

Tekijät (toimielimestä, toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri): Sisäisen turvallisuuden sihteeristö, Sisäasiainministeriö

Julkaisun laji: Raportti

Toimeksiantaja: Valtioneuvoston periaatepäätös 14.6.2012

Toimielimen asettamispäivä: 14.6.2012

Julkaisun nimi: Sanoista tekoihin - Sisäisen turvallisuuden ohjelman vuosiraportti 2013

Julkaisun osat: Johdanto, raportti, tunnusluvut

Tiivistelmä: Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen sisäisen turvallisuuden ohjelmasta 14.6.2012. Päätöksen mukaisesti ohjelmassa päätetyt toimenpiteet toimeenpannaan osana eri hallinnonalojen toiminnan ja talouden suunnittelua, paikallista turvallisuussuunnittelua sekä yhteistyössä järjestöjen ja elinkeinoelämän kanssa. Ohjelman toimeenpanosta tulee raportoida vuosittain. Raportointi perustuu toimenpiteistä vastuussa olevien toimittamiin tietoihin. Raportti käsitellään sisäisen turvallisuuden ministeriryhmässä, jonka jälkeen se julkaistaan.

Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on päätetty 64 toimenpiteen toimeenpanosta. Toimenpiteistä viisi on toimeenpantu, 43 toimenpiteen toimeenpano on käynnissä ja 16 toimenpiteen toimeenpano ei ole vielä käynnistynyt. Osa näistä on sellaisia, että niiden toimeenpano on ajoitettu käynnistymään myöhemmin.

Toimenpiteistä 12 liittyy lainsäädäntökysymyksiin. Näistä toimenpiteistä kolme on saatettu päätökseen ja niitä koskevat hallituksen esitykset on tehty (toimenpiteet 31, 49, 59). Yksi toimenpide on sellainen, että hallituksen

esitystä valmistellaan, mutta valmistelusta saatujen tietojen perusteella esitys ei tule pitämään sisällään sisäisen turvallisuuden ohjelmassa määriteltyä tavoitetta (TP 60). Kahteen toimenpiteeseen liittyy kysymyksiä, jotka tulee ratkaista (toimenpiteet 40, 44).

Sisäisen turvallisuuden ohjelman mukaisesti neljä turvallisuutta parantavaa moniammatillista toimintamallia tulee ottaa käyttöön koko maassa. Tie selväksi – malli, jolla puututaan nuorten rattijuopumuksiin, on otettu käyttöön vain yksittäisissä tapauksissa. Ankkurimallin tarkoituksena on katkaista nuorten rikoskierre varhain. Se on käytössä neljällä poliisilaitoksella, ja sen käyttö tulee laajenemaan. Marak-toimintamallilla vähennetään väkivallan riskiä lähi-suhteissa ja sen käyttöönotto etenee. Pakka – toimintamalli antaa keinot alkoholihaittojen torjuntaan paikallisesti, ja sen käyttöönotto laajenee.

Avainsanat (asiasanat): sisäinen turvallisuus, turvallisuuden parantaminen, yhteistyö, poikkihallinnollisuus, turvallisuus, onnettomuudet, rikokset

Muut tiedot: Sähköisen julkaisun ISBN 978-952-491-876-3 (PDF), osoite www.intermin.fi/julkaisut

Sarjan nimi ja numero: Sisäasiainministeriön julkaisusarja 27/2013

ISSN: 1236-2840

ISBN: 978-952-491-875-6

Kokonaissivumäärä: 72

Kieli: Suomi

Hinta: 25€ + alv

Luottamuksellisuus: Julkinen

Jakaja: Sisäasiainministeriö

Kustantaja: Sisäasiainministeriö

Inrikesministeriet

Presentationsblad

Utgivningsdatum: 2.10.2013

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare): Sekretariatet för den inre säkerheten, Inrikesministeriet

Typ av publikation: Rapport

Uppdragsgivare: Statsrådets principbeslut 14.6.2012

Datum för tillsättandet av organet: 14.6.2012

Publikation: Från ord till handling – Programmet för den inre säkerheten, årsrapport 2013

Publikationens delar: Inledning, rapport, nyckeltal

Referat: Statsrådet fattade ett principbeslut om programmet för den inre säkerheten den 14 juni 2012. Enligt beslutet ska de åtgärder som det beslutats om i programmet vidtas som ett led i verksamhets- och ekonomiplaneringen inom de olika förvaltningsområdena, den lokala säkerhetsplaneringen samt i samarbete med organisationer och näringslivet. En rapport om genomförandet av programmet ska utarbetas årligen. Rapporteringen baserar sig på uppgifter som de som ansvarar för åtgärderna lämnat. Rapporten behandlas i ministergruppen för den inre säkerheten, varefter den publiceras.

I programmet för den inre säkerheten har man fattat beslut om genomförande av 64 åtgärder. Av åtgärderna har fem genomförts och 43 åtgärder är under arbete. I fråga om 16 åtgärder har genomförandet ännu inte inletts. För en del av dem har genomförandet planerats starta vid en senare tidpunkt.

Av åtgärderna ansluter sig 12 till lagstiftningen. Av dessa har tre slutförts och regeringspropositionerna gällande dem har överlämnats till riksdagen (åtgärderna 31, 49 och 59). I fråga om en av åtgärderna är situationen den att regeringspropositionen har överlämnats, men i propositionen

har inte beaktats det mål som uppställts i programmet för den inre säkerheten (åtgärd 60). Två av åtgärderna är förknippade med frågor som väntar på avgörande (åtgärderna 40 och 44).

I enlighet med programmet för den inre säkerheten ska fyra multiprofessionella verksamhetsmodeller för att förbättra säkerheten tas i bruk i hela landet. Modellen Nyktra vägen, genom vilken man ingriper i rattfylleri hos unga, har tagits i bruk endast på enstaka håll. Syftet med Ankkuri-modellen är att i ett tidigt skede bryta brottsspiralen hos unga. Modellen har införts vid fyra polisinsättningar och kommer att tas i bruk i ännu större omfattning. Syftet med verksamhetsmodellen MARAK är att minska risken för våld i nära relationer, och införandet framskrider. Verksamhetsmodellen PAKKA tillhandahåller verktyg för att på lokal nivå förebygga uppkomsten av alkoholrelaterade skador. Ibrukttagandet av modellen utvidgas.

Nyckelord: inre säkerhet, förbättrande av säkerheten, samarbete, förvaltningsövergripande, säkerhet, olyckor, brott

Övriga uppgifter: Elektronisk version, ISBN

978-952-491-876-3 (PDF), www.intermin.fi/publikationer

Seriens namn och nummer: Inrikesministeriets publikation 27/2013

ISSN: 1236-2840

ISBN: 978-952-491-875-6

Sidoantal: 72

Språk: Finska

Pris: 25€ + moms

Sekretessgrad: Offentlig

Distribution: Inrikesministeriet

Förläggare/utgivare: Inrikesministeriet

Lukijalle

Onko arjen turvallisuus parantunut vai heikentynyt? Tätä kysymystä pohditaan varmasti päivittäin ihmisten välisissä keskusteluissa sekä perinteisessä että sosiaalisessa mediassa. Meillä kaikilla on oma käsityksemme siitä, miten turvallinen maa Suomi on ja miten turvallista täällä on asua. Usein se muodostuu median välittämän tiedon sekä omien ja lähipiirin kokemusten perusteella. Oikeaa tai väärää käsitystä turvallisuudesta ei ole. Turvallisuus ja turvallisuuden tunne eivät ole asioita, joihin on olemassa asiantuntijavastaus. Oman ja yhteiskunnan kokemisessa turvalliseksi tai turvattomaksi on suuria eroja yksilöiden, eri ikäryhmien ja alueiden välillä. Se liittyy kiinteästi myös yksilöiden elämäntilanteeseen kokonaisuudessaan.

Arjen turvallisuus on tärkeää. Se on kiinteä osa kaikenikäisten ihmisten hyvinvointia ja yhteiskunnan häiriötöntä toimintaa. Se on tärkeää yrityksille, jotka työllistävät ihmisiä ja luovat hyvinvoinnin edellytyksiä kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Se on tärkeää koko yhteiskunnan turvallisuudelle. Yhteiskunta, jossa turvallisuus on hyvä ja kansalaisten kokemus turvallisuuden tunne on vahva, pystyy toimimaan myös kriiseissä ja häiriötilanteissa. Myös toipuminen näistä tilanteista on nopeampaa.

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen sisäisen turvallisuuden ohjelmasta "Turvallisempi huomina" 14.6.2012. Ohjelmassa on yhteensä 64 poikkihallinnollista toimenpidettä, joita toimeenpannaan kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Ohjelman toimeenpanoon osallistuvat viranomaisten lisäksi järjestöt ja elinkeinoelämä. Ohjelma toteuttaa omalta osaltaan pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa asetettua tavoitetta, jonka mukaisesti Suomi on Euroopan turvallisim maa, jossa ihmiset ja eri väestöryhmät kokevat yhteiskunnan yhdenvertaisena ja oikeudenmukaisena.

Tähän julkaisuun on koottu tiedot siitä, miten sisäisen turvallisuuden ohjelmassa päätettyjä toimenpiteitä on toimeenpantu. Raporttiin on liitetty taustatietoa sekä informaatiota, joka kuvaa järjestöjen toimintaa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Raportti sisältää myös tiiviit yhteenvedot osana sisäisen turvallisuuden ohjelmaa valmisteltujen alueellisten toimeenpanosuunnitelmien tilanteesta. Raportti on valmisteltu laajassa yhteistyössä. Se on käsitelty sisäisen turvallisuuden ohjelman ohjausryhmässä ja sisäisen turvallisuuden ministeriryhmässä ennen sen julkaisemista.

Hyvä lukija, toivon, että perehdyt tähän raporttiin. On tärkeää avoimesti arvioida, miten olemme onnistuneet sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanossa ja olemmeko tehneet riittävästi työtä Sinun, lähipiirisi, työpaikkasi tai yrityksesi ja koko yhteiskunnan turvallisuuden parantamiseksi. Jos työsi liittyy turvallisuuteen, toivon, että saat raportista tietoa siitä, mitä kaikkea on käynnissä turvallisuuden parantamiseksi. Järjestöt tekevät tärkeää työtä turvallisuuden parantamiseksi, ja toivon, että tässä raportissa annetut tiedot antavat lisää tietoa siitä, miten viranomaisten ja järjestöjen yhteinen työ voi parhaimmillaan edistää turvallisuutta.

Sisäasiainministeri

Päivi Räsänen

Sisällysluettelo

Kuvailulehti	3
Presentationsblad	4
Lukijalle	5
1. Tiivistelmä	8
2. Sisäisen turvallisuuden toimintaympäristö – muutokset ja arvioita kehityksestä	11
3. Ohjelman toimeenpanon eteneminen	14
3.1 Lisätään turvallisuuden tunnetta	14
Turvallisuuden tunne – tilastoja, kyselyjä ja muuta tietoa kehityksestä	16
Karri Liikkasen artikkeli	17
3.2 Kehitetään ennalta ehkäisevän turvallisuustyön tuloksia mittaavia indikaattoreita ja varmistetaan kansallisten kyselytutkimusten säännöllinen toteuttaminen	18
Ennalta ehkäisevän turvallisuustyön mittaaminen – tilastoja ja tietoa kehityksestä	19
3.3 Varmistetaan turvallinen oppimisympäristö	20
Oppilaitosten turvallisuus – tilastoja ja tietoa kehityksestä	21
3.4 Parannetaan julkisten tilojen turvallisuutta ja viihtyvyyttä	22
Julkisten tilojen turvallisuus ja viihtyisyys – tilastoja ja tietoa kehityksestä	23
Risto Lammin artikkeli	24
3.5 Varmistetaan työtään tekevien ihmisten turvallisuus	26
Työssä kohdattu väkivalta – tilastoja ja tietoa kehityksestä	27
3.6 Parannetaan rakennetun ympäristön turvallisuutta	28
Rakennetun ympäristön turvallisuus – tilastoja ja tietoa kehityksestä	29
Jukka Mäkelän artikkeli	29

3.7 Lisätään liikkumisen turvallisuutta.....	31
Liikkumisen turvallisuus – tilastoja ja tietoa kehityksestä.....	32
3.8 Varmistetaan nuorille turvallinen kasvuympäristö.....	33
Nuorten turvallinen kasvuympäristö – tilastoja ja tietoa kehityksestä.....	37
3.9 Varmistetaan turvallinen elämä iäkkäille.....	40
Ikäntyneiden turvallisuus – tilastoja ja tietoa kehityksestä	41
3.10 Vähennetään vakavaa väkivaltaa ja sen uhkaa	42
Mika Soinisen artikkeli	45
3.10.2 Ennalta ehkäistään perhesurmia	46
3.11 Parannetaan yritystoiminnan turvallisuutta ja yritysten häiriötöntä toimintaa.....	46
Yritystoiminnan turvallisuus – tilastoja ja tietoa kehityksestä.....	51
Markku Rajamäen artikkeli	51
3.12 Vähennetään alkoholin käytöstä johtuvia turvallisuusongelmia.....	53
Miten alkoholin käyttö vaikuttaa turvallisuuteen – tilastoja ja tietoa kehityksestä	55
3.13 Parannetaan rikoksen uhrin palveluja ja rikoksen tekijän tukea	56
Rikoksen uhrin palvelut ja tekijän tuki – tilastoja ja tietoa kehityksestä	59
3.14 Ennalta ehkäistään ääriajatteluun perustuvia väkivaltaisia tekoja.....	61
Väkivalta, jota perustellaan ääriajattelulla – tilastoja ja tietoa kehityksestä	62
Leena Malkin artikkeli	63
3.15 Varmistetaan vapaaehtoisten saatavuus turvallisuus- ja hälytystehtäviin	64
4. Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpano alueellisesti.....	65
Veli-Matti Ahtiaisen artikkeli	67
5. Sisäisen turvallisuuden kehitystä kuvaavat tunnusluvut.....	69

1. Tiivistelmä

Valtioneuvosto teki 14.6.2012 periaatepäätöksen sisäisen turvallisuuden ohjelmasta Turvallisempi huominen. Ohjelman keskeistä sisältöä ovat toimenpiteet arjen turvallisuuden parantamiseksi pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa päätettyjen linjausten mukaisesti. Ohjelma valmisteltiin laajassa yhteistyössä eri viranomaisten, järjestöjen ja elinkeinoelämän kesken. Nämä kaikki tahot osallistuvat myös sen toimeenpanoon. Ohjelman alueellisen toimeenpanon edistämiseksi on valmisteltu aluehallintovirastojen johdolla laajassa yhteistyössä sisäisen turvallisuuden ohjelman alueelliset toimeenpanosuunnitelmat. Ohjelmassa päätetyt tavoitteet ja toimenpiteet otetaan huomioon paikallisissa turvallisuussuunnitelmissa. Sisäisen turvallisuuden ohjelman yhteydessä valmisteltiin toimenpideohjelma väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi ja kansallinen strategia yritystoiminnan turvallisuuden lisäämiseksi.

Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on yhteensä 64 toimenpidettä. Toimenpiteiden toimeenpano vaatii usean eri toimijan välistä yhteistyötä. Sellaiset arjen turvallisuuden kannalta tärkeät toimenpiteet, jotka ovat osa jonkin yksittäisen viranomaisen tai toimijan perustyötä tai toteutettavissa yhden organisaation omin toimin, eivät sisälly sisäisen turvallisuuden ohjelmaan. Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa ei ole toistettu sellaisia tavoitteita, toimenpiteitä tai linjauksia, joista on jo tehty päätös osana jotain muuta ohjelmaa tai suunnitelmaa.

Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpiteet on ryhmitelty niiden tavoitteiden mukaisesti suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Tässä raportissa kuvataan jokaisen toimenpiteen toimeenpanon tilannetta liikennevalolla. Punainen valo tarkoittaa, että toimenpiteen mukaisia toimia ei ole vielä aloitettu. Toimenpide on merkitty punaiseksi myös silloin, kun toimenpiteet, joita on tehty, eivät toteuta toimenpiteen perustavoitetta tai kun tehdyt toimet ovat olleet osa ko. organisaatioiden perustyötä, jota olisi tehty ilman erityisiä päätöksiä. Keltainen valo tarkoittaa, että toimenpiteen mukaiset toimet ovat käynnissä. Vihreä väri tarkoittaa sitä, että toimenpide on saatettu loppuun tai se on siirtynyt osaksi pysyvää toimintaa.

Jokaisen luvun yhteydessä on taustatietoa, jonka tavoitteena on antaa laajempi kuva aihealueen kehityksestä. Tilastotiedon lisäksi taustatieto-osuudessa on esitelty niitä toimia, joita järjestöt ovat tehneet toimenpiteisiin liittyen. Joihinkin lukuihin on liitetty myös artikkeleita, jotka antavat erilaisia näkökulmia käsiteltäviin aiheisiin. Raportin loppuun on liitetty hyvin tiivis kuvaus sisäisen turvallisuuden ohjelman alueellisten toimeenpanosuunnitelmien toimeenpanosta ja painotuksista sekä tunnuslukutaulukot.

Pääosa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa päätetyistä 64 toimenpiteestä on käynnistynyt. Viisi toimenpidettä on saatettu valmiiksi. Toimenpiteitä, joiden toimeenpano ei ole käynnistynyt, on 16. Seuraavassa on näitä toimenpiteitä tarkasteltu lähemmin.

Toimenpide 7: Varmistetaan tarvittaessa lainsäädännön keinoin kansallisesti tärkeiden turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta seuraavien seuranta- ja osoitinjärjestelmien pysyvyys (päävastuu OKM). Toimenpiteessä tarkoitettuja seuranta- ja osoitinjärjestelmiä ovat muun muassa Kouluterveyskysely, Nuorisoriikollisuus-kysely ja Kansallinen turvallisuuskysely, joka korvaa aiemman kansallisen uhritutkimuksen. Kouluterveyskyselyllä saadaan tietoa nuorten elinoloista, kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista sekä oppilas- ja opiskelijahuollosta. Ensimmäinen kysely tehtiin vuonna 1996. Vain pieni osa nuorten tekemistä rikoksista tulee poliisin tietoon. Nuorisoriikollisuus-kyselyllä on seurattu nuorisoriikollisuuden mukaan lukien piilorikollisuus kehitystä vuodesta 1995 lähtien. Turvallisuuskyselyllä saadaan tietoa rikollisuuden määrästä kokonaisuudessa, turvallisuuden tunteesta, peloista ja uhrikokemuksista. Kyselyiden tuottamaa tietoa käytetään muun muassa lainsäädännön valmistelussa ja yhteiskuntapolitiikan suunnittelussa laajasti.

Toimenpiteen tarkoituksena on varmistaa näiden kyselyjen toteuttaminen säännöllisesti ja vertailukelpoisesti. Tällä hetkellä esimerkiksi yksittäiset koulut tai kunnat voivat tehdä päätöksiä, jotka käytännössä vaarantavat tutkimusten toteuttamisen.

- Toimenpide 19:** Laaditaan selvitys työturvallisuuslain 10§:n mukaisen työnantajan arviointi- ja selvitysvelvoitteen toteutumisesta yrityksissä työssä kohdatun väkivallan ja sen uhkan osalta (päävastuu STM). Toimenpiteen tavoitteena on käyttää työsuojelun keinoja aiempaa tehokkaammin työssä kohdatun väkivallan vähentämiseksi. Tällä hetkellä työsuojeluorganisaatioilla ei ole yhdenmukaista menetelmää käytössä työssä kohdatun väkivallan seurannassa ja siihen puuttumisessa vaikka työtä käytännössä tehdään.
- Toimenpide 22:** Laaditaan liikenteen turvallisuussuunnitelma, joka kattaa kaikki liikennemuodot ja niihin liittyvät turvallisuushaasteet (päävastuu LVM). Toimenpiteestä päävastuussa oleva LVM on ilmoittanut, että se ei pidä tarkoituksenmukaisena toteuttaa toimenpidettä.
- Toimenpide 23:** Rattijuopumuksesta kiinni jääneille alle 25-vuotiaille tarjotaan mahdollisuus osallistua päihde-tilannetta koskevaan kartoitukseen terveys- tai sosiaaliviranomaisen kanssa Tie selväksi –mallin mukaisesti (päävastuu STM). Liikenteessä kuolleista rattijuopoista noin kolmannes on alle 25-vuotiaita. Toimenpiteen tarkoituksena on, että jatkossa kiinni jääneet alle 25-vuotiaat rattijuopot ohjattaisiin nopealla aikataululla keskusteluun terveys- tai sosiaaliviranomaisen kanssa. Keskustelussa nuoren elämäntilannetta ja ongelmia voitaisiin käydä laajemmin läpi. Tutkimusten nuorilla rattijuopoilla on monia ongelmia, jotka voivat vaikuttaa rattijuoppouden taustalla. Tie selväksi –malli on kehitetty Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella, ja tutkimusten mukaan se toimii tehokkaimmin juuri nuorten kohdalla.
- Toimenpide 28:** Lisätään sovittelumenettelyn käyttöä nuorten rikoksenteekijöiden jutuissa. Sovitteluopasta tarkistetaan niin, että nuorille rikoksenteekijöille pyritään tarjoamaan mahdollisuus korvata aiheuttamansa vahinko työllä (päävastuu sovittelutoimistot, THL). Eräiden aluehallintovirastojen alueella on tehty joitain toimia toimenpiteen toimeenpanon edistämiseksi, mutta asia kokonaisuudessaan ei ole edennyt siten kun on ollut tavoitteena.
- Toimenpide 30:** Kartoitetaan valtakunnallisesti opettajankoulutuksen tila ihmisoikeuskasvatuksen osalta (päävastuu OKM). Selvitystyö käynnistyy syksyn 2013 aikana.
- Toimenpide 33:** Laaditaan nettinuorisotyön strategia ja lisätään eri viranomaisten läsnäoloa verkossa sekä kehitetään moniammatillista nuorisotyötä verkossa. Poliisi tehostaa nettipoliisityötä (päävastuu SM). Toimenpide on kaksiosainen. Laaja kokonaisuus, sellaisen nettinuorisotyöstrategian valmistelu joka kattaa laajasti eri viranomaisten toimet, ei ole käynnistynyt. Tämä kokonaisuus on OKM:n vastuulla. Poliisi on kehittänyt nettipoliisityötä ja on siinä edelläkävijä kansainvälisesti. Koska tämä on kuitenkin vain osa toimenpidettä eikä toteuta toimenpiteen tavoitetta yksinään, voidaan katsoa, että toimenpide ei ole käynnistynyt riittävällä tavalla.
- Toimenpide 34:** Hyvinvointia edistävillä kotikäynneillä kiinnitetään erityistä huomiota turvallisuuteen ja tehdään yhteistyötä alueellisten pelastuslaitosten kanssa (päävastuu kuntien sosiaali- ja terveystoimi, alueelliset pelastuslaitokset, koordinoija Suomen Kuntaliitto). Eri puolilla maata on tähän liittyvää toimintaa, mutta se ei ole riittävän kattavaa eikä pysyvää jotta sen voitaisiin katsoa toteuttavan toimenpiteen varsinaista tavoitetta.

- Toimenpide 35:** Kaste-ohjelman toimeenpanossa tuetaan malleja, joissa edistetään ikääntyneiden turvallisuutta ja vähennetään päihdehaittoja kotiin vietäviä katkaisuhuolto- ja muita päihdepalveluja kehittämällä (päävastuu STM). Toimenpiteen toimeenpanoa varten on laadittu Kotikatko-toimintamalli, jota voidaan hyödyntää hyvänä käytäntönä. Toimenpiteen käytännön toimeenpano ei ole edennyt.
- Toimenpide 43:** Luodaan vuonna 2010 toteutetun yritysuhritutkimuksen perusteella säännöllisesti toteutettava yrityksiin kohdistuvaa rikollisuutta mittaava osoitinjärjestelmä, jonka kustannuksiin osallistuvat aiheen kannalta keskeiset ministeriöt ja muut mahdolliset rahoitustahot (päävastuu OM). Toimenpiteen valmistelu käynnistyy keväällä 2014 vuoden 2015 talousarviovalmistelun yhteydessä. Tutkimus toteutetaan vuonna 2015.
- Toimenpide 48:** Toteutetaan alueellinen pilotointihanke nopeutetusta menettelystä muiden kuin rangaistusvaatimusmenettelyssä käsiteltävien myymälävarauksien osalta (päävastuu POHA). Toimenpide käynnistyy vuoden 2013 lopulla. Se edellyttää yhteistyötä syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinlaitoksen kanssa. Poliisi on todennut, että sakonmuuntorangaistuksen palauttaminen vastaisi niihin tarpeisiin, joiden vuoksi toimenpide on valmisteltu. Näin toimenpiteen toimeenpano saattaisi olla tarpeetonta.
- Toimenpide 51:** Selvitetään yrityksiin kohdistuvien suurpalojen tutkintaan liittyvää viranomaisten ja muiden toimijoiden välinen yhteistyö siten, että tutkintaprosessien tulokset kehittyvät ja päällekkäiset toiminnot minimoidaan. Selvitetään mahdollisuus laajentaa PRONTO- järjestelmästä saatavien tietojen julkisuutta siten, että se edistäisi nykyistä paremmin palojen ja onnettomuuksien torjuntaa. Laaditaan yhteistyön laajentamisesta sekä tietojärjestelmän julkisuudesta tarvittavat säädösmuutokset (päävastuu POHA, SM). Suurpalojen tutkintaan liittyvän selvityksen valmistelu ei ole käynnistynyt. Tietojärjestelmän osalta toimenpiteen toimeenpano käynnistyy todennäköisesti vuonna 2016, jolloin nykyinen vanhentunut PRONTO korvataan uudella järjestelmällä.
- Toimenpide 52:** Liitetään startup -yritysten julkisrahoitukseen kannustin tietoturvan kehittämiseksi heti toiminnan alkuvaiheessa. Lisäksi nostetaan yritysten tietoturvan parantamisen edellytyksiä laatimalla asiasta suositukset ja mallilausekkeet yritysten jatkuvuudenhallintaa tukevan SOPIVA-hankkeen puitteissa. Varmistetaan tiedon kattava jakelu (päävastuu TEM). Toimenpiteen käynnistämistä neuvotellaan syksyllä 2013.
- Toimenpide 60:** Vankeuslakiin tai sen nojalla annettuun asetukseen liitetään kohta, jossa vapautuvasta vangista ilmoitetaan tämän asuinpaikkakunnan sosiaaliviranomaisille kun vapautuvan vangin palvelutarve sitä vaatii. Kuntien tulisi huolehtia, että vapautuvalle vangille järjestetään vapautumissuunnitelman tavoitteita ja rikoksetonta elämää tukevia palveluita (päävastuu OM). Vankeuslain mukainen vapauttamissuunnitelma tehtiin vuonna 2012 kaikista vapautuneista vankeusvankeista 67%:lle. Tiedoista ei ilmene, kuinka usein vapauttamissuunnitelman laadinnan tai toimeenpanon yhteydessä toimitettiin vangin koti- tai asuinpaikkakunnan viranomaisten kanssa yhteistyössä. Voidaan arvioida, että sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpiteen 60 perusteella tehtävät muutokset vankeuslakiin edellyttävät nykyistä laajempaa vapauttamissuunnitelman käyttöä sekä aiempaa laajempaa yhteistoimintaa kuntien kanssa. Rikosseuraamuslaitokselle tulisi säätää lähtökohtainen velvollisuus ilmoittaa kunnalle vapautuvasta vangista, kun vangin palvelutarve sitä edellyttää. Ilmoitusmenettelyn käyttöä tulisi seurata, joka nyt ei ole käytäntönä. Toimenpiteen toteuttaminen käytännössä tarkoittaisi myös sitä, että ensisijaiseksi perusteeksi uudessa laissa tulisi vangin palvelujen tarve, ei vangin suostumus joka on nykyisen lainsäädännön peruste.
- Toimenpide 61:** Kehitetään nuorille miehille suunnattuja rikoksia ennalta ehkäiseviä palveluja (päävastuu OM). Toimenpiteen toimeenpanoa on käynnistetty Rikosseuraamusviraston ja järjestöjen välisissä yhteistyötapaamisissa.
- Toimenpide 62:** Tehostetaan kuntien, Rikosseuraamuslaitoksen sekä kolmannen sektorin yhteistyötä rikollisuutta ehkäisevän järjestelmän kehittämisessä käynnistämällä selvitys, miten parhaiten voitaisiin turvata vapautuvan vangin katkeamaton hoitoketju vapautumisvaiheessa (päävastuu Rikosseuraamuslaitos). Selvitykselle pyritään järjestämään rahoitus vuodelle 2014.

2. Sisäisen turvallisuuden toimintaympäristö – muutokset ja arvioita kehityksestä

Mitä tilastot kertovat turvallisuuden kehityksestä vuonna 2012?

Tilastojen mukaan Suomen sisäinen turvallisuus kehittyi myönteiseen suuntaan vuonna 2012. Vuonna 2012 poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä väheni, liikenneturvallisuus parani ja tehtyjen kyselyjen mukaan ihmiset kokevat olonsa edelleen varsin turvalliseksi.

Poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä vähentyi viime vuoden aikana ja niiden määrä oli noin 11 prosenttia edellisvuotta alhaisempi. Lähes kaikkien rikosnimikkeiden määrä oli pienempi kuin aiempina vuosina. Omaisuusrikosten määrä väheni yhdeksän prosenttia, ja myös pahoinpitelyjen määrä väheni. Erityisesti julkisella paikalla tapahtuneiden pahoinpitelyjen määrä laski. Poikkeuksen myönteisestä kehityksestä muodostavat poliisin tietoon tulleet petosrikokset, joiden määrä kasvoi.

Poliisin tietoon tulleen rikollisuuden määrää tarkasteltaessa on syytä huomata, että kaikista rikoksista ei tehdä ilmoitusta poliisille. Vakavimmat rikokset tulevat lähes kattavasti poliisin tietoon, samoin sellaiset rikokset, joissa rikosilmoitus on edellytys esimerkiksi vakuutuksesta saatavalle korvaukselle. Rikoksista ilmoittamisen kattavuuteen vaikuttaa esimerkiksi se, luotetaanko siihen, että rikosta tutkitaan. Myös rikosilmoituksen tekemisen helppous vaikuttaa ilmoittamisalttiuteen. Kyselyjen mukaan esimerkiksi nuoret ilmoittavat selvästi vähemmän heihin kohdistuvista rikoksista kuin vanhemmat ikäluokat.

Vuonna 2012 tehtiin 110 henkirikosta, joka on alhaisin määrä viimeiseen kolmeen kymmeneen vuoteen. Kuitenkin henkirikosten yritysten määrä kasvoi. Henkirikosten määrä vaihtelee merkittävästi eri puolilla Suomea. Länsi-Suomen rannikkoalueilla henkirikosten määrä on vähemmän kuin 2 henkirikosta per 100 000 asukasta. Vastaava luku Pohjois-Suomessa, Kainuussa ja eräillä alueilla Kaakkois-Suomessa on 3-4 henkirikosta. Suomalaiselle väkivallalle on ominaista se, että se kasaantuu voimakkaasti ja on tiiviisti yhteydessä alkoholin käyttöön. Noin 90 prosenttia suomalaisista ei koskaan kohtaa väkivaltaa, ja noin yhteen prosenttiin suomalaisista kohdistuu yli puolet kaikista väkivallanteoista.

Keskimääräinen vankiluku vuonna 2011 oli 3 262, joka oli hieman edellisvuotta alhaisempi. Ulkomaalaisten osuus vangeista on lisääntynyt, ja vuonna 2011 17 % vangeista oli ulkomaan kansalaisia. Suomen vankiluku on edelleen Euroopan pienimpiä ja samalla tasolla muiden Pohjoismaiden kanssa. Elinkautisvankeja oli vuoden 2011 lopussa 175 ja elinkautisen rangaistuksen pituus on ollut keskimäärin 15 vuotta.

Liikenneturvallisuus parani vuonna 2012. Liikenteessä loukkaantuneiden ja kuolleiden määrä väheni noin 11 prosentilla edelliseen vuoteen verrattuna. Liikenteessä kuoli 255 ihmistä, joka on alhaisin määrä toisen maailmansodan jälkeen. Kuitenkin liikenteessä kuolleista rattijuopoista noin kolmannes on alle 25-vuotiaita, ja suurin osa näistä on nuoria miehiä.

Tulipaloissa kuoli vuonna 2012 87 ihmistä, joista 66 oli miehiä. Ikääntyneiden ja muiden toimintakyvyltään rajoittuneiden riski kuolla tulipalossa on muuta väestöä suurempi.

Vuosittain tapahtuu yli miljoona tapaturmaa. Vuoden 2011 kuolemansyytilaston mukaan tapaturmissa kaikkiaan kuoli hieman alle 2 800 ihmistä ja ne ovat neljänneksi yleisin kuolinsyy Suomessa. Vajaa kolmannes kuolemaan johtaneista tapaturmista tapahtuu alkoholin vaikutuksen alaisena. Suurin osa tapaturmista tapahtuu kotona, vapaa-ajalla, hoitolaitoksissa ja muissa työn ja tieliikenteen piiriin kuulumattomissa paikoissa. Yleisin kuoleman aiheuttama tapaturma on kaatuminen ja putoaminen. Eniten vammoja aiheuttavat liikunta- ja kotitapaturmat.

Sosiaali- ja terveysmenot ovat kasvaneet nopeasti viimeisen vuosikymmenen aikana. Vammat ja myrkytykset aiheuttavat vuodessa yli 100 000 sairaaloiden vuodeosastolla tapahtunutta hoitojaksoa. Tämä on toiseksi eniten erikoissairaanhoidon ja neljänneksi eniten perusterveydenhoidon hoitojaksoista verrattuna muihin syihin. Erityisen paljon hoidon kohteena ovat iäkkäät naiset. Viikonloppuoina jopa puolet päivystykseen tulevista potilaista on päihtyneitä.

Turvallisuuden tunteeseen vaikuttivat suurta huomiota saaneet tapahtumat

Vaikka tilastojen mukaan turvallisuus lisääntyi, tapahtui suurta huomiota saaneita henkirikoksia. Näiden johdosta saattoi syntyä sellainen käsitys, että rikollisuus lisääntyi ja on entistä vaarallisempaa. Merkittävimpiä ihmisten turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia tapahtumia olivat perhesurmat, joita tehtiin useita lyhyen ajan sisällä. Näissä menehtyi pieniä lapsia, ja tämä järkytti ihmisiä laajasti.

Lapsiin kohdistuva väkivalta nousi puheenaiheeksi toukokuussa 2012, kun Helsingissä kuoli henkirikoksen uhrina 8-vuotias lapsi. Tekijöinä olivat lapsen isä ja isän naisystävä. Tapauksen johdosta käynnistyi useita selvityksiä, joiden tavoitteena on parantaa lastensuojelua ja selvittää puutteet viranomaisten välisessä yhteistyössä.

Hyvinkäällä toukokuun lopussa 2012 sattunut ampumatapaus käynnisti keskustelun nuorten tilanteesta ja siitä, mitä tekijöitä on tällaisten suunnitelmallisten henkirikosten taustalla. Nuorten tekemä vakava väkivalta on noussut otsikoihin viime vuosien aikana. Tehtyjen kyselytutkimusten mukana nuorten väkivaltarikollisuus on kuitenkin pysynyt varsin vakaalla tasolla aina vuodesta 1995 lähtien. Vuoden 2012 lopussa julkaistun kyselyn mukaan kuusi prosenttia kyselyyn vastanneista 15–16 vuotiaista oli syyllistynyt pahoinpitelyyn viimeksi kuluneen vuoden aikana. Alkoholi oli aiempaa harvemmin mukana nuorten tekemissä vahingonteoissa ja väkivallassa.

Vakavat väkivaltarikokset nostivat esille kysymyksen mielenterveyspalvelujen saatavuudesta ja laadusta sekä matalan kynnyksen palvelujen puutteesta. Mielenterveyspalvelujen ja matalan kynnyksen palvelujen saatavuudella on tärkeä merkitys turvallisuuden kannalta, sillä apu varhaisessa vaiheessa vähentää riskiä siihen, että ongelmat kärjistyvät ja johtavat tekoihin, jotka vaarantavat henkilön itsensä ja muiden turvallisuuden. Tilastojen mukaan yli puolella nuorista, jotka ovat syyllistyneet väkivaltarikokseen, on mielenterveysongelmia.

Hallinnolliset rakenteet muutoksessa

Hallitus päätti keväällä 2012 poliisitoimelle osoitettavasta lisärahoituksesta, jolla poliisin taloutta tasapainotetaan ja toimintakykyä varmistetaan. Hallituksen päätöksen mukainen vuoden 2016 tasolla vuosittainen 30 miljoonan euron lisäys on merkittävä panostus poliisitoimeen aikana, jolloin yleisin kysymys on, miten ja mistä julkisen sektorin menoja leikataan. Hallituksen poliisitoimelle osoittama lisärahoitus ei kuitenkaan yksin riitä, vaan tarvitaan myös muita toimia. Tämä tarkoittaa poliisin hallinnollisten yksiköiden määrän karsimista niin, että vuoden 2014 alusta lukien Suomessa on 11 poliisin hallinnollista yksikköä nykyisen 24 sijasta. Poliisin toimipisteiden määrä pysyy lähes ennallaan ollen 117. Liikkuva poliisi erillisenä yksikkönä lakkautetaan vuoden 2014 alusta ja sen toiminta siirretään osaksi paikallispoliisia. Poliisin lupapalvelujen saatavuutta lisätään yhteispalvelupisteiden määrään lisäämällä. Tavoitteena on turvata poliisin toimintaedellytykset ja varmistaa poliisipalvelujen saatavuus.

Käynnissä oleva kuntauudistus sekä sosiaali- ja terveystalouden uudistus ovat tärkeitä myös turvallisuuden kannalta. Paikallisen turvallisuuden kannalta kunta on keskeinen toimija, ja paikallisia turvallisuussuunnitelmia laaditaan yhä useammin kunnan johdolla. Paikalliset turvallisuussuunnitelmat kattavat lähes koko maan ja niiden vaikuttavuus on lisääntynyt. Sosiaali- ja terveystalouden uudistaminen ja siihen liittyvä epävarmuus saattavat pitkään jatkuessaan vaikuttaa viranomaisten väliseen yhteistyöhön.

Itäliikenne kasvaa – mahdollisesta EU:n ja Venäjän välisestä viisumivapaudesta riippumatta

Todennäköisimpänä rajaliikenteen ennusteena pidetään sitä, että rajaliikenne jatkaa nykyistä kasvuaan ja että Euroopan unionin ja Venäjän välinen viisumivapaus toteutuu vuosikymmenen lopulla. Viisumivapaudesta tai sen aikataulusta ei ole toistaiseksi päätöksiä. Viisumivapauden valmistautumiseen tarvitaan aikaa vähintään 4–5 vuotta. Hallitusohjelmassa on todettu, että Suomi varautuu viisumivapauteen mm. rajavalvontaa kehittämällä. Kasvavan rajaliikenteen hallinta edellyttää huomattavaa rajanylityspaikkojen infrastruktuurin kehittämistä. Mahdollinen viisumivapaus vaikuttaa sisäiseen turvallisuuteen raja-alueita laajemmin ja tämä tulee huomioida sisäisen turvallisuuden alueella laajasti.

3. Ohjelman toimeenpanon eteneminen

Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on päätetty 64 toimenpiteestä, niiden toimeenpanon aikataulusta ja toimeenpanosta vastuussa olevista tahoista. Seuraavassa on esitetty toimenpiteet, päävastuutahot ja niiden toimeenpanemiseksi tehdyt toimet tiiviisti. Toimenpiteet ja vastuutahot kokonaisuudessaan on esitetty julkaisussa Turvallisempi huomina, SM julkaisu 26/2012.

Toimenpiteiden tilannetta on kuvattu eri värisillä laatikoilla seuraavasti:

- **punainen liikennevalo** – toimenpiteen toimeenpano ei ole vielä käynnistynyt, tehdyt toimenpiteet ovat osa perustoimintaa tai eivät vastaa sitä, mitä toimenpiteellä tavoitellaan
- **keltainen liikennevalo** – toimenpiteen toimeenpano käynnissä ja etenee
- **vihreä liikennevalo** – toimenpide toteutettu, siirtynyt osaksi perustoimintaa

Lukujen yhteydessä on esitetty asiaan liittyvää tausta-aineistoa sekä toimintaa, järjestöt ovat toteuttaneet toimenpiteisiin liittyen. Joihinkin lukuihin on liitetty eri alojen edustajien kirjoittamia artikkeleita.

3.1 Lisätään turvallisuuden tunnetta

1. Asukkaiden turvallisuutta ja asuinalueiden viihtyisyyttä parannetaan ottamalla käyttöön naapuritiimi- tai apujärjestelmä. Rikoksentorjuntaneuvosto laatii toimintamallin käyttöönoton edellyttämän tukiaineiston kaikkien toimintaan osallistuvien käyttöön.

Päävastuu: **OM/rikoksentorjuntaneuvosto.**

Rikoksentorjuntaneuvosto on valmistellut tukiaineistoa. Asiaa valmistellut työryhmä on antanut väliraportin 28.3.2013. Väliraportti on luettavissa verkossa osoitteessa http://www.rikoksentorjunta.fi/material/attachments/rtn/rtn/6G5csq11/Naapuriapu_valiraportti.pdf. Väliraportissa on kuvattu kuusi erilaista paikallistason yhteisöä, joiden tarpeet tukiaineiston tulee ottaa huomioon.

Suomen Kylätoiminta on omassa naapuriapu-hankkeessaan käynnistänyt ja kouluttanut naapuriaputoimintaa. Hanke on päättynyt huhtikuussa 2013. Sen painopistealueina olivat Pohjois-Karjala, Lappi sekä Etelä- ja Pohjois-Savo. Hankkeen tuloksena noin 90 kylässä toimii tällä hetkellä naapuriapurinki tai turvallisuusyhteyshenkilö. Oulussa Meritulli – Heinäpään asukasyhdistys toteuttaa Asukkaista turvaa toiselleen – hankkeen 10/2013 – 07/2014. Osassa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella olevista harvaan asutuista kunnista on ottanut naapuriavun mukaan turvallisuussuunnitelmaansa.

2. Otetaan käyttöön teknologiaa hyödyntävät ja asukkaita turvallisuustyöhön osallistavat toimintamallit esimerkiksi Turvallisuuskävely-, Kerro kartalla - ja Uusi paikallisuus -hankkeet.

Päivastuu: **SM.**

Asukkaita osallistavia toimintamalleja on toteutettu laajasti eri puolilla maata. Turvallisuuskävelyjä on järjestetty mm. Espoossa, Helsingissä, Vantaalla, Oulussa, Vaasassa ja Etelä-Kymenlaaksossa. Myös järjestöt ovat toteuttaneet turvallisuuskävelyjä, joista yhtenä esimerkkinä on Aseman Lapset -järjestön järjestämä turvallisuuskävely. Osallistavia toimintamalleja on esitelty valtakunnallisissa ja alueellisissa tilaisuuksissa.

3. Pilottihankkeessa laaditaan verkkosivusto, jonne kerätään paikallisesti tietoa asukkaiden käyttöön alueella tehdyistä rikoksista, häiriöistä ja onnettomuuksista.

Päivastuu: **SM.**

Pilottihankkeeksi on valittu Jokilaaksojen pelastuslaitoksen ylläpitämä Turvakanava-sivusto (www.turvakanava.fi). Turvakanavan käyttöjärjestelmän uudistaminen ja mobiilipalvelun kehittäminen ovat käynnistyneet hankkeen saaman rahoituksen turvin.

4. Käynnistetään yhteistyössä maahanmuuttajajärjestöjen kanssa kampanja rasististen rikosten ilmoittamiskynnyksen madaltamisesta.

Päivastuu: **SM.**

Sisäministeriön maahanmuutto-osasto toteuttaa syksyllä 2013 osana suurempaa selvitystä kyselyn, jolla selvitetään eri maahanmuuttajaryhmien kokemuksia viranomaispalveluista. Kyselyn tulokset otetaan huomioon kampanjan kohdentamisessa. Kampanjan toteuttaminen edellyttää rahoitusta, ja parhaillaan selvitetään rahoitusmahdollisuuksia.

5. Toteutetaan maahanmuuttajataustaiselle väestölle kohdistettu kysely, jolla saadaan tietoa heidän turvallisuuden tunteen kehityksestä ja niistä heihin kohdistuneista rikoksista, joista ei tehdä ilmoitusta poliisille.

Päivastuu: **Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.**

Kansallista rikosuhritutkimusta on kehitetty niin, että siinä jatkossa aiempaa kattavammin tulevat esille myös maahanmuuttajien kokemukset. Seuraava tutkimus tehdään suomen ja ruotsin lisäksi venäjäksi, viroksi ja englanniksi ja muita kieliä on tarkoitus lisätä myöhemmin. Maahanmuuttajista poimitaan muuta väestöstä suhteellisesti suurempi otos vastanneisuuseron kompensoimiseksi. Tutkimus on suunniteltu toteutettavaksi vuosittain, mikäli se saa tarvittavan rahoituksen.

Helsingin kaupunki valmistelee parhaillaan toisen polven maahanmuuttajien turvallisuutta koskevaa kyselyä alueellaan toteutettavaksi.

6. Kehitetään turvallisuusviestintää selkokieli-
seksi turvallisuuspalveluiden saatavuuden
varmistamiseksi.

Päävastuu: **SM.**

*Valmistelua varten on asetettu työryhmä, jonka työ
on kesken ja sen väliraportti on lausuntokierroksella.
Työryhmän työ valmistuu marraskuun 2013 loppuun
mennessä.*

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

–
6.
–

Turvallisuuden tunne – tilastoja, kyselyjä ja muuta tietoa kehityksestä

Poliisibarometri 2012,

SM julkaisu 42/2012 – Vaikuttavatko arviot poliisi-
palveluista turvallisuuden tunteeseen?

Useampi kuin joka viides arvioi poliisipalvelujen heikentyneen asuinseudullaan viimeksi kuluneen vuoden aikana. Osuus oli sama kysyttäessä poliisin lupapalveluista ja poliisin hälytys- ja valvontapalveluista. Lähes kolmannes vastaajista arvioi poliisin lupapalvelujen heikentyvän tulevan vuoden aikana. Vielä tätäkin suurempi osuus, noin 40 %, arvioi poliisin hälytys- ja valvontapalveluiden heikentyvän omalla asuinalueellaan. Arviot poliisipalvelujen kehityksestä ovat synkimmät haja-asutusalueilla, mutta odotukset tulevan vuoden kehityksestä ovat lähes yhtä negatiiviset myös suurissa kaupungeissa.

Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimus,

THL 61/2012 – Väkivaltakokemukset ja
turvallisuuden tunne

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen vuonna 2012 tekemän venäläis-, kurdi- ja somalitaustaisten maahanmuuttajien terveyskyselyn mukaan väkivallan uhreiksi olivat viimeisen vuoden aikana joutuneet eniten kurditaustaiset (9 % vastaajista) maahanmuuttajat. Somalialais-
taustaisista väkivaltaa oli kokenut 5 % ja venäläistaustaisista 3 %. Erot johtuivat pitkälti eroista naisten kokemuksissa.

Turvallisuuden luonne: Mitä turvallisuus on ja mitä se ei ole

VTK, opiskelija, tutkimusassistentti Karri Liikkanen, Helsingin yliopisto

Turvallisuus on yksi yhteiskuntamme tärkeimpiä käsitteitä. Sain tutustua sen luonteeseen lähietäisyydeltä työskennellessäni tutkimusavustajana Tekesin rahoittamassa projektissa Yksilöturvallisuutta etsimässä. Projektin johtajana toimi professori Timo Airaksinen ja lähestymistapamme oli filosofinen. Jotta voisin vastata kysymykseen mitä turvallisuus on ja mitä se ei ole, minun täytyy ensiksi määritellä muutama käsite turvallisuuteen liittyen.

Turvallisuudesta voi puhua kokemuksena eli subjektiivisena asiana, tai tilastollisena eli objektiivisena asiantilana. Jälkimmäinen on helppo ymmärtää. Esimerkiksi tietyn alueen turvallisuus voidaan määritellä siellä tapahtuvien turvallisuutta vähentävien asioiden kautta. Airaksinen toteaa projektimme aikana syntyneessä kirjassaan Yksilöturvallisuutta etsimässä (Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, 2012) seuraavasti: "Objektiivinen uhka on joko tilastollinen arvio vahingon mahdollisuudesta tai sitten vahingon mahdollisuuden olemassaolon pätevä toteaminen" (112).

Objektiivista uhkaa mielenkiintoisempi on kuitenkin subjektiivinen uhka, koska se on henkilökohtaista. Airaksinen toteaa siitä näin: "Subjektiivinen uhka on mikä tahansa asia, jota henkilö todella pelkää" (112). Vastaako se näitä tilastoja vai onko se jotain muuta? Yhteiskunnassamme on havaittavissa ns. "turvallisuusutopian" kaipuu. Tämä näkyy ihmisten pelokkuudessa ja kaipuussa entistä suurempaan turvallisuuteen. Mitä tämä entistä suurempi turvallisuus on? Yhteiskunta pyrkii rakentamaan jatkuvasti uusia ja uusia tapoja tehdä elämistämme turvallisempia, mutta lisääkö kasvava objektiivinen turvallisuus subjektiivista turvattomuutta?

Esimerkiksi on helppoa todeta, että väkivaltaisen kuoleman (objektiivinen riski) riskin väheneminen nostaa esille uusia riskejä, kuten epäonnistuminen itsensä toteuttamisessa tai toisilta saadun kunnioituksen hankkimisessa (subjektiivinen riski).

On ymmärrettävää, että en halua mitään ikävää tapahtuvan minulle tai läheisilleni. Mitä jos jotain kuitenkin tapahtuu? Turvallisuuden tunne on aina jossain määrin valheellista, sillä täysin turvassa ei voi olla. Aina voi tapahtua jotain. Turvallisuusutopia on juuri sitä miltä se kuulostaakin: utopiaa.

Tätä havainnollistaa erinomaisesti virtuaalinen maailma. Ajatellaan vaikka Internetiä. Siellä on monenlaisia riskejä. Identiteettini saatetaan varastaa, työnantajani saattaa nähdä minusta nolon kuvan Facebookissa, verkkopankkini hakkeroidaan ja niin edelleen. Näitä kaikkia riskejä yhdistää kuitenkin yksi asia: niihin ei kuole.

Tämän selkeyttämistä varten pitää määritellä kaksi käsitettä. Ne ovat materiaallinen ja virtuaalinen, joista ensimmäisen jo mainitsin edellisessä kappaleessa. Materiaalinen on kaikkea mitä voi koskettaa, virtuaalinen taas kaikkea mitä ei voi koskettaa. Virtuaalisessa maailmassa riskit eivät kohdistu suoraan henkeeni, sillä olen materiaallinen keho. Siksi riskejä virtuaalisessa maailmassa ja materiaalisessa maailmassa ajatellaan eri tavoin. Tämän vuoksi myös turvallisuus virtuaalisessa maailmassa on erilaista kuin turvallisuus materiaalisessa maailmassa.

Väitänkin siis, että turvallisuusutopian kaipuu liittyy osittain kasvavaan osaan ajasta, jonka vietämme virtuaalisissa maailmoissa. Virtuaalisessa totumme siihen, että meille ei voi oikeasti tapahtua mitään. Pelit ovat tästä myös hyvä esimerkki. Niissä voi tehdä pelin rakenteesta riippuen lähes mitä vain. Ennen kaikkea, niissä ei voi kuolla. Peleissä voi tehdä mitä vain vailla vakavaa riskiä. Tämä koskee tietysti vain vapaa-ajan pelejä, esimerkiksi työksi pelattavat pelit, kuten pokeri, ovat poikkeuksia tästä. Kuitenkin myös niissä voi pahimmassa tapauksessa hävitä vain omaisuutensa. Materiaalisessa maailmassa pelkään ajoittain aivan kamalasti, mutta virtuaalisessa en.

Turvallisuus on toki muutakin kuin elossa olemista. Siksi yhteiskuntaamme on rakennettu erilaisia järjestelmiä takaamaan ihmisille turvallisuutta myös muussa mielessä. Yhteiskunnassa on kuitenkin helppo nähdä, että näiden riskien eliminointi ei toteudu täydellisesti. Sen sijaan, että pelkäisimme riskejä, voisimme oppia ottamaan ne vastaan normaalina osana elämää – sen sijaan, että virtuaalinen maailma opettaisi meitä välttämään riskejä, se voisi opettaa meitä hyväksymään ne.

Tietty riskien sietäminen saattaisi helpottaa elämäämme. Voimmeko saavuttaa täydellisen turvallisuuden? Jos turvallisuus tarkoittaa riskittömyyttä, emme. Mutta jos turvallisuus tarkoittaa riskeihin suhtautumista elämään kuuluvina asioina, tilanne on toinen.

3.2 Kehitetään ennalta ehkäisevän turvallisuustyön tuloksia mittaavia indikaattoreita ja varmistetaan kansallisten kyselytutkimusten säännöllinen toteuttaminen

7. Varmistetaan tarvittaessa lainsäädännön keinoin kansallisesti tärkeiden turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta seuraavien seuranta- ja osoitinjärjestelmien pysyvyys.

Päävastuu: **OKM.**

Toimenpide ei ole käynnistynyt.

8. Kootaan jo olemassa olevista indikaattoreista ns. indikaattorikori, jolla seurataan nuorten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta ehdollistavien laajojen rakenteellisten tekijöiden muutoksia vuosittain.

Päävastuu: **OKM/Nuorisoasiain neuvottelukunta**

Nuorten hyvinvointia koskevat indikaattorit on hyväksytty 2012 ja ne on koottu sivustolle www.tietoanuorista.fi. Sivustolta löytyy kahdeksan tietoryhmää, joihin sisältyvät indikaattorit päivitetään säännöllisesti.

9. Laaditaan nuorten vapaa-ajalla tehtävän nuorisotyön arviointimalli nuorisotoimijoiden itsensä käyttöön.

Päävastuu: **OKM**

Nuorisotyön ammattieettistä ohjeistusta on kehitetty laajalla yhteistyöllä. Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry ja Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry ovat julkaisseet nuorisotyön ammattieettisen ohjeistuksen. Ohjeistus julkistettiin Allianssi-risteilyllä 18.4.2012, ja se on tarkoitettu nuorisotyön ammattilaisille, joilla on alan koulutus ja jotka työskentelevät kuntien, järjestöjen tai yksityisen palveluksessa. Lisätietoja: <http://www.alli.fi/julkaisut/nuorisotyon+ammattieettinen+ohjeistus/>

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

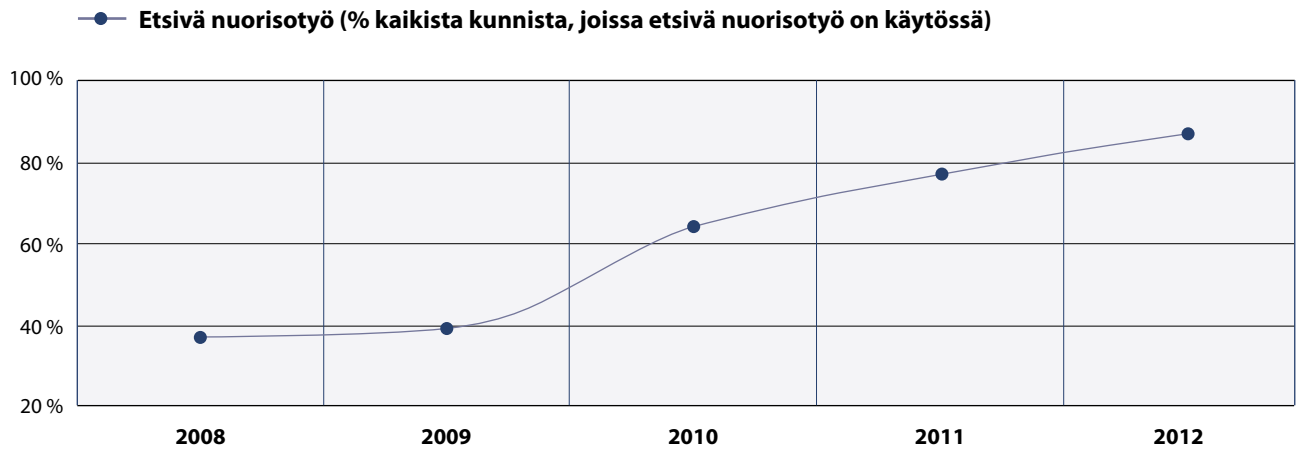

1.

1.

1.

Ennalta ehkäisevän turvallisuustyön mittaaminen – tilastoja ja tietoa kehityksestä

Lähde: OKM/Nuora

3.3 Varmistetaan turvallinen oppimisympäristö

10. Varmistetaan, että koulukiusaamista ehkäisevä KiVa Koulu -hanke otetaan käyttöön kattavasti, ja sen tuloksellisuutta seurataan kaikissa kouluissa. Laajennetaan MLL:n, Opetushallituksen, Poliisihallituksen, Folkhälsanin ja Suomen Vanhempainliiton yhteistyösopimukseen perustuvaa Koulurauha-hanketta.

Päävastuu: **OKM.**

KivaKoulu on käytössä noin 2500 koulussa², joka on noin 90 % kaikista peruskouluista. Hankkeen tuloksista on toteutettu ja toteutetaan vaikuttavuustutkimuksia, joiden mukaan KivaKoulu toiminta on erityisen vaikuttavaa alakouluissa.

11. Kehitetään oppilaitosten turvallisuustilanteen seuranta niin, että käytettävissä on luotettavaa tietoa uhkailu- ja väkivaltilanteiden yleisyydestä ja ilmenemismuodoista. Kehitetään seurantamenettely, jolla kootaan tietoa uhkailu- ja väkivaltilanteista oppilaitoksissa.

Päävastuu: **OKM.**

Helsingin kaupungin opetusvirasto käynnistää lukuvuonna 2013–14 pilottihankkeen seuranta-järjestelmästä, jossa kerätään tietoa kaikista kouluympäristössä tapahtuneista väkivallanteista tai niillä uhkaamisista henkilöstöryhmään katsomatta. Pilottihankkeen jälkeen seurantajärjestelmän käyttöä levitetään. Pilottihanke tukee omalta osaltaan hallituksen esitystä peruskoulun, lukion ja ammatillisen koulutuksen työrauhaa parantavan lainsäädännön vaikuttavuuden seuranta.

12. Pelastuslaitokset seuraavat alueen oppilaitosten harjoitusten toteuttamista vaaratilanteiden varalle ja lähettävät tarvittaessa oppilaitoksille muistutuksen, jos harjoitusten väli kasvaa liian pitkäksi. Pelastuslaitokset raportoivat säännöllisesti harjoitusten toteuttamisen tilanteesta ja kattavuudesta alueen kunnille ja opetus- ja kulttuuriministeriölle sekä sisäasiainministeriölle. Järjestelmä kehitetään yhdenmukaiseksi koko maahan.

Päävastuu: **OKM.**

Pelastuslaitokset ovat laatineet yhteisen toimintamallin oppilaitosten omatoimisen varautumisen tukemiseksi: <http://www.pelastuslaitokset.fi/index.php?p=Ajankohtaista&id=52>. Toimintamalli mm. ohjaa pelastuslaitosten ja oppilaitosten toimintaa vaaratilanteisiin harjoittelussa. Pelastuslaitos ottaa yhteyttä oppilaitokseen, mikäli se ei ole järjestänyt harjoituksia vuoden aikana. Ensimmäisen valtakunnallinen raportti tilanteesta valmistuu keväällä 2014.

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

–

2.

1.

² Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016. Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:1

Oppilaitosten turvallisuus – tilastoja ja tietoa kehityksestä

Koulun turvallisuuskansio

Koulun turvallisuuskansio on väline koulun turvallisuustyön jäsentämiseen ja kehittämiseen. Se on koulun perustietopankki erilaisista turvallisuuteen liittyvistä asioista. Kansion avulla voidaan havainnollistaa turvallisuusnäkökulmia henkilökunnan perehdytyksessä sekä edesauttaa tietojen vaivatonta ja nopeaa löytymistä myös mahdollisissa kriisitilanteissa. Lisää tietoa löytyy osoitteesta http://www.edu.fi/turvallisuus_ja_liikenne/turvanetti/turvallinen_koulu

Työssä kohdattu väkivalta kouluissa

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n tekemän selvityksen (2013) mukaan opetustoimen henkilöstöön kohdistuneet väkivalta- ja uhkatilanteet ovat yleistyneet viime vuosina. Järjestö selvitti tilannetta 18 suuressa kaupungissa. Kirjattuja uhkatilanteita opetustoimessa oli vuonna 2012 yli 5 300, kun vuonna 2011 luku oli vajaat 4 600 ja vuonna 2010 hieman alle 2 800 tapausta. Ilmoitusmenettelyä ei käytetä yhtäläisesti, joten kirjatuksi tulee todennäköisesti vain osa tapauksista.

3.4 Parannetaan julkisten tilojen turvallisuutta ja viihtyvyyttä

13. Selvitetään mahdollisuudet kieltää alkoholin nauttiminen lasten leikkipaikoilla. Tehostetaan järjestyslain nojalla tapahtuvaa alkoholin nauttimisen valvontaa lasten leikkipaikoilla. Selvitetään, miten kokoontumislain mukaan toteutuvat tosiasiallisen järjestäjän vastuut sosiaalisen median välityksellä koolle kutsutuissa tilaisuuksissa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen varmistamiseksi.

Päävastuu: **SM.**

Alkoholilain kokonaisuudistus on käynnistymässä STM:n johdolla. Poliisilta on pyydetty sitä varten lausuntoa alkoholilain puutteista turvallisuuden näkökulmasta. Sisäministeriön poliisiosasto on selvittänyt järjestyslain muutostarpeet alkoholin nauttimiskiellosta lasten leikkipaikoilla vuonna 2012 ja selvitys päivitetään vuonna 2013. Poliisi on tehostanut lasten leikkipaikkojen valvontaa, ja valvonnan määrää seurataan. Sosiaalisessa mediassa koolle kutsutun yleisötilaisuuden järjestäjän vastuista on ennakkotapaus hovioikeuden käsiteltävänä, ja tämä tulee vaikuttamaan siihen, millä tavalla asiaan voidaan puuttua tulevaisuudessa ja tarvitaanko asiassa lainsäädännöllisiä muutoksia.

14. Otetaan käyttöön käytännössä hyviksi osoittautuneita, eri toimijoiden yhteistyöhön perustuvia toimintamalleja kauppakeskusten ja vastaavien tilojen turvallisuuden ja asioinnin turvallisuuden parantamiseksi sekä viihtyisyyden ja turvallisuuden tunteen ylläpitämiseksi.

Päävastuu: **Poliisi.**

Poliisihallitus kokoaa hyvät yhteistyökäytännöt kauppakeskusten turvallisuuden parantamiseksi. Tämän jälkeen hyvät yhteistyökäytännöt on lähetetty kaikkien poliisilaitosten käytettäväksi. Poliisihallitus on kehottanut poliisilaitoksia pitämään seuranta tekemistään toimenpiteistä toimenpidekohtien 14 ja 15 osalta. Poliisilaitosten tulee lähettää raportti 2013 aikana tehdyistä toimenpiteistä Poliisihallitukselle 25.9.2013 mennessä. Muun muassa Espoossa kauppakeskusten turvallisuutta on parannettu aktiivisesti mm. yhteisiä harjoituksia järjestämällä.

15. Lisätään poliisin ja kauppakeskusten välistä yhteistyötä näiden turvallisuuden hallinnassa huomioiden kauppakeskusten turvallisuusmalli.

Päävastuu: **Poliisilaitokset.**

Toimeenpanon osalta ks. tiedot kohdassa 14. Poliisin ylijohdo edellyttää poliisilaitosten tekevän entistä aktiivisemmin yhteistyötä kauppakeskusten kanssa.

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

–
3.
–

Julkisten tilojen turvallisuus ja viihtyisyys – tilastoja ja tietoa kehityksestä

Katuruovallisuusindeksin kehitys

Vuonna 2012 katuruovallisuusindeksin arvo parani vuoteen 2011 verrattuna noin 9 %. Vuoden 2012 suhteellinen arvo oli 85,63. Indeksien arvo 100 tarkoittaa vuoden 1999 tasoa, ja mitä pienempi arvo on, sitä parempi on katuruovallisuus. Katuruovallisuusindeksi koostuu ryöstöjen, pahoinpitelyjen, vahingontekojen, ratti- ja liikennejuopumusten painotetusta lukumäärästä suhteutettuna väestömäärään.⁴ Muutoksen katuruovallisuusindeksissä selittää rikosten määrän vähentyminen kokonaisuudessaan. Erityisesti vahingonteat ja lievät vahingonteat ovat vähentyneet lähes neljänneksellä edellisestä vuodesta (44 134 → 10 670)

Sosiaalisen median tuomia haasteita

Yleisillä paikoilla järjestettyjä avoimia tapahtumia koskee ilmoitusvelvollisuus ja tapahtumilla tulee olla lain mukaan järjestyksenvalvojat. Sosiaalisessa mediassa leviävät kutsut tekevät tämän haastavaksi, kun tapahtumille ei ole osoitettavissa virallista tahoa, joka olisi vastuussa rikkeistä ja järjestelyistä. Esimerkiksi kaljakellunta on kesätapahtuma, jossa ihmiset kokoontuvat yhteen kellumaan lautoilla ja kumiveneillä. Tieto tapahtumapaikasta ja -ajankohdasta leviää sosiaalisen median välityksellä. Tapahtumaa on järjestetty vuodesta 1997 lähtien ja se on kasvanut useamman tuhannen, pääasiassa nuorien osanottajien, säännölliseksi kesätapahtumaksi. Tapahtuma on myös laajentunut Vantaalta järjestettäväksi myös usealla muulla paikkakunnalla. Vuosien aikana tapahtumassa ei ole aiheutunut vakavia onnettomuuksia mutta vesistö, alkoholi ja käytettävät kulkuvälineet tuovat turvallisuusuhkia. Roskaaminen ja ilkivalta tapahtuman lieveilmiönä ovat yhtäläisiä haasteita.

Toinen esimerkki sosiaalisessa mediassa levinneestä tapahtumasta on Turussa Kupittaaan puistossa järjestetty Botelloniksi kutsuttu tapahtuma, joka keräsi noin tuhat ihmistä piknikille kesällä 2011. Tilaisuuden loppupuolella ilmeni kuitenkin järjestyshäiriötä, räiskausta, useita tappeluita ja pahoinpitelyjä.

Nuoret kauppakeskuksissa

Vuoden 2013 pääsiäisen aikaan nuorten liikehdintä herätti huomiota Kampin kauppakeskuksessa ja poliisiin hääti noin sata nuorta kauppakeskuksesta vedoten nuorten aiheuttamiin häiriöihin. Loma-aikaan nuorille suunnatut palvelut on pääsääntöisesti suljettu, joten nuoria kokoontui runsaasti kauppakeskuksen tiloihin. Tästä aiheutui häiriökäyttäytymistä ja syntyi vilkasta keskustelua siitä, onko nuorille tarjolla riittävästi palveluja ja turvallisia aikuisia heidän vapaa-aikanaan. Nuoret laativat yhdessä poliisin, nuorisotoimen, kauppakeskuksen edustajan ja Asemat lapset ry:n kanssa yhteiset säännöt kauppakeskuksessa käyttäytymiselle.

Nuorisoasiainkeskus ja Aseman lapset aktivoituivat loma-aikana Kampissa aikaa viettävien nuorten suhteen. Kalliolan Nuoret ry lähestyi muita toimijoita ja yhteistyön toteuttamisesta ja käynnistämisestä päätettiin ripeällä ja joustavalla aikataululla. Konkreettisella yhteistoiminnalla, järjestötyöntekijöiden omaaloitteisella lomien porrastamisella ja nuorisoasiainkeskuksen työntekijäresurssien turvin voitiin toteuttaa Walkers- nuorisokahvilan aukiolo sekä jalkautuvan työn toteutuminen koko heinäkuun ajan (ma-pe klo 14-19) riittäväillä työntekijäresursseilla. Heinäkuun aikana tavoitettiin 1500 nuorta.

⁴ Katuruovallisuusindeksissä otetaan huomioon seuraavat rikosnimikkeet (ei näiden rikosten yrityksiä) painokertoimella 10: törkeä pahoinpitely, ryöstö, törkeä ryöstö, terroristisessa tarkoituksessa tehty törkeä pahoinpitely. Painokertoimella 5 otetaan huomioon seuraavat rikosnimikkeet pahoinpitely ja lievä pahoinpitely.

Painokertoimella 1 otetaan huomioon rattijuopumus, törkeä rattijuopumus, huumaantuneena ajaminen, raide-, junaliikennejuopumus, ilmaliikennejuopumus, vesiliikennejuopumus, vahingonteko, törkeä vahingonteko ja lievä vahingonteko. Asukaslukuna käytetään edellisen vuoden viimeisen päivän lukua. Kerroin on 22,56 eli vuoden 1999 koko maan absoluuttinen arvo.

Keski-Suomen Poliisilaitos - Poliisi ja paikallinen turvallisuus

Apulaispoliisipäällikkö Risto Lammi, Keski-Suomen poliisilaitos

Poliisilaitoksen toimintaympäristönä on Keski-Suomen maakunta, joka koostuu 23 kunnasta, 7 seutukunnasta ja jossa asuu noin 275 000 asukasta. Maakunnassa on selvä keskus, Jyväskylä, jossa asuu noin 48 % maakunnan asukkaista. Poliisi palvelee asukkaita 7 toimipisteestä ja liikkuvilla lupapalveluilla.

Voimassa olevan maakunnallisen turvallisuussuunnitelman laatiminen perustuu valtioneuvoston periaatepäätökseen kansallisesta rikosten torjuntaohjelmasta (1999, Turvallisuustalkoot) sekä sisäisen turvallisuuden ohjelmiin Arjen turvaa (2004-2007) ja Turvallinen elämä jokaiselle (2008-2011). Periaatepäätös sisäisen turvallisuuden ohjelmasta (Turvallinen elämä jokaiselle) hyväksyttiin 8.5.2008.

Keski-Suomen maakunnan turvallisuussuunnitelma 2011-2014 vahvistettiin 31.3.2011, se sisältää teknisesti Keski-Suomen seitsemän eri seutukunnan turvallisuussuunnitelmat. Maakunnan turvallisuussuunnitelmaan on koottu yhteiset asiat seutujen turvallisuussuunnitelmista, ja nostettu tärkeimmät turvallisuutta parantavat toimenpiteet maakunnallisiksi asioiksi. Poliisi on mukana maakunnallisessa ohjausryhmässä. Poliisilaitoksen päällystö ja poliisimiehet osallistuvat aluejaon mukaan työhön seutukunnissa ja kunnissa. Tämän turvallisuustyön vaikuttavuus konkretisoituu poliisin osalta kunnissa tehtävässä työssä.

Keski-Suomen turvallisuussuunnittelun ohjausryhmä päätti valita koko Keski-Suomen maakunnan turvallisuuden parantamiseksi neljä

toimenpide-ehdotusta. Maakunnallisesti valitut toimenpide-ehdotukset ovat yhteydessä seutujen turvallisuussuunnitelmiin. Toimenpide-ehdotukset tukevat seutujen valitsemia turvallisuustoimenpiteitä niiden konkretisoinnissa. Maakunnallisesti valitut turvallisuuden toimenpide-ehdotukset ovat:

- Syrjäytymisen ehkäiseminen
- Päihdehaittojen vähentäminen
- Liikenneturvallisuuden parantaminen
- Rikollisuuden vähentäminen

Suunnitelma ei sisällä konkreettisia mittareita toimenpide-ehdotuksille. Poliisilaitos määritteli niille sisäisesti tulosmittarit, joita seurataan poliisilaitoksen säännöllisen raportoinnin avulla. Kolmannesvuosi- ja vuosiraporteissa on oma kuntaturvallisuussmittaristo-osionsa, jossa avataan toimenpide-ehdotusten toteutumisen vaikuttavuutta. Raportti käydään huolellisesti läpi poliisilaitoksen johtoryhmässä (strateginen näkökulma, linjaukset) ja poliisitoiminnan ohjausryhmässä (operatiiviset valinnat).

Tavoite:

Syrjäytymisen ehkäiseminen

Mittari: mm.

- Lastensuojeluilmoitukset
- Nuorten tekemäksi epäillyt rikokset
- Näpistysrikokset

Tavoite:

Päihdehaittojen vähentäminen

Mittari: mm.

- Päihdekiinniot
- Huumeikäyttörikokset
- Rattijuopumukset

Tavoite:

Liikenneturvallisuuden parantaminen

Mittari: mm.

- Onnettomuuksien lukumäärä
- Loukkaantuneiden lukumäärä
- Kuolleiden lukumäärä

Tavoite:

Rikollisuuden vähentäminen

Mittari: mm.

- Kaikki rikokset yhteensä
- Yleisten paikkojen pahoinpitelyjen lukumäärä
- Yksityisten paikkojen pahoinpitelyjen lukumäärä

Erityisesti poliisilaitoksen päällystön, tutkinnanjohtajien ja valvonnan esimiesten, tietoisuus ja yhteinen työnäky kehittyvät ottamalla kunta-turvallisuusmittaristo osaksi päivittäistä johtamistyötä. Poliisilaitoksen edustajilla on myös yksi yhteinen mittaristo käytettäväksi erilaisissa paikallista, kunnallista tai seutukunnallista turvallisuutta koskevissa tilaisuuksissa. Poliisilaitoksen johtoryhmä ja johto voivat raporteista tehtävien johtopäätösten perusteella tehdä strategisia valintoja, joilla ohjataan mm. poliisilaitoksen resurssien sijoittamista ja painotuksia.

Sisäisen turvallisuuden ohjelma "Turvallisempi huominen" 14.6.2012 ei näy maakunnan turvallisuus-suunnitelmassa sellaisenaan. Ohjelman vaikutukset poliisiin ja poliisilaitoksen toimintaan on huomioitu sen sijaan toiminnan ja talouden suunnitelmassa sekä tulossopimuksessa. Ohjelman tavoitteet vaikuttavat paikallisen turvallisuuden suunnittelussa hieman eri tavalla ja rytmillä kuin maakunnallinen suunnitelma, mutta toisiaan täydentäen. Paikallinen turvallisuus on kokonaisuus, joka elää ja vaihtelee, ja joka on enemmän toimintatapa ja kulttuuri kuin aika ajoin uusiutuva

asiakirja. Hyvässä toimintakulttuurissa täydentävä tieto nivoutuu luontevasti osaksi turvallisuuden suunnittelua. Poliisilaitos on osallistunut myös Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallinto-viraston sisäisen turvallisuuden alueellisen toimenpidesuunnitelman työhön.

Poliisilaitos pitää turvallisuussuunnittelua hyvänä mekanismina pitää yhteyttä kuntiin ja muihin toimijoihin, suunnittelu toimii yhteisenä alustana, jonka kautta asioita voidaan tarkastella monipuolisesti. Ohjausryhmä kokoaa keskeiset päättäjät yhteen säännöllisesti, joten silläkin on suuri välineellinen merkitys. Ylipäätään turvallisuussuunnittelu avaa poliisille, että turvallisuus on muutakin kuin ns. kova turvallisuus, rakenteita on laajalti ja monipuolisesti ja poliisi on toimialana varsin vähälukuinen tässä työssä.

Sisäinen turvallisuus on laajan toimijajoukon yhteinen turvallisuus-käsite ja väline yhteiselle tilanne- ja kokonaiskuvalle. Sen kautta ja avulla vaikutetaan poliisin tulostavoitteisiin vuositasolla ja toiminnan ja talouden suunnitteluun keskipitkällä aikavälillä. Haasteena on se, että sisäisen turvallisuuden "prosessi" ei ole osa varsinaista tulossuunnittelua, eikä siten johda

poliisiin "sisäisen turvallisuuden tulostavoitteisiin" ja mittareihin, eikä tehokkuutta, tuottavuutta ja taloudellisuutta voida arvioida samoin kuin poliisin varsinaisissa prosesseissa (valvonta ja hälytys, lupahallinto, rikostorjunta). Näin ollen vaikuttavuuden arviointi voi jäädä häilyväksi, koska raportointi tulostietojärjestelmän kautta ei tuota tietoa vaikuttavuudesta samoin kuin varsinaisista prosesseista. Tämä on haaste johtamisen näkökulmasta.

Poliisilaitoksen näkökulmasta sisäisen turvallisuuden prosessi on haastava, joskus vaikeastikin hahmotettava ja joskus hieman yllätyksellinen. Hallinnon ohjaus, poliisihallinnon tulossuunnittelu ja toiminnan ja talouden suunnittelu ja aluehallinnon ohjaus muodostavat mittavan kokonaisuuden, joka myös elää ja liikkuu nopeasti. Tämän sovittaminen paikallisen ja melko vakaan turvallisuusympäristön tarpeisiin ja poliisilaitoksen tulossopimuksen ja rahoituksen kannalta näkyväksi ja konkreettiseksi suunnitteluksi ja toiminnaksi on haastavaa. Poliisin onni on kuitenkin perushenkilöstön hyvä orientaatio, joka edesauttaa jalkauttamista. Poliisi tekee usein varsin kattavasti jo perustyössään sitä työtä, mitä sisäisen turvallisuuden suuntaviivat edellyttävät.

Poliisivetoisuus turvallisuuden suunnittelussa on vähentynyt ja poliisi on sisäisen turvallisuuden toiminnassa paikallistasolla oikean kokoisena mukana - tärkeänä, mutta kokoisenaan suhteessa muihin. Tämä on ollut hyvä kehityssuunta.

3.5 Varmistetaan työtään tekevien ihmisten turvallisuus

16. Selvitetään mahdollisuus saattaa laiton uhkaus virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi.

Päävastuu: **OM.**

Arviointimuistio, jossa asia selvitetään, valmistuu vuoden 2013 lopussa.

17. Toteutetaan laaja tiedotuskampanja, jossa levitetään tietoa vuonna 2011 voimaan tulleesta lievää pahoinpitelyä koskevasta lainmuutoksesta ja mahdollisuuksista vähentää työssä kohdattua väkivaltaa.

Päävastuu: **Aluehallintovirastot.**

Kolme aluehallintovirastoa (Itä-Suomi, Pohjois-Suomi ja Lounais-Suomi) ovat julkaisseet asiaa koskevan tiedotteen internetissä. Asia on ollut esillä myös tarkastuskäynneillä ja muissa työsuojeluun liittyvissä yhteyksissä. Lapin aluehallintoviraston alueella asiasta on tiedotettu eri seminaarien, työkokousten ja koulutustilaisuuksien yhteydessä. Varsinainen tiedotuskampanja toteutetaan syksyn 2013 kuluessa.

18. Selvitetään keinot koko työpaikan henkilöstön suojaamiseksi toistuvilta saman tekijän aiheuttamilta rikoksilta ja häiriöiltä esimerkiksi lähestymiskiellon tyyppisellä menettelyllä.

Päävastuu: **OM.**

Arviomuistio, jossa asia selvitetään, valmistuu vuoden 2013 lopussa.

19. Laaditaan selvitys työturvallisuuslain 10 §:n (työn uhkatilanteiden ja vaarojen arviointi) mukaisen työnantajan arviointi- ja selvitysvelvoitteen toteutumisesta yrityksissä työssä kohdatun väkivallan ja sen uhkan osalta. Selvityksen osoittaman tarpeen perusteella kohdistetaan työsuojelun valvontatoimenpiteitä velvoitteen täyttymisen valvontaan. Elinkeinoelämä edistää velvoitteen täyttymistä tiedotuskampanjalla.

Päävastuu: **STM.**

Toimenpide ei ole käynnistynyt.

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

1.

3.

–

Työssä kohdattu väkivalta – tilastoja ja tietoa kehityksestä

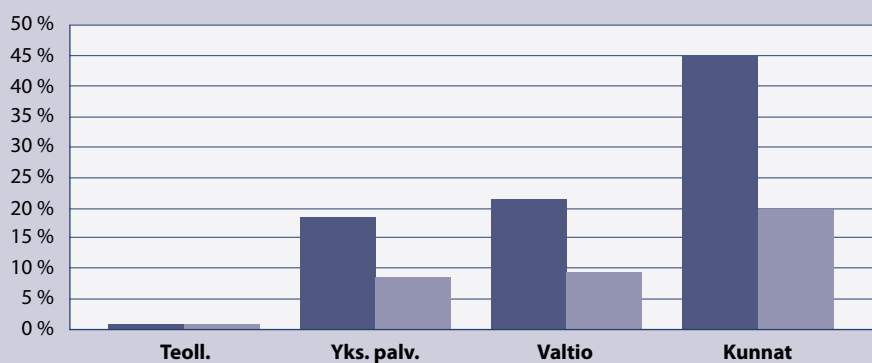
Mitä työolobarometri kertoo väkivallasta ja sen uhkasta työpaikoilla:

Barometrissa oli vuonna 2012 kaksi väkivaltaan liittyvää kysymystä, jotka olivat seuraavat: 1) "onko joku työpaikalla joutunut väkivallan tai sen uhan kohteeksi viimeisen vuoden aikana asiakkaiden taholta" ja 2) "oletko itse joutunut väkivallan tai sen uhan kohteeksi asiakkaiden taholta".

Vuonna 2012 kahdeksan prosenttia palkansaajista oli havainnut työpaikalla väkivaltaa kerran ja 13 prosenttia useita kertoja kuluneen vuoden aikana.

Itse väkivaltaa oli kokenut yhdeksän prosenttia palkansaajista, heistä neljä prosenttia kerran ja viisi prosenttia useita kertoja.

Asiakkaiden taholta tuleva väkivalta on selvästi yleisintä kunnissa. Vajaa puolet (45 %) kunnissa työskentelevistä on huomannut väkivaltaa työpaikallaan ja viidennes on itse ollut sen kohteena. Yksityisissä palveluissa ja valtiolla työskentelevistä noin viidennes (18 % ja 22 %) on havainnut väkivaltaa ja vajaa kymmenen prosenttia (8 % ja 9 %) on kokenut sitä itse. Teollisuudessa väkivaltaa ei esiinny juuri lainkaan.

■ Havaittu	■ 1 %	■ 18 %	■ 22 %	■ 45 %
■ Itse koettu	■ 1 %	■ 8 %	■ 9 %	■ 20 %

Kuvio: asiakkaiden taholta tuleva väkivalta tai sen uhka sektoreittain, % työntekijöistä (Työssäolobarometri 2012, ennakkotieto)

3.6 Parannetaan rakennetun ympäristön turvallisuutta

20. Täydennetään eri toimijoiden yhteistyönä www.turvallinenkaupunki.fi -sivustoa esimerkein, hyvin käytännöin ja toimintamallein. Alueellista ja paikallista turvallisuustyötä kehitetään laaja-alaisesti kattamaan myös näkökulmat, jotka liittyvät hyvän ja turvallisen rakennetun ympäristön suunnitteluun, toteutukseen ja hoitoon.

Päävastuu: **YM.**

Turvallinenkaupunki.fi -sivuston täydentäminen on käynnistynyt toukokuussa 2013 ja sivuston täydennys valmistuu huhtikuussa 2014

21. Parannetaan kuntien, rakennuttajien ja muiden tilaajien tietoisuutta ja ymmärrystä turvallisuusnäkökohdista esteettömyyttä koskevien tavoitteiden määrittelyssä. Esteettömyyden parantaminen lisää kaikkien turvallisuutta ja tasa-arvoa ja vähentää yleistä tapaturmariskiä. Erityisesti lähiökerrostalojen ajankohtaisia peruskorjauksia varten tuodaan esiin esteettömyyden parantamisen hyviä ratkaisumalleja ja toteutuskäytäntöjä, kuten hissien, luiskien ja sähköovien rakentamisen vaihtoehtoja. Hissien rakentamisen yhteydessä kiinnitetään erityistä huomiota poistumisturvallisuuteen tilanteissa, joissa hissejä ei voida käyttää. Tehdään selvitys ja kootaan esimerkkejä siitä, miten kustannustehokkaasti voidaan edistää esteettömyyttä parantavia ratkaisuja rakennuksissa ja rakennetussa ympäristössä. Toteutus: selvitys 2013-2014.

Päävastuu: **YM, kunnat, rakennuttajat.**

Toimenpide käynnistyy syksyllä 2013 ja valmistuu 2014 aikana.

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

–

2.

–

Rakennetun ympäristön turvallisuus – tilastoja ja tietoa kehityksestä

Miten tehdään turvallinen kaupunki?
www.turvallinenkaupunki.fi

Esteetön kylä ja kaupunki
lisää tietoa - www.esteeton.fi

Turvallisuustyö Espoossa, haasteet ja mahdollisuudet

Kaupunginjohtaja Jukka Mäkelä, Espoo

Turvallinen kaupunki on hyvä paikka asua ja elää, jossa arki sujuu, ihmisten on hyvä tehdä työtä ja yritykset kokevat alueen houkuttelevaksi. Kaupunkien turvallisuustilanne yleisesti Suomessa on hyvä. Kansallisena tavoitteena Suomella on olla Euroopan turvallisimaa. Jos vertaamme olojamme muuhun maailmaan, on turvallisuustilanteemme varsin hyvä. Espoossa tehtävä turvallisuustyö tukee osaltaan kansallisen tavoitteen saavuttamista paikallisesti ja kohdentuu sisällöltään sisäisen turvallisuuden ohjelman määrittelemiin painopistealueisiin. Tässä työssä onnistuminen vaatii kaupungin, viranomaisten ja yritysten sekä kuntalaisten aktiivista yhteis-

työtä. Turvallisuuden tulee olla osa kaupungin kaikkea suunnittelua ja sisältyä prosesseihin sen toiminnoissa.

Espoo toteuttaa turvallisuusohjelmaa, joka on laadittu yhteistyötahoja edustavan turvallisuusstrategian johtoryhmän johdolla. Asiakirjan kokoamisesta on vastannut turvallisuusstrategian ohjausryhmä. Ohjelma hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa vuonna 2011.

Espoon turvallisuusohjelma sisältää 8 osa-aluetta, jotka ovat: asuinalueiden ja keskusten turvallisuus, lasten ja nuorten turvallisuus, väkivalta,

päihteet, väestöryhmien väliset suhteet, koti- ja vapaa-ajan tapaturmat sekä palotapaturmat, liikenneturvallisuus sekä infrastruktuurin haavoittuvuus. Ohjelmassa on 78 toimenpidettä, joista kaupunki on vastuullisena 50 tehtävässä.

Kuntien rooli sisäisen turvallisuuden toimijana 2000 -luvulla on korostunut ja korostuu entisestään tulevaisuudessa. Kun tarkastelemme kaupungin tehtäviä kokonaisturvallisuuden kannalta,

on pääotsikoiden alta löydettävissä yli 500 lakisääteistä tehtävää. Näin suuresta tehtävämäärästä selviytyminen tarkoittaa automaattisesti aktiivista yhteistyötä viranomaisten, elinkeino-elämän ja järjestöjen kanssa. Näiden elintärkeiden toimintojen varmistaminen ja jatkuvuus pitää yhteiskunnan pyörät pyörimässä vaikeissakin tilanteissa ja on osa sisäistä turvallisuutta.

Asukkaiden osallistaminen kannattaa

Espoo on viiden kaupunkikeskuksen ja paikalliskeskusten verkostokaupunki. Espoon strategisena tavoitteena on, että kaikista Espoon kaupunkikeskuksista muodostuu viihtyisiä asuin-, asiointi- ja työpaikkakeskuksia, joissa on hyvät palvelut. Tämä asettaa haasteen myös Espoossa tehtävälle turvallisuustyölle. Jos turvallisuus ei ole osana kaikkea kaupungin toimintaa on vaikea kuvitella hyvinvointia ja viihtyisyyttä. Tästä syystä Espoo kaupunkina on pyrkinyt osallistamaan myös asukkaansa turvallisuustyöhön. Espoossa asukkaita on saatu mukaan turvallisuussuunnitteluun mm. käyttämällä turvallisuusaiheisia asukaskyselyitä ja aikoinaan Ruotsissa kehitettyä turvallisuuskävely-menetelmää. Nämä on koettu hyväksi käytännöksi kerätä kuntalaisten näkemyksiä oman asuinalueensa turvallisuuden tilasta ja mahdollisista ongelmista. Myös asukkaiden kokemaa yhteisöllisyyttä voidaan näin lisätä ja turvallisuudesta tulee yhteinen asia.

Tutkimusten mukaan valtaosa espoolaisista voi hyvin, on tyytyväinen elämäänsä ja suhtautuu toiveikkaasti tulevaisuuteen. Eri väestöryhmien ja alueiden väliset sosioekonomiset ja hyvinvointi- ja terveiserot ovat kuitenkin kasvaneet. Myös ongelmien

periytyminen ja ylisukupolvinen syrjäytyminen on nähtävissä. Eriarvoisuuden lisääntyminen, suhteellisen köyhyyden ja tuloerojen kasvu, hyvinvoinnin ja terveyden polarisaatio (osa voi entistä huonommin), juurettomuus sekä kasvavat sosiaaliset ongelmat asettavat haasteita turvallisuustyölle. Nämä muutokset ovat todennäköisesti nähtävissä myös hyvin monessa muussa kaupungissa. Turvallisuussuunnittelun ja turvallisuuden parantamisen kannalta syrjäytymisen ehkäisy ja elinolosuhteiden parantaminen on tärkeää ja tavoitteena on kehittää elinolosuhteita niin, että kuntalaisten hyvinvointi lisääntyy.

Suurin osa yhteiskunnan eri toimijoiden turvallisuustyötä tapahtuu ennalta-ehkäisevästi ja on osa toimijan normaaleja palveluprosesseja. Esimerkiksi kunnan toimiva sosiaalihuolto ehkäisee omalta osaltaan tehokkaasti syrjäytymistä. Ennalta-ehkäisevällä ja tavoitteellisella turvallisuustyöllä voimme saada myös säästöjä tänä taloudellisesti haastavana aikana. Turvallisuustyö on myös taloudellisesti kannattavaa vaikkakin usein vaikeasti arvioitavissa. Tutkimustiedon perusteella yhden syrjäytyneen arvioidaan aiheuttavan 40 vuoden aikana yhteiskunnalle n. 700 000 euron kansantulon menetyksen. Syrjäytyminen saattaa pahimmillaan tarkoittaa työttömyyttä, päihdeongelmaista, väkivaltaista henkilöä, joka syyllistyy rikoksiin. Ongelman voidaan syrjäytymistilanteessa katsoa monistuvan useaksi eri ongelmaksi, jotka aiheuttavat kunnille turhia kustannuksia. Panostukset näiden haasteiden ratkaisemiseksi eivät varmasti valu hukkaan ja on siksi yksi turvallisuustyön pääpainopisteistä Espoossa.

Myös luonnonilmiöt ovat aiheuttaneet omat ongelmansa yhteiskunnan turvallisuuden kannalta. Vuonna 2011 Tapanin ja Hannun päivinä koimme Uudellamaalla myrskyn, joka katkoi sähköt ja aiheutti ongelmia 200 000 taloudelle. Espoossa myrsky vaikutti yli 50 000 asukkaan päivittäiseen elämään. Myrskystä selvittiin, mutta opiksemme voimme ottaa esimerkiksi tiedonkulun parantamisen ja toimintavastuiden selkiyttämisen eri toimijoiden välillä. Olemme yhä enemmän sähköisten ja haavoittuvaisten järjestelmien varassa. Vastaavanlainen myrsky 1970-luvulla ei olisi aiheuttanut yhtä paljon ongelmia kuin mitä se aiheuttaa 2010-luvulla. Tämä meidän tulisi muistaa hankkiessamme ja rakentaessamme palveluja sähköisten järjestelmien varaan. Siksi myös kuntalaisten omatoimiseen varautumiseen tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Mistä vesi, kun porakaivosta sähköt ovat poikki?

Hyvä sisäinen turvallisuus kaupungissa syntyy monen eri tekijän yhteisvaikutuksesta ja aktiivisesta yhteistyöstä. Tämä mahdollistaa resurssien tehokkaamman ja ketterämmän käytön ja luo hyvän pohjan yhteistoiminnalle kohdatessamme turvallisuushaasteita. Turvallisuutta edistävät turvallinen koti-, asuin- ja työympäristö, toimivat peruspalvelut, hyvin suunniteltu liikenneympäristö, avun saanti silloin, kun sitä tarvitaan ja varmuus siitä, että rikoksiin syyllistyneet joutuvat edesvastuuseen teoistaan. Osa sisäistä turvallisuutta on myös varautuminen suuronnettomuuksiin ja normaali-olojen häiriötilanteisiin.

Turvallisuus tehdään yhdessä!

3.7 Lisätään liikkumisen turvallisuutta

22. Laaditaan liikenteen turvallisuussuunnitelma, joka kattaa kaikki liikennemuodot ja niihin liittyvät turvallisuushaasteet. Liikenne- ja viestintäministeriö selvittää mahdollisuudet laajentaa tieliikenteen turvallisuuden neuvottelukunnan toimialaa tai muuttaa olemassa olevan neuvottelukunnan toimialan vesiliikenneturvallisuuden kattavaksi. Toteutus: 2012 eteenpäin.

Päävastuu: **LVM.**

Toimenpiteestä päävastuussa oleva LVM on ilmoittanut, että liikenteen turvallisuussuunnitelman laatiminen siinä muodossa, kun se toimenpiteessä päätettiin, ei ole enää ajankohtainen. Perusteluna tälle on, että meriliikenteen strategia päivitetään vuoden 2013 ja lentoliikenteen strategia vuoden 2014 aikana. Molemmat strategiat sisältävät laajat turvallisuusosiot. Voimassa oleva tieliikenteen turvallisuussuunnitelma on voimassa vuoden 2014 loppuun. Sen lisäksi hallituskaudelle on laadittu 5.12.2012 valtioneuvoston periaatepäätös tieliikenneturvallisuuden parantamisesta. Tavoitteena on, että tieliikenteen turvallisuussuunnittelu sisällytetään seuraavalla hallituskaudella liikennepoliittisiin selontekoihin. Rautatieliikenteen tasoristeys-onnettomuudet otetaan huomioon jatkossa tieliikenteen turvallisuussuunnittelun ja -työn yhteydessä. Merenkulun neuvottelukunnan alaisuuteen maaliskuussa 2011 asetettu veneilyjaosto jatkaa veneilyasioiden neuvottelukunnan työtä. Jaoston keskeinen tehtävä on edistää veneilyn ja vesillä liikkumisen turvallisuutta. Jaosto toteuttaa veneilyn ja vesillä liikkumisen turvallisuusohjelman 2006-2016 (Merenkulun julkaisuja 5/2006) täytäntöönpanoa.

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

1.

–

–

Liikkumisen turvallisuus – tilastoja ja tietoa kehityksestä

Liikenneturvallisuuden kehityksestä

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2012 Suomessa tapahtui 5 725 henkilövahinkoon johtanutta tie-liikenneonnettomuutta. Onnettomuuksissa menehtyi 255 ja loukkaantui 7 088 ihmistä. Edellisvuoteen verrattuna kuolleiden määrä väheni 13 prosentilla ja loukkaantuneiden määrä 11 prosentilla.

Vuonna 2012 sattui maanteillä 1 321 hirvionnettomuutta ja 3 880 peuraonnettomuutta. Hirvieläinonnettomuuksia tapahtui 1 196 enemmän kuin edellisenä vuonna, mutta määrän kasvu johtuu ainakin osittain tilastointimuutoksesta. Vuonna 2012 kukaan ei kuollut hirvieläinonnettomuuksissa. Edellisenä vuonna hirvieläinonnettomuuksissa kuoli 3 henkeä. Loukkaantuneiden määrä oli 108 eli viisi vähemmän kuin edellisvuonna. (Liikennevirasto, Hirvieläinonnettomuudet maanteillä 2012)

Pyöräily lisääntyy

Pyöräily on etenkin pääkaupunkiseudulla lisääntynyt viime vuosina, mistä johtuen esimerkiksi Helsingissä pyöräily on otettu yhdeksi kehittämisen painopistealueeksi. Tämä tarkoittaa muun muassa pyöräkaistojen lisäämistä ja pyöräverkon tihentämistä.

Pyöräilyn lisääntyminen lisää tarvetta infrastruktuurin kehittämiseksi. Pyöräilijää eivät suojaa samanlaiset rakenteet kuin monessa muussa liikennemuodossa ja Liikenneturvan mukaan suurin osa onnettomuuksista onkin törmäysohnettomuuksia moottoriajoneuvojen kanssa. Lisääntyneestä pyöräilystä huolimatta pyöräilijöitä kuoli tieliikenteessä 19, mikä oli yhtä paljon kuin vuonna 2011. Kolmannes uhreista oli iäkkäitä.

Rattijuopumus tieliikenteessä

Noin joka viides kuolemantapaus ja joka kymmenes loukkaantuminen tieliikenteessä aiheutuu rattijuopumusonnettomuuksissa. Vuosittain niissä kuolee keskimäärin 60 ja loukkaantuu 700 henkilöä. Kuolleista lähes kolmannes ja loukkaantuneista neljä kymmenestä on 15–24-vuotiaita. Vahinkoriski kasvaa jyrkästi veren alkoholipitoisuuden noustessa. Tarkkaavaisuuden jakamisessa ja liikkuvien kohteiden seurannassa ilmenee puutteita klinisten kokeiden mukaan yleensä jo, kun kuljettajan veren alkoholipitoisuus ylittää 0,2 promillea. Riski on keskimäärin kolminkertainen veren alkoholin ollessa 0,8 promillea ja 40-kertainen, kun veren alkoholi ylittää 1,5 promillea. Tienvarsitukimusten mukaan liikennevirrassa joka 900. kuljettaja on rattijuoppo ja joka 180. kuljettaja ajaa alkoholia veressään. Vuosittain jää kiinni noin 19 000 rattijuoppoa. Heistä yli puolet on törkeään rattijuopumukseen syyllistyneitä. Liikenneturvan kyselytutkimuksen mukaan rattijuopumusta pidetään Suomessa kaikkein vakavimpana liikenne-rikkomuksena.

Millainen on rattijuoppo?

Kiinnijääneistä rattijuoppoista runsas puolet on ollut alkoholin suurkuluttajia ja kolmanneksella on todettu päihderiippuvuus. Ensikertalaisista puolet jää uudelleen kiinni rattijuopumuksesta. Noin puolet kaikista rattijuoppoista on uusijoita. Uusijan riski syyllistyä taas uudelleen rattijuopumukseen on 3-5-kertainen ensikertalaiseen verrattuna.

3.8 Varmistetaan nuorille turvallinen kasvuympäristö

23. Rattijuopumuksesta kiinnijääneille alle 25-vuotiaille tarjotaan mahdollisuus osallistua päihdetilannetta koskevaan kartoitukseen terveys- tai sosiaaliviranomaisen kanssa Tie selväksi -mallin mukaisesti.

Päävastuu: **STM.**

Toimenpide ei ole käynnistynyt valtakunnallisesti. Toimintaa toteutetaan Tampereella ja Jyväskylässä poliisilaitoksen ja kaupungin viranomaisten yhteistyönä.

24. Alle 18-vuotiaiden rikosentekijöiden rikoskierteen ehkäisemiseksi otetaan käyttöön Ankkuri-malli, jota sovelletaan ottaen huomioon paikalliset ja alueelliset olosuhteet ja jo olemassa olevat käytännöt. Malli otetaan käyttöön koko maassa 2014 mennessä osana tulossuunnittelua ja sisäisen turvallisuuden ohjelman alueellista toimeenpanoa. Käyttöönottoa seurataan laatimalla raportti vuonna 2015.

Päävastuu: **SM.**

Ankkuri-mallin levittämistä valmisteleva työjohtoryhmä on asetettu sisäasiainministeriössä. Tällä hetkellä Ankkuri-malli on käytössä seuraavilla neljällä (4/24) poliisilaitoksella: Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen ja Helsingin sekä Keski-Pohjanmaan ja Pietarsaaren poliisilaitoksilla.

25. Vahvistetaan nuorisolaissa säädetyn nuorten ohjaus- ja palveluverkoston toimintaa niin, että toiminnalla tuetaan myös nuorten rikoskierteen katkaisua. Järjestetään asiaan liittyvää koulutusta. Levitetään hyviä käytäntöjä sekä yhtenäistetään kuntiin ja paikallistason viranomaisille menevää informaatio-ohjausta.

Päävastuu: **ELY-keskusten nuorisotoimet.**

Varsinais-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan elykeskus ovat toimittaneet tiedot toimeenpanosta. Toimenpidettä on toteutettu järjestämällä koulutusta, seminaareja ja perustamalla monialaisia kuntien sisäisiä nuorten ohjaus- ja palveluyhteistyöryhmiä.

Kuntaliitto on tehnyt vuonna 2013 kyselyn nuorisotakuun toteutumisesta (<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/opekutilastot/Documents/Nuorisotakuu%20-%20uusi%20tapa%20toimia.pdf>). Kyselyn tulosten perusteella ohjaus- ja palveluverkoston rooli vaihtelee alueellisesti.

26. Parannetaan nuoren mahdollisuutta saada itselleen tukihenkilö tai mentori, joka toimii rinnallakulkijana ja jakaa arjen haasteita pitkäkestoisesti. Tukihenkilötoimintaa vahvistetaan osana erityisen tuen toimia, ja se vahvistaa etsivää nuorisotyötä ja nuorten yhteiskuntatakuuta. Varmistetaan 18–20-vuotiaille annettavan tuen, ohjauksen ja neuvonnan vastaanottaminen.

Päävastuu: **OKM.**

Vuonna 2013 valtionavulla toteutettavaa etsivää nuorisotyötä tehdään 283 kunnassa, joka on 93% kaikista kunnista. Etsivä nuorisotyö on kunnille vapaaehtoista toimintaa ja toiminnan valtionavutukset määritellään vuosittain. Esimerkkejä etsivästä nuorisotyöstä: vuonna 2013 Kainuussa on 14 etsivää nuorisotyöntekijää (2012: 11) ja Pohjois-Pohjanmaalla 36 (33). Pyhäntää lukuun ottamatta kaikissa kunnissa on tarjolla etsivän nuorisotyön palveluja. Lapissa etsivä nuorisotyö on osa Lapin ELY-keskuksen nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2015:tä.

27. Varmistetaan käytännön toimin, että sovittelun ohjaajat tai sovittelijat välittävät tietoa erilaisista auttamistahoista ja palveluista, jos niitä sovittelun kuluessa tai sovitteluun halukkuutta tiedusteltaessa nousee esille.

Päävastuu: **Aluehallintovirastot.**

Neljä aluehallintovirastoa (Pohjois-Suomi, Etelä-Suomi, Lappi ja Lounais-Suomi) on huolehtinut, että heidän alueellaan toimivat sovittelutoimistot ovat tietoisia toimenpiteestä ja sen tavoitteesta. Toimenpidettä on toteutettu ottamalla asia huomioon sovittelun palveluoppaassa ja asiakastyössä sekä -ohjauksessa.

28. Lisätään sovittelumenettelyn käyttöä nuorten rikoksentekijöiden kohdalla. Sovitteluopasta tarkistetaan niin, että nuorille rikoksentekijöille pyritään tarjoamaan mahdollisuus korvata aiheuttamansa vahinko työllä.

Päävastuu: **Sovittelutoimistot, THL (sovitteluopas).**

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella asia on otettu huomioon palveluoppaassa. Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueella toimintaa on ohjattu huomioimaan toimenpiteen tavoitteet. Lapin aluehallintovirasto on toimeksiantosopimuksen perusteella edellyttänyt palveluntuottajalta toimenpiteen mukaista toimintaa.

29. Internetissä on paljon lapsille ja nuorille tarkoitettua tietoa seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta. Haasteena on, että lapset ja nuoret eivät aina löydä tätä tietoa. Kootaan yhteen lapsille ja nuorille netissä suunnattua tietoa seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta ja saatetaan tieto siitä, mistä tietoa on löydettävissä, niille sivuille, joilla nuoret käyvät usein (esimerkiksi YouTube, Facebook, jne.). Perustetaan verkosto, joka koordinoi tiedon levitystä lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta seksuaalisesta väkivallasta ja sen ehkäisystä nuorille, nuorten vanhemmille ja nuorten parissa työskenteleville. Toteutus tehdään yhteistyössä naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämishajelman toimeenpanon kanssa.

Päävastuu: **THL**.

THL on toteuttanut nuorille suunnatun seksuaalisen väkivallan vastaisen kampanjan "Mun kroppa. Mä päätän" (23.4.–30.9.2013). Kampanjan tavoitteena on, että nuoret tiedostavat omat seksuaaliset oikeutensa ja heitä loukkaavan käyttäytymisen. Nuorten tulisi myös tunnistaa uhkatilanteita ja uskaltaa puhua itseensä kohdistuneesta loukkauksesta kavereille sekä vanhemmille tai muille aikuisille. Mun kroppa. Mä päätän. -kampanjasivut tarjoavat asiallista tietoa, videoita ja selviytymistarinoita molempia sukupuolia koskevasta seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta. Sivusto on auki vuoden 2014 loppuun.

Kampanjaa varten on perustettu työryhmä, jossa ovat edustettuina keskeiset nuorten kanssa toimivat kansalaisjärjestöt, poliisi, Opetushallitus, lapsiasiainvaltuutetun toimisto ja rahoittavat ministeriöt. Työryhmä on koordinoinut tiedon levittämistä kampanjasta ja päivittää verkkosivuja. Kampanjaa mainostetaan facebook -mainonnan avulla ja kampanjalla on omat facebook -sivut. Lisäksi kampanjasta on kerrottu verkostokirjeillä nuoriso-toimen työntekijöille ja Opetushallitus on mainostanut kampanjaa omilla sivuillaan sekä kirjeissään.

Sisäministeriö on tehnyt esityksen EU-rahoituksen saamiseksi hankkeelle, jossa seksuaalista häirintää ja väkivaltaa koskevaa aineistoa kootaan helposti saataville nettiin. Rahoitusta koskeva päätös tehdään vuoden 2013 loppuun mennessä.

Satakunnassa on käynnissä Lasta lyömätön Satakunta – hanke, joka on tarkoitettu työkaluksi terveydenhuollossa varhaiseen puuttumiseen epäiltäessä lapsen pahoinpitelyä tai seksuaalista hyväksikäyttöä. Hankkeen nettisivu www.lastalyomatton.fi.

30. Kartoitetaan valtakunnallisesti opettajan-koulutuksen tila ihmisoikeuskasvatuksen osalta ottaen huomioon esimerkiksi opettajan-koulutushenkilökunnan valmiudet ja koulutus-ohjelmien sisällöt. Laaditaan kartoituksen pohjalta ehdotukset suosituksiksi, jotta kaikki opettajakoulutuksessa olevat, opettajat ja opettajankouluttajat saavat perustiedot ihmisoikeuskasvatuksesta.

Päävastuu: **OKM, THL (sovitteluopas).**

Selvitystyön on tarkoitus käynnistyä syksyllä 2013 ja se olisi valmis keväällä 2014. Opetushallituksessa on valmistunut ammatillista koulutusta käsittelevä raportti, jota hyödynnetään selvitystyössä.

31. Selvitetään lainsäädäntömuutokset, jotka mahdollistavat telekuuntelun lapsen seksuaalisen hyväksikäytön estämiseksi ja selvittämiseksi sekä lainsäädäntömuutokset, jotka mahdollistavat televalvonnan RL:n 20 luvun 8 b mukaisen rikoksen (ns. grooming) estämiseksi ja selvittämiseksi.

Päävastuu: **OM.**

Toimenpiteen tavoitteen mukainen hallituksen esitys on annettu eduskunnalle maaliskuussa 2013.

32. Internetissä tapahtuvien lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten jäljittämisessä on vuoden 2014 alusta tulossa voimaan uudet säännökset muun muassa tietoverkossa tapahtuvasta peitetoiminnasta. Etenkin peitetoiminnan ja peitellyn tiedonhankinnan käytännön soveltamista tulee seurata ja arvioida, riittävätkö poliisin toimintamahdollisuudet tehokkaaseen lapsiin kohdistuvien rikosten estämiseen ja selvittämiseen. Selvityksen tulosten perusteella esitetään lainsäädäntöön mahdollisesti tarvittavia muutoksia.

Päävastuu: **SM.**

Poliisi tekee asiaa koskevan selvityksen vuosina 2014-2015.

33. Laaditaan nettinuorisotyön strategia ja lisätään eri viranomaisten läsnäoloa verkossa sekä kehitetään moniammatillista yhteistyötä verkossa. Poliisi tehostaa nettipoliisityötä ja kehittää toimintaa sisäasiainministeriön kanssa tehtyjen päätösten mukaisesti. Netissä tapahtuvien tai nettiä hyödyntävien rikosten torjuntaa ja tutkintaa tehostetaan erityisesti nuoriin kohdistuvien rikosten osalta. Nettinuorisotyön kehittämistä jatketaan ottaen huomioon etsivä nuorisotyö.

Päävastuu: **SM.**

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

Toimenpiteessä tarkoitettu OKM:n vastuulla oleva eri viranomaisten yhteisen nettinuorisotyön strategian valmistelu ei ole käynnistynyt. Verkkonuorisotyön säännöllistä kehittämistyötä tehdään verkko- nuorisotyön valtakunnallisessa kehittämis- keskuksessa (Verke).

Poliisi on tehostanut nettipoliisityötä lisäämällä sosiaalisen median käyttöä poliisitoiminnan työkaluna. Vuonna 2014 toimintansa aloittavissa poliisilaitoksissa tulee kaikissa olemaan nettipoliisi- toimintaa. Nettipoliisityötä tekee tällä hetkellä yli 30 poliisimiestä.

4.

6.

1.

Nuorten turvallinen kasvuympäristö – tilastoja ja tietoa kehityksestä

Sovittelusta

Sovittelusta on säädetty laissa rikosten ja eräiden riita-asioiden sovittelusta. Sovittelun tavoitteena on antaa uhrille ja tekijälle mahdollisuus käsitellä rikoksesta aiheutuneiden vahinkojen hyvittämistä ja korvaamista ja saada aikaiseksi molempia osapuolia tyydyttävä sopimus fyysisten, psyykkisten ja aineellisten vahinkojen korvaamisesta. Nuorille ja ensikertalaisille sovittelu on nähty tehokkaana keinona kantaa vastuuta teostaan ja kohdata rikoksen uhri.

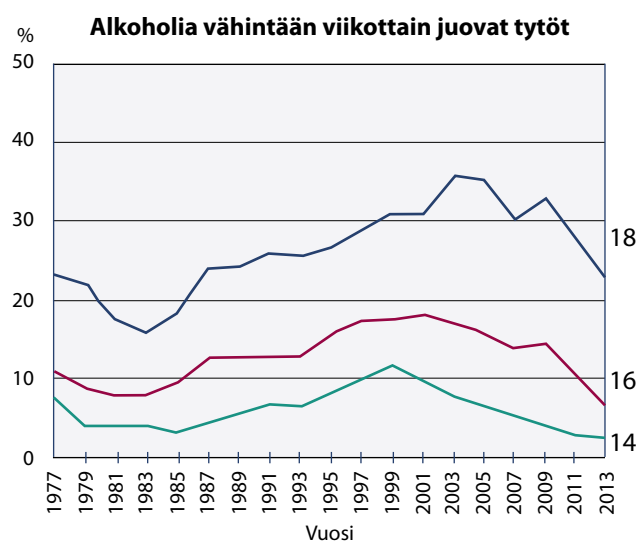
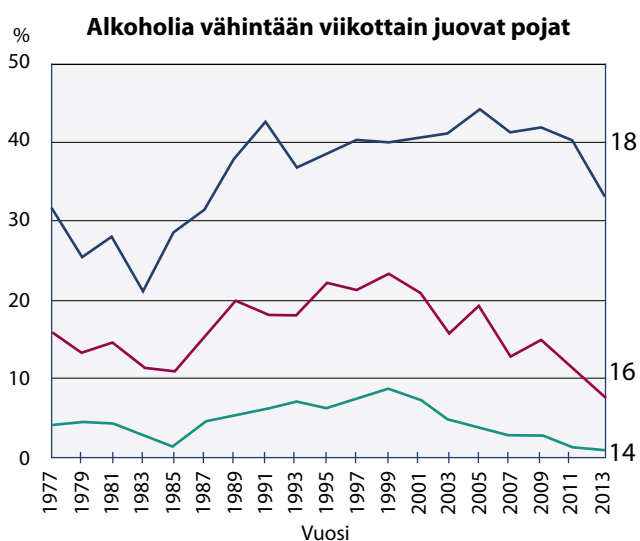
Vuonna 2012 kaikista sovitteluun ohjatuista rikos- ja riita-asioista yli puolet oli väkivaltarikoksia. Vuodesta 2011 väkivaltarikosten osuus sovitteluun tulleista rikos- ja riita-asioista kasvoi yhden prosenttiyksikön.

Sovittelukäsittelyyn ohjattiin vuonna 2012 yhteensä 12 306 rikos- ja riita-asiaa. Tekijöiksi epäillyistä 41 prosenttia oli alle 21-vuotiaita. Alle 15-vuotiaiden osuus tekijöiksi epäillyistä oli 12 prosenttia. Alle 21-vuotiaiden osuus sovittelualoitteista väheni 3 prosenttiyksikköä. Sovittelujen tuloksina syntyneisiin sopimuksiin kirjattujen rahakorvausten arvo nousi 5 prosenttia ja oli lähes 2 miljoonaa euroa vuonna 2012. Työkorvausten rahallinen arvo puolestaan laski lähes 40 prosenttia ja oli vuonna 2012 noin 80 000 euroa. (Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 2012, THL)

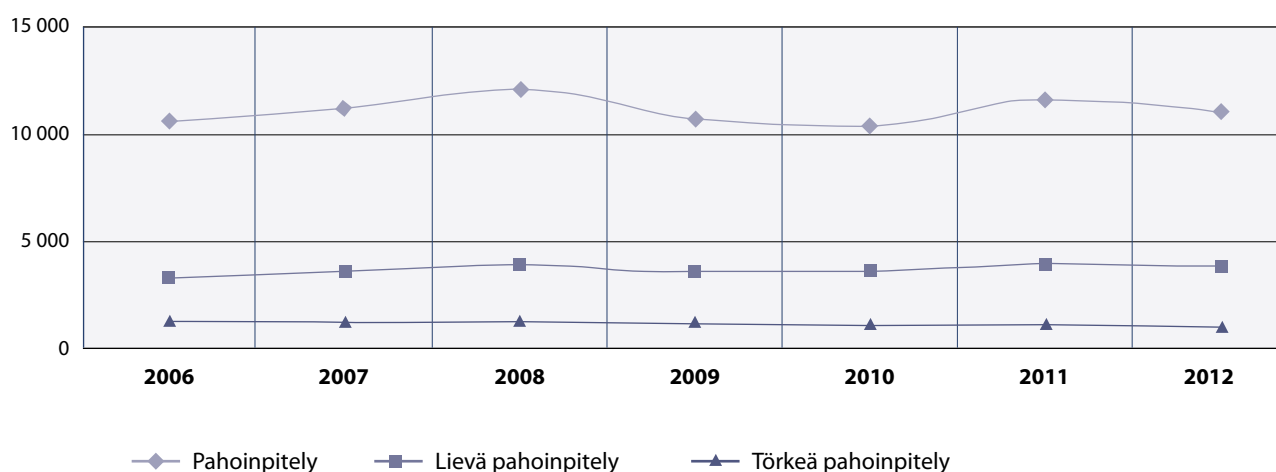
Nuorten alkoholinkäyttö ja rikollisuus – tilastojen kertomaa

Tampereen yliopiston toteuttaman Nuorten terveystapatutkimus 2013 mukaan raittiiden nuorten osuus on lisääntynyt 2000-luvun alusta. Nousu on jatkunut viimeisen vuoden aikana sekä pojilla että tytöillä kaikissa ikäryhmissä. Raittiiden nuorten osuus 12-16-vuotiaista tytöistä ja pojista on nyt

suurimmillaan koko 2000-luvun aikana. Myös nuorten alkoholinkäyttö ja humalajuominen ovat vähentyneet. Viikoittain ja kuukausittain alkoholia käyttävien osuudet ovat laskeneet 2000-luvun alkupuolelta lähtien 14-16-vuotiailla ja nyt myös 18-vuotiailla pojilla ja tytöillä. Vuosien 2011-2013 välillä myös 18-vuotiaiden tyttöjen ja poikien humalajuominen on vähentynyt.

Kuvio: Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14-18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977-2013. Nuorten terveystapatutkimus 2013.

Poliisin tietoon tulleet alle 29-vuotiaiden tekemät pahoinpitelyt, lievät pahoinpitelyt ja törkeät pahoinpitelyt 2006-2012.

Lähde: Tilastokeskus/Nuora

Ankkuritoiminta on tuloksellista – esimerkkejä Helsingistä:

Helsingin poliisilaitoksella toimii moniammatillinen Ankkuri-tiimi. Tiimissä on 4 poliisia, 4 sosiaalityöntekijää, 2 psykiatrista sairaanhoitajaa ja psykiatri. Tiimi toimii poliisin tiloissa ns. yhden luokun periaatteella. Tiimin asiakkaina on nuoria ja heidän perheitään sekä myös rikosten asianomistajia. Tiimi katsoo asiakkaan tilannetta monen viranomaisen silmin samaan aikaan, hoidetaan asiakasta eikä esimerkiksi rikosprosessia. Tiimin asiakkailla on usein entuudestaan merkintöjä sekä poliisin että lastensuojelun asiakkuuksista. Sen sijaan heillä ei ole merkintää mielenterveysasiakkuudesta siitä huolimatta, että he ovat usein hyvin sairaita. Tiimi on ohjannut kuukausittain noin 100 nuorta mielenterveyspalvelujen tai näitä palveluja tarjoavien järjestöjen piiriin. Tämä luku osoittaa, miten tärkeää käytännön moniviranomaisyhteistyö on erityisesti nuorten kannalta. Rikokset ovat usein oire muista ongelmista, ja tällöin parhaat keinot puuttua ongelmaan ovat muilla kuin poliisilla. Nuorten on myös vaikea hahmottaa usein monimutkaista palvelujärjestelmää eivätkä he aina löydä oikeita palveluja.

Nettivihje-palvelu:

Pelastakaa Lapset ry ylläpitää Nettivihje -palvelua (www.nettivihje.fi), johon internetin käyttäjät voivat ilmoittaa havaitsemastaan mahdollisesti laittomasta aineistosta, erityisesti silloin kun se liittyy lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Tieto laittomaksi arvioitusta aineistosta tai toiminnasta välitetään KRP:lle Suomessa. Pääsääntöisesti laittomaksi arvioitava aineisto sijaitsee ulkomaisella palvelimella, jolloin sitä koskeva tieto välitetään INHOPEN koordinoiman Hotline – verkoston kautta kyseiseen maahan edelleen arvioitavaksi ja mahdollisia jatkotoimia varten. Pää tavoitteena on lasten hyväksikäyttöön liittyvän laittoman aineiston levittämiseen puuttuminen ja poistaminen. Verkostoon kuuluu 44 Hotlinea 38 maassa (Ruotsia lukuun ottamatta kaikki EU -maat). Vuosittain vihjeitä käsitellään noin 2000, joista noin 30 % koskee laittomaksi arvioitua aineistoa.

3.9 Varmistetaan turvallinen elämä iäkkäille

34. Hyvinvointia edistävillä kotikäynneillä kiinnitetään erityistä huomiota turvallisuuteen ja tehdään yhteistyötä alueellisen pelastustoimen kanssa.

Päävastuu: **Kuntien sosiaali- ja terveystoimi ja alueellinen pelastustoimi, koordinoija Suomen Kuntaliitto.**

Alueelliset pelastuslaitokset ovat kouluttaneet kuntien kotipalveluhenkilöstöä paloturvallisuudessa. Toiminta ei kuitenkaan vielä ole järjestelmällistä tai kattavaa siten, kun toimenpiteessä on asetettu tavoitteeksi. Suomen Kuntaliitto valmistelee Hyvinvointia edistävien kotikäyntien haastattelulomaketta, ja se valmistuu syksyllä 2013. Kotitapaturmien ehkäisykampanja päivittää Turvallisia vuosia -oppaan.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella toimenpide on kirjattu ainakin joidenkin kuntien/ sote-kuntayhtymien hyvinvointisuunnitelmiin sekä pelastuslaitosten valvontasuunnitelmiin. Lapin pelastuslaitos kouluttaa kaikkien Lapin kuntien kotikäyntejä tekevän henkilöstön kotona asuvien iäkkäiden turvallisuusriskien kartoitukseen. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueella (Vaasa) testataan sähköistettyä havainnointia kotikäynneillä. Järjestelmää on tarkoitus jatkokehittää siten, että myös ikääntyneen ihmisen omaisilla on mahdollisuus tehdä siihen havaintoja. Tampereella on järjestetty aiheeseen liittyvää koulutusta sosiaali- ja terveystoimen henkilöstölle.

35. Kaste-ohjelman toimeenpanossa tuetaan malleja, joissa edistetään ikääntyneiden turvallisuutta ja vähennetään päihdehaittoja kotiin vietäviä katkaisuhoido- ja muita päihdepalveluja kehittämällä.

Päävastuu: **STM.**

Kotikatko-toimintamalli on kuvattu sisäisen turvallisuuden hyviä käytäntöjä käsittelevässä julkaisussa (SM julkaisu 29/2012). Sosiaali- ja terveysministeriö on myöntänyt avustusta seitsemälle kehittämissankkeelle, jotka tukevat vanhuspalvelulain toimeenpanoa. Osassa hankkeita parannetaan ikäihmisten kotona asumisen edellytyksiä ja arjessa selviytymistä. Tehdyt toimet eivät kuitenkaan vielä vastaa sitä tavoitetta, joka on toimenpiteen tavoitteena.

36. Jatketaan edellisessä sisäisen turvallisuuden ohjelmassa päätettyjä toimenpiteitä hoiva- ja huoltolaitosten suojaamiseksi tarvittaessa automaattisella sammutusjärjestelmällä. Tavoitteena on, että 50 prosenttia laitoksista suojattu vuonna 2015. Lisäksi selvitetään, miten sammutusjärjestelmien hankkiminen voitaisiin rahoittaa.

Päävastuu: **SM.**

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

Rahoitusjärjestelyjä koskeva selvitys on valmistunut ja se on esitelty sisäisen turvallisuuden ohjelman ohjausryhmässä, mutta se ei ole johtanut käytännön toimenpiteisiin. Hoiva- ja huoltolaitosten sprinklaaminen on edennyt hyvin ja näyttää, että asetettu tavoite tullaan saavuttamaan.

2.

1.

–

Ikääntyneiden turvallisuus – tilastoja ja tietoa kehityksestä

Ikääntyneiden alkoholinkäyttö lisääntyy

Eläkeikäiset ovat lisänneet alkoholin säännöllistä käyttöä. Vuoden 2009 tietojen mukaan 65–84-vuotiaista miehistä 40 prosenttia kertoo käyttävänsä alkoholia vähintään kerran viikossa. Naisista vastaavaa säännöllistä alkoholinkäyttöä raportoi 18 prosenttia. Raittius on puolestaan harvinaistunut. Oman ilmoituksensa

mukaan 25 prosenttia 65–84-vuotiaista miehistä ja 45 prosenttia vastaavan ikäisistä naisista oli ollut juomatta alkoholia kuluneen vuoden aikana. Raittiiden osuuden lasku ei kuitenkaan ole jatkunut enää 2000-luvun puolivälin jälkeen. Alkoholin fysiologiset vaikutukset muuttuvat iän myötä. Säännöllisen alkoholinkäytön haitat näyttävät fyysisessä, psyykkisessä ja sosiaalisessa toimintakyvyssä ja ilmenevät masennuksena, mielialaoireina, sosiaalisten suhteiden vaikeutumisena ja käyttäytymisen muutoksina. Alkoholinkäyttö lisää muita turvallisuusriskejä. Esimerkiksi iän myötä tasapaino ei ole enää yhtä hyvä kuin nuorempana, ja jo pienikin alkoholimäärä saattaa lisätä merkittävästi kaatumisriskiä. Lääkityksen ja alkoholin yhteisvaikutus voi olla kohtalokas, samoin muistisairaudesta ja alkoholin yhdistelmä. (Lähde: THL)

3.10 Vähennetään vakavaa väkivaltaa ja sen uhkaa

37. Liitetään poliisissa valmisteilla olevaan uhka-arviointityökaluun toimintamalli, jolla poliisi saa nopeasti asiantuntijan arvion henkilön todellisesta uhkasta ja väkivaltapotentiaalista. Poliisi tekee näissä tapauksissa henkilöstä uhka-arvion käyttäen uhka-arviointityökalua. Tarvittaessa poliisi voisi pyytää uhka-arviota täydentävää apua ja konsultaatiota psykiarilta tai muulta asiantuntijalta. Arviota ei tehtäisi potilassuhteessa, sillä tämä estäisi tietojen käytön jatkotoimia suunniteltaessa. Arvion perusteella henkilö voitaisiin tarvittaessa ohjata nopeutetusti jatkotoimiin esimerkiksi terveydenhuollon piiriin. Toiminta käynnistetään pilotoinnilla ja arvioidaan mahdollisuudet sen vakinaistamiseen tämän jälkeen.

Päävastuu: **Poliisihallitus.**

Uhka-arvio työkalu on valmis. Siihen liittyvää käsikirjaa valmistellaan. Perehdyttämiskoulutuksen valmistelu on käynnissä. Pilottikoulutus käynnistyy lokakuussa 2013 Helsingin ja Oulun poliisilaitoksissa jatkuen keväällä muihin poliisilaitoksiin. STM selvittää terveydenhuollon konsultoivat tahot alueittain.

38. Kaikissa tapauksissa henkilöä ei ole tarpeen ohjata jatkotoimiin terveydenhuollon piiriin, mutta hän tarvitsee tukea väkivaltafantasioiden käsittelyssä ja niistä irti pääsemisessä. Järjestöt tarjoavat apua erilaisista väkivaltaongelmista kärsiville henkilöille. Palveluja on kuitenkin vielä varsin vähän saatavilla niin määrällisesti kuin myös alueellisesti. Edistetään järjestöjen mahdollisuuksia tarjota mentorointia ja muita matalan kynnyksen palveluja vakavaan väkivaltaan liittyvistä fantasioista ja muista vakavista väkivaltaongelmista kärsiville henkilöille. Palvelut perustuvat vapaaehtoisuuteen. Viranomaiset ja järjestöt sopivat yhdessä menettelystä, jolla henkilö ohjataan palvelun piiriin

Päävastuu: **SM.**

Tällä hetkellä Aggreditoiminta Helsingissä ja Oulun Settlementtiyhdistys tuottavat näitä palveluja. Toiminta alkaa Tampereella ja Kuopiossa vuonna 2014, mikäli rahoitus varmistuu. Myös Savonlinnassa ollaan kiinnostuneita toiminnasta. POHA kartoittaa syksyllä 2013 uusien poliisilaitosten alueella järjestöt, jotka voisivat tarjota näitä palveluja. Tämän jälkeen sovitaan alueellisista yhteistoimintamuodoista poliisin ja järjestöjen kesken.

39. Jatketaan lähisuhdeväkivallan riskin-arviointimallin (MARAK) pilotointia ja otetaan toimintamalli kattavasti käyttöön koko maassa pilotoinnin tulosten perusteella. Luodaan edellytyksiä työmuodon käyttöönotolle levittämällä tietoa pilottiyksiköiden kokemuksista sekä tukemalla toimintaa koulutuksella.

Päävastuu: **STM.**

MARAK-toimintamalli on tällä hetkellä käytössä kahdeksalla alueella, jotka ovat Helsingin Itäkeskuksen poliisipiiri, Oulu, Joensuu, Jyväskylä, Lappeenranta, Päijät-Häme, Vaasa ja Vantaa. Toimintamallia kokeillaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen hankkeessa, jota rahoittavat vuosina 2012–2013 sosiaali- ja terveysministeriö, oikeusministeriö ja sisäasiainministeriön poliisiosasto.

SM asetti sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän toimeksiannosta työryhmän selvittämään, miten MARAK-toiminnan vastuut tulisi järjestää valtioneuvostossa sen jälkeen, kun hankerahoitus päättyy vuoden 2014 maaliskuussa. Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä päätti 2.10.2013, että sosiaali- ja terveysministeriö on Marak-toimintamallin vastuuministeriö.

Vuoden 2014 aikana toiminta laajenee alustavien suunnitelmien mukaan Kotkaan, Mikkeliin ja Porvooseen. Kainuu, Kokkola ja Seinäjoki ovat ilmaisseet kiinnostuksensa alkaa toteuttamaan mallia ja suunnittelevat, miten malli soveltuisi käyttöönotettavaksi heidän alueillaan. Mikäli rahoitus jatkokon saadaan, THL jatkaa toimintamallin levittämistä.

40. Varmistetaan, että esitutkinta- ja julkisuuslainsäädäntö ja poliisin käytännöt määrittävät esitutkintapöytäkirjoihin ja tuomioistuinten pöytäkirjoihin sekä niiden liitteisiin kirjatut asianosaisten ja näiden edustajien henkilötunnukset ja kotiosoitteet salassa pidettäviksi muutoin kuin viranomaiskäytössä.

Päävastuu: **OM.**

Poliisi on keväällä 2012 antanut määräyksen, jolla rajoitetaan henkilötietojen luovuttamista rikosilmoituksia asiakkaille annettaessa. OM:n kannan mukaan jo nykyinen lainsäädäntö antaa mahdollisuudet osoitetietojen suojaamiseksi henkilökohtaisen turvallisuuden perusteella. On kuitenkin epäselvää, toimiiko järjestelmä aukottomasti käytännössä. Nykylainsäädäntö edellyttää, että asianomistaja tai todistaja itse pyytää henkilötietojen suojaamista. Toinen ongelma liittyy henkilötunnuksen suojaamiseen erityislainsäädännössä, sillä tämä haluttaisiin toteuttaa osana tietosuojaa koskevaa kokonaistarkastelua.

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

Mikä yhdistää nuoria, jotka ovat tehneet suunnitelmallisen, vakavan henkirikoksen?

Suunnitelmalliseen, vakavaan henkirikokseen syyllistyneet ovat yleensä nuoria miehiä, jotka usein ovat yksinäisiä ja syrjään vetäytyneitä. Heillä ei ole rikostaustaa eikä aiempia väkivaltarikoksia, ja eivätkä he ole olleet poliisin kanssa tekemisissä. He ovat väkivaltarikoksen tekohetkellä selvin päin, suunnittelevat tekoa pitkään ja tekevät sen yksin. Yleensä nuoret

syyllistyvät väkivaltaan ryhmässä ja alkoholin vaikutuksen alaisena. Suunnitelmallisen henkirikoksen tehneillä ei yleensä ole ongelmallista perhetaustaa ja he ovat menestyneet koulussa vähintään keskinertaisesti. Heillä on usein mielenterveysongelmia ja he ovat olleet mielenterveyspalvelujen piirissä. Rikos tehdään yleisimmin laillisella ampuma-aseella, joka on joko oma tai muun perheenjäsenen omistama. Lähde: "Miksi nuori surmaa", SM julkaisu 44/2012

Lapset, nuoret, väkivalta ja mielenterveys

Lastenpsykiatri Mika Soininen

Aggressio on voima, joka virittää meidät pakoon tai hyökkäykseen. Kesytettyinä se on tärkeä apuväline selviytymiseen elämän karikoissa. Väkivalta on aina merkki epäonnistuneesta tunteen ilmaisusta.

Väkivallasta on tullut viihdeteollisuuden ja laajemminkin kulttuurissamme vallitsevien normien kautta arkipäiväistä ja ihailtavaa. Peleissä tapetaan toisia sumeilematta ja urheilu-uutisissa mässäillään kaukaloväkivallalla. Kiusaaminen kouluissa jatkuu erilaisista kampanjoista huolimatta. Perheet voivat pahoin ja uutisissa kerrotaan sodista ja terroriteoista. Väkivalta on valitettavan usein kulttuurissamme hyväksytty tapa ratkoa konflikteja. Lapset ja nuoret ovat erityisen herkkiä omaksumaan ympäristönsä malleja, arvoja ja toimintatapoja.

Kohtaamme elämässämme monenlaisia hankalia tunteita ja tilanteita kateudesta hyläytyksi tulemiseen ja surusta häpeään. Vaikeat tunteet herättävät meissä halun muuttaa tilannetta. Aggressio antaa meille tähän tarvittaessa lisävoimia. Väkivalta syntyy, kun tunteiden hallinta pettää. Pieni vauva reagoi nälkään, kylmään tai muuhun epä-mukavuuteen ärtymällä: hän huutaa ja heiluttelee raajojaan. Puheen, ajattelun ja motoriikan kehittyessä, lapsi oppii vähitellen reagoimaan hankaliin tunteisiinsa eri tavoin. Oppiminen on pohjimmiltaan geneettisesti ohjelmoitua, mutta ympäristöllä on tähän suuri vaikutus.

Lapsen tunteet monipuolistuvat kasvun myötä ja aggression tunteet saavat erilaisia vivahteita riippuen lapsen näkemistä malleista ja saamasta palautteesta. Ärtymys ja kiukku kasvavat joskus vihaksi ja raivoksi ja tunteiden hallinta voi aluksi olla vaikeaa. Lapsi tarvitsee turvallisia rakenteita ja tunteensa riittävästi hallitsevia aikuisia ympärilleen, jotta nämä hankalat tunteet tulevat myönteisesti vastaan-otetuiksi ja pidetyiksi turvallisissa rajoissa. Aikuinen voi auttaa lasta vähitellen rauhoittumaan ja ottaa osan tunteesta kannateltavakseen. Vähitellen lapsi tai nuori oppii ympäristön normien mukaiset toimintatavat näissä tilanteissa. Kun aikuiset vielä sopivasti nimeävät tunteita niitä itsellään tai lapsella havaitessaan, voi lapsi vähitellen saada haltuunsa välineitä tunteiden ilmaisemiseksi puhumalla. Ilta- ja kirjokirjoja lukemalla lapselle voi tulla yhä hienovirtteisempiä tapoja ilmaista aggression tunteita.

Lapset joutuvat kohtaamaan väkivaltaa monin tavoin elämässään: se voi olla henkistä, ruumiillista, seksuaalista, taloudellista tai uskonnollista, ilmetä läheisissä ihmissuhteissa tai pihalla, päiväkodissa ja koulussa tai harrastuksissa, välittyä eri medioiden ja yhteiskunnan rakenteiden kautta ja olla kertaluonteista tai pitkään jatkuvaa. Jokainen meistä reagoi kohtaamaansa väkivaltaan yksilöllisellä tavallaan. Jos oma tunne-elämämme on riittävästi saanut kehittyä, voimme tulkita

kokemaamme väkivaltaa niin, ettei se vahingoita meitä liiaksi, mutta lasten ja nuorten kehittyvä hermosto ja tunne-elämä tarvitsevat paljon myönteisiä kokemuksia eivätkä siedä toistuvaa väkivaltaista tai ymmärtämätöntä kohtelua johtamatta tunne-elämän kehityksen vääristymiseen.

Väkivallan ehkäisyssä avainroolissa ovat lastemme ja nuoremme vanhempien lisäksi neuvoloiden terveydenhoitajat, päiväkotien työntekijät ja koulujemme henkilökunta. Yhteiskunnan arvojen ja rakenteiden sekä median on tuettava väkivallatonta toimintakulttuuria. Lapsia ja nuoria, joille tunne-elämän kehitys on syystä tai toisesta tavallista haastavampaa, on autettava. Vanhempien syyllistäminen ei auta ketään. Kouluissa taito- ja taideaineissa lapsilla on mahdollisuus kehittää omaa tunneilmaisuaan ja rokottautua näin väkivaltaa ja mielen terveysongelmia vastaan. Ryhmäilmiöiden lisääntyvä ymmärrys auttaa opettajaa ohjaamaan luokkaansa sopusointuisia konfliktinratkaisumalleja kohti. Päiväkodissa ja neuvolassa varhaisen vuorovaikutuksen vaikeuksiin puuttuminen ajoissa säästää lapsia ja nuoria monilta murheilta. Tämä edellyttää työntekijöiden lisäkoulutusta, lisääntyvää tietoisuutta väkivallan taustatekijöistä sekä mahdollisuutta työnohjaukseen ja omien tunteiden työstämiseen.

3.10.2 Ennalta ehkäistään perhesurmia

Sisäisen turvallisuuden ohjelmasta päätettäessä toimenpiteiden valmistelu perhe- ja lastensurmien ennalta ehkäisemiseksi olivat vielä kesken ja tästä syystä ohjelmassa päätettiin, että mahdolliset toimenpiteet liitetään myöhemmin osaksi sisäisen turvallisuuden ohjelmaa ja sen toimeenpanoa. Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä päätti 12.9.2012 yhteensä 14 toimenpiteistä perhe- ja lastensurmien ennalta ehkäisemiseksi. Toimenpiteet ja niiden toimeenpanoa koskevat esitykset on valmisteltu poikkihallinnollisesti ministeriöiden välisenä yhteistyönä. Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä käsitteli 11.9.2013 kokouksessaan toimenpiteiden toimeenpanon etenemistä. Toimenpiteiden toimeenpanosta päävastuussa ovat STM, THL, SM. Toimenpiteet ovat pääosin käynnistyneet, ja vain neljä toimenpidettä on vielä käynnistymättä. Lisäksi on otettava huomioon, että STM:n vastuulla olevista toimenpiteistä pääosa on liitetty osaksi lastensuojelun käytäntöjä selvittäneen työryhmän työtä (ns. Kananojan työryhmä), jonka raportin lausuntokierroksen määräaika on syyskuun loppu 2013. SM:n vastuulla on työryhmä, joka laatii selvitystä viranomaisten välistä tietojenvaihtoa säätelevästä lainsäädännöstä ja mahdollisista ongelmista erityisesti perhe- ja lastensurmien ennalta ehkäisyn näkökulmasta moniviranomaisyhteistyö huomioon ottaen. Työryhmän selvitys valmistuu vuoden 2013 lopussa ja tämän jälkeen päätetään nopealla aikataululla jatkotoimista.

3.11 Parannetaan yritystoiminnan turvallisuutta ja yritysten häiriötöntä toimintaa

41. Laaditaan HUOVI-portaalin tekniselle alustalle ensi vaiheessa huoltovarmuuden piiriin kuuluville yrityksille ja myöhemmässä vaiheessa pilottivaiheen tulosten perusteella mahdollisesti kaikille yrityksille avoin vahvalla tunnistamisella kirjautumissuojattu tilannekuvaportaali, jonne viranomaiset ja vertaisyritykset voivat tuottaa operatiivista turvallisuustilannetietoa.

Päävastuu: **Huoltovarmuuskeskus.**

Yritysturvallisuusportaali on ollut pilottikäytössä loppuvuodesta 2012. Tämän jälkeen portaalia on kehitetty yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa työpajatyöskentelyssä. Tavoitteena on toiminnan vakinaistaminen sekä portaalin teknisen käyttöliittymän saattaminen sellaiseksi, että se vastaa erilaisten käyttäjien tarpeita. Portaalin käyttöaste ei vielä tällä hetkellä ole kovin suuri.

Yritysturvallisuusportaalista on laadittu alueellinen pilottiprojekti Pirkanmaan turvallisuustiedon välitysverkostolle (TTVV). Verkostoon kuuluu Pirkanmaan poliisilaitoksen lisäksi kaupan alan toimijoita sekä yksityisen turva-alan toimijoita. HUOVI-portaalin teknisellä alustalla toimivassa viestiverkossa välitetään toimijoiden välillä ajantasaista tietoa Pirkanmaan alueella kulloinkin olevista vähittäiskaupan turvallisuushkista.

42. Tilastokeskuksen julkaisemia poliisin tietoon tulleita rikoksia koskeva tilastointijärjestelmä uusitaan siten, että siitä ilmenee nykyistä paremmin ja helpommin yrityksiin kohdistuva rikollisuus.

Päävastuu: **SM.**

Toimenpiteen toimeenpano tehdään kaksivaiheisesti siten, että ensi vaiheessa Tilastokeskus erittelee ja tilastoi poliisin toimittamista rikosilmoitustiedoista oikeushenkilöihin kohdistuneet rikokset, alkaen vuoden 2012 rikosilmoitustilastoista.

Toisessa vaiheessa poliisin VITJA-järjestelmäuudistuksen yhteydessä rikosasioiden oikeushenkilö-kenttä määritellään sellaiseksi, että rikostiedoista on jatkossa helpommin selvittävissä yrityksiin kohdistuvat rikokset. Tilastokeskuksen tilastointijärjestelmän uudistamista on pohjustettu poliisissa Vitjaa rakennettaessa. Vitjan määrittelyä laatimassa Poliisihallituksen vitjahankeen ja Tieto Oy:n työkokouksissa on huomioitu tarkemman tiedon saaminen yrityksiin kohdistuvista rikoksista.

43. Luodaan vuonna 2010 toteutetun yritysuhritutkimuksen perusteella säännöllisesti toteutettava yrityksiin kohdistuvaa rikollisuutta mittaava osoitinjärjestelmä, jonka kustannuksiin osallistuvat aiheen kannalta keskeiset ministeriöt ja muut mahdolliset rahoitustahot.

Päävastuu: **OM.**

Toimeenpano käynnistyy vuoden 2015 talousarvion laadinnan yhteydessä. Toimenpiteestä vastuussa olevat ministeriöt (OM, SM, STM ja TEM) sopivat tutkimuksen rahoituksesta ja rahoitusosuuksista esitettäväksi vuoden 2015 talousarvioon keväällä 2014, jonka perusteella käynnistetään toimeksianto Oikeuspoliittiselle tutkimuslaitokselle.

44. Selvitetään mahdollisuudet muuttaa lainsäädäntöä siten, että eritoten pienyrittäjiä voidaan nopeasti ja tehokkaasti suojata vilpillistä ja harhaanjohtavaa markkinointia harjoittavalta toimijalta esimerkiksi laajentamalla etämyynnin peruuttamisoikeutta tai mahdollistamalla viranomaisen hakema väliaikainen markkinointikielto.

Päävastuu: **OM.**

Oikeusministeriö on selvittänyt mahdollisuuksia lainsäädäntömuutoksiin ja neuvotellut Suomen Yrittäjien kanssa erityisesti peruuttamisoikeudesta. Osapuolet ovat yhteisesti todenneet, että ongelmiin on hyvin vaikea tarkoituksenmukaisesti ja oikeasuhteisesti puuttua lainsäädäntömuutoksin. EU:n puitteissa on vireillä valmistelua, jonka perusteella asiasta voi jatkossa tulla Suomeakin velvoittavaa sääntelyä.

45. Esitutkintaviranomaiset tiedottavat aktiivisesti ajankohtaisista ilmiöistä, jotka liittyvät yritysten rikosturvallisuuteen.

Päävastuu: **Poliisihallitus.**

Poliisihallitus kartoittaa yritysten rikosturvallisuutta koskevan tiedottamisen lisäohjaustarpeen ja Poliisihallitus antaa tarvittavan lisäohjeistuksen.

Poliisihallitus on laatinut vuonna 2011 poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirjan, missä on huomioitu myös ennalta estävä tiedottaminen. Poliisi julkaisi vuonna 2012 yli 16000 tiedotetta, joista osassa käsiteltiin myös yritysten turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä. Poliisihallitus tarkensi vuonna 2013 kirjeellään kauppojen ryöstöihin liittyvän tiedottamisen periaatteita ja tiedotteiden sisältöä.

Tämän toimenpiteen toimeenpanoon liittyy toimenpiteen 41 yhteydessä mainittu Pirkanmaan turvallisuusklusterin turvallisuustiedon välitysverkosto -pilotti-hanke, jossa poliisi ja keskeiset kaupan ja yksityisen turvallisuusalan toimijat ovat vaihtaneet keskenään tietoa HUOVI-alustalla toimivassa kanavassa.

46. Laaditaan menettelytavat selvästi virheellisen tai rikoksella aiheutetun kaupparekisterimerkinnän oikaisemiseksi ja tehdään tarvittaessa toimenpiteen edellyttämät säädosmuutokset.

Päävastuu: **TEM.**

TEM on heinäkuussa 2013 asettanut työryhmän valmistelemaan toimenpiteen toimeenpanoa. Työryhmässä on edustettuna OM, SM, PRH, KRP, EK, Keskuskauppakamari ja Suomen Yrittäjät.

47. Lisätään kaupparekisterin luotettavuutta varmistamalla muutostietoja pyytävän henkilöllisyyden todentaminen esimerkiksi vahvalla sähköisellä tunnistamisella sekä tekemällä esitys asiaan liittyvistä mahdollisista säädosmuutostarpeista.

Päävastuu: **TEM.**

TEM on heinäkuussa 2013 asettanut työryhmän valmistelemaan toimenpiteen toimeenpanoa. Työryhmässä on edustettuna OM, SM, PRH, KRP, EK, Keskuskauppakamari ja Suomen Yrittäjät.

48. Toteutetaan alueellinen pilotointihanke nopeutetusta menettelystä muiden kuin rangaistusvaatimusmenettelyssä käsiteltävien myymälävarkauksien osalta.

Päävastuu: **Poliisihallitus.**

Poliisihallitus käynnistää toimeenpanon vuoden 2013 aikana kartoittamalla Valtakunnansyyttäjänviraston ja tuomioistuinlaitoksen kanssa mahdollisuudet pilottihankkeeseen sekä siihen soveltuvan alueen. Toimenpiteen toteutuminen edellyttää syyttäjänlaitoksen ja tuomioistuimen myönteistä kantaa.

Poliisihallitus on ilmoittanut, että pilotoinnista on käyty keskustelua Valtakunnansyyttäjänviraston kanssa. Varauksetonta kannatusta pilotointi ei ole ainakaan toistaiseksi saanut. Oikeusministeriössä on vireillä lainsäädäntövalmistelu, jonka yhtenä kohteena on myös muiden kuin tuomioistuimen määräämien sakkojen muuntomahdollisuuden palauttaminen. Lainsäädäntömuutos korjaisi toteutuessaan merkittävästi kyseisen toimenpiteen perusteeksi nähtyjä turvallisuusongelmia.

49. Rajoitetaan tiedon antoa kaupparekisteristä siten, että vastuuhenkilöiden henkilötunnuksen loppuosa annetaan vain perustellusta syystä ja kotiosoite kertarekisteröintiperiaatteen mukaisesti VTJ:stä.

Päävastuu: **TEM.**

Hallituksen esitys (59/2013) on annettu eduskunnalle 30.5.2013.

50. Kiirehditään yhdyskuntaseuraamustoimikunnan esityksen sakkopalvelusta toimeenpanoa eritoten toistuvien myymälävarkauksista määrättävien sakkojen maksamatta jättämisen seurauksena.

Päävastuu: **OM.**

Yhdyskuntaseuraamustoimikunta antoi mietintönsä oikeusministerille keväällä 2012 ja asiaan liittyvä lainvalmistelu on käynnissä siten, että hallituksen esitys annetaan vuoden 2013 aikana. Hallituksen esityksessä lainmuutosten esitetään tulevaan voimaan vuoden 2014 alusta.

51. Selvitetään yrityksiin kohdistuvien suurpalojen tutkintaan liittyvä viranomaisten ja muiden toimijoiden välinen yhteistyö siten, että tutkintaprosessien tulokset kehittyvät ja päällekkäiset toiminnot minimoidaan. Lisäksi selvitetään mahdollisuudet laajentaa PRONTO-järjestelmästä saatavien tietojen julkisuutta siten, että se on nykyistä paremmin omiaan edistämään palojen ja onnettomuuksien torjuntaa. Laaditaan yhteistyön laajentamisesta sekä tietojärjestelmän julkisuudesta tarvittavat säädösmuutokset.

Päävastuu: **Poliisihallitus, SM.**

52. Liitetään startup-yritysten julkisrahoitukseen kannustin tietoturvan kehittämiseksi heti toiminnan alkuvaiheessa. Lisäksi nostetaan yritysten tietoturvan parantamisen edellytyksiä laatimalla asiasta suosituksia ja mallilausekkeita yritysten jatkuvuudenhallintaa tukevan SOPIVA-hankkeen puitteissa. Varmistetaan tiedon kattava jakelu.

Päävastuu: **TEM.**

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

Suurpalojen tutkintaan liittyvä selvitys ei ole käynnistynyt. PRONTO on teknisesti vanhentunut järjestelmä, jossa esim. henkilötietojen eriyttäminen on hankalaa. PRONTO on tarkoitus korvata uudella teknisesti kehittyneemmällä järjestelmällä, jonka kehittämistä varten on käynnistynyt VARANTO-hanke. Uusi järjestelmä on suunniteltu otettavaksi käyttöön vuonna 2016. On aikataulullisesti ja taloudellisista syistä perusteltua, että tietojen käsittelyyn ja niiden saatavuuteen liittyvät tekijät otetaan huomioon VARANTO-hankkeen yhteydessä.

Kansallisen yhteistyöryhmän sihteeristö on sopinut tapaamisesta syksyllä 2013 TEM:n vastuuyksikön kanssa.

4.

6.

2.

Yritystoiminnan turvallisuus – tilastoja ja tietoa kehityksestä

Yritysturvallisuusstrategia – kumppanuuteen perustuva sopimus, siitä mitä yhdessä tehdään

Kolmannen sisäisen turvallisuuden ohjelman yhteydessä laadittiin järjestyksessään toinen elinkeinoelämän ja viranomaisten yhteinen strategia yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi, ”Liiketoimintaa turvallisesti”. Vaikka strategian yhteensä 28 toimenpiteestä 17 sisältyykin suoraan sisäisen turvallisuuden ohjelmaan, on strategialla oma paikkansa. Valtioneuvosto voi eri ohjelmilla ja päätöksillä, kuten sisäisen turvallisuuden ohjelmalla, ministeriöiden kautta ohjata julkista sektoria laajasti, mutta elinkeinoelämää voidaan velvoittaa vain lainsäädännöllä. Suomalaisella elinkeinoelämällä on kuitenkin pitkät perinteet yhteiskunnan turvallisuuden osatekijänä nimenomaan kumppanina eikä valtion velvoitteiden ja sääntelyn kohteena. Laajassa turvallisuuskäsityksessä merkittävä osa ihmisten arjen turvallisuudesta muodostuu niistä palveluista, joita

yritykset tarjoavat: posti kulkee, pumpuista tulee polttoainetta ja kauppakeskuksessa saa asioida ilman häiriöitä. Yritysturvallisuusstrategia on viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteinen sopimus siitä, miten arjen turvallisuutta työpaikoilla ja yritystoiminnassa viedään eteenpäin.

Strategian 28 toimenpiteestä neljä on jo toteutunut. Yritysten vastuuhenkilöihin kohdistuvia uhkauksia ja painostusta sekä identiteettivarkauksia ehkäisevä muutosesitys kaupparekisterilakiin annettiin eduskunnalle toukokuussa 2013, ja oikeusministeriö viimeistelee parhaillaan lakiesitystä, joka vaikuttaa mm. toistuvasti näpistysrikoksiin syöllistyneisiin rikoksentehtäjiin. Hyvä esimerkki elinkeinoelämän johtamasta toimeenpanosta on Suomen Yrittäjien yhdessä tietosuojavaltuutetun toimiston kanssa laatimat ohjeet pienyrittäjille siitä, miten nämä voivat torjua perusteettomia väitteitä ns. valelaskutustapauksissa.

Turvallista yritystoimintaa – Turvatumpaa tulosta ja työntekoa Riskienhallinta- ja turvallisuusjohtaja Markku Rajamäki, Itella Oyj

Sain toimia järjestyksessään toisen elinkeinoelämän ja viranomaisten yhteisen yritysturvallisuusstrategian laatimistyöstä vastanneen asiantuntijaryhmän puheenjohtajana. Strategia valmistui kesällä 2012 ja sen 28 toimenpiteestä pääosa sai paikkansa myös Suomen kolmannessa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa. Elinkeinoelämän tunnustaminen ja näkyvä rooli osana sisäistä turvallisuutta on erittäin tärkeää; kun yritystoiminta on turvallista, yritys kykenee tekemään parempaa tulosta, työnteko ja työpaikat ovat turvatumpia ja työssä viihdytään paremmin.

Strategiatyö oli menestys jo sinänsä; se osoitti, mikä suomalaisessa turvallisuustyössä on erityistä,

kansainvälisesti lähes ainutlaatuista. Se on laajapohjainen, luottamuksellinen ja tuloksekas viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteistyö. Tästä syystä kykenimme hyvinkin erilaisista lähtökohdista löytämään kohdennettuja, konkreettisia toimenpiteitä, jotka suoraan vastaisivat ratkaisuna tai vähintään osaratkaisuna keskeisimpiin riskeihin.

Strategiatyön todellinen arvo mitataan kuitenkin sen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisena yhteiskunnassa. Strategian tultua reippaaseen yhden vuoden ikään onkin aika katsoa, mitä jo tähän

mennessä on saatu aikaan. Olen tähän poiminut joitakin strategian toimenpiteistä lähempään tarkasteluun.

Yritysturvallisuustyön painopisteen pitää olla riskien tunnistamisessa ja niihin varautumisessa. Tämän mahdollistamiseksi tarvitaan tilannekuvaa, joka osin perustuu tilastollisille faktoille, osin nouseville uhille. Strategiassa keskeiseksi toimenpidepariksi nousi Huoltovarmuuskeskuksen HUOVI-portaaliin perustettava

viranomaisten tilannekuvarportaali sekä poliisin rikostilastoinnin kehittäminen. Ongelmaksi on nimittäin koettu, että rikostilastointi ei ole kuvannut, mikä osuus vaikkapa petosrikoksista on kohdistunut yrityksiin. Tilannekuvatietoa eri yritysturvallisuuden ilmiöistä on saatavilla yrityksille, mutta erityisesti julkisista lähteistä, jotka ovat hajallaan. Olen erityisen iloinen, että näiden kahden toimenpiteen toimeenpano on edennyt hyvin. Poliisin käynnissä olevan järjestelmäuudistuksen yhteydessä mahdollistetaan se, että jatkossa tilastoista saadaan selville myös rikoslajeittain niiden rikosten osuus, jotka ovat kohdistuneet oikeushenkilöihin. HUOVI-portaaliin on avattu erillinen kirjautumissuojattu viranomaisten tilannekuvarportaali, jota pilotoidaan portaaliin pääsevien huoltovarmuuskirittisten yritysten ja viranomaisten yhteistyönä. Eri turvallisuustyöhön osallistuvat viranomaiset ovat ilahduttavan laajasti lähteneet toimintaan mukaan ja järjestetyt kaksi työpajaa ovat vetäneet hyvin innostunutta väkeä. Mielestäni pitkän aikavälin tavoitteena tulee olla, että tilannekuvatyö toimii kaksisuuntaisesti; myös elinkeinoelämällä on mahdollisuus tuottaa tietoa, joka auttaa viranomaisia näiden työssä. Siitä hyötyvät myös muut yritykset. Tiedossa esimerkiksi on, että kaikista rikoksista ei tehdä rikosilmoituksia, jolloin ne eivät tietenkään päädy myöskään tilastoihin. Näin virallinen

kuva tietynlaisesta rikollisuudesta jää helposti vajavaiseksi.

Luotettavien tilastojen ja tulevia trendejä valottavien tilannekuvien lisäksi tarvitaan mm. lainsäädäntötyön pohjaksi pitkälle analysoitua, tieteellisesti kiistämätöntä tutkimustietoa esimerkiksi rikoksilla aiheutuista vahingoista, rikoksen kohteeksi valikoitumisen syistä ja rikollisuutta ehkäisevistä toimintamalleista. Tässä suhteessa on erittäin tärkeää, että Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2010 tekemä ensimmäinen elinkeinoelämän toimijoihin keskitynyt yritysuhritutkimus saa jatkoa ja että tutkimus vakiintuu ja tullaan uusimaan muutaman vuoden välein. Tätä koskevat päätökset ovat erityisesti rahoituksen turvaamiseen liittyviä; kukaan ei ole tietääkseni kiistänyt tutkimuksen tarpeellisuutta. Toivon, että näinä taloudellisen niukkuudenkin aikoina tälle työlle järjestyisi rahoitus. Suurista summista ei ole valtion mittakaavassa kyse.

Toinen keskeinen toimenpidekokonaisuus liittyy tarvittaviin toimiin työssä kohdatun väkivallan estämiseksi. Tähän kokonaisuuteen kuuluvat mm. laittoman uhkauksen saattaminen virallisen syytteen alaiseksi, kun se on kohdistunut työtään tekevään sekä lähestymiskiellon tyyppisen instrumentin luominen yrityksen toimipaikan suojaamiseksi saman

tekijän toistuvilta rikoksilta ja häirinnältä. Tällä hetkellä työnantaja voi olla pahimmillaan hyvin aseeton pyrkiessään hoitamaan työturvallisuuslain mukaisia veloitteitaan tilanteessa, jossa työntekijä joutuu uhkailun kohteeksi. Toimenpiteisiin liittyvien lainsäädäntömahdollisuuksien selvittäminen on käynnistynyt oikeusministeriön toimesta. Osittain samaa ongelmaa hoitaisi myös oikeushenkilön edustajan henkilökohtaisten osoitetietojen ja henkilötunnuksen salaaminen jatkossa muilta rikosasian asianosaisilta ja julkisuudelta. Tämä ehkäisisi erityisesti työssään työnantajaansa rikosasiassa edustamaan joutuviin kohdistuvaa uhkailua, ilki-valtaa ja kostoja. Tällä hetkellä asiasta on jo poliisin sisäinen ohjeistus, joka osaltaan auttaa, mutta asia pitää selvittää vielä laajapohjaisesti, jotta esim. oikeudenkäyntiaineistoja koskeva lainsäädäntö sekä poliisia koskeva lainsäädäntö ja ohjeistus eivät ole keskenään ristiriidassa.

Yritysturvallisuusstrategian toimeenpano on hyvässä myötätulessa monien muiden toimenpiteiden osalta. Toivotaan, että strategiasta tulee samanlainen menestys kuin edeltäjästä; strategiakauden lopussa lähes kaikki sen toimenpiteet oli toimeenpantu menestyksekkäästi. Se on mille tahansa strategialle loistava lopputulos.

3.12 Vähennetään alkoholin käytöstä johtuvia turvallisuusongelmia

53. Selvitetään mahdollisuuksia vähentää alkoholihaittoja alkoholilainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Päävastuu: **STM.**

Alkoholilainsäädännön kokonaisuudistus on käynnistynyt. STM on lähettänyt elokuussa 2013 arviomuistion lausuntokierrokselle. Sisäisen turvallisuuden ohjelman valmistelun aikana tehdyt keskeiset esitykset sisältyvät muistioon.

54. Alkoholia ja muita päihteitä koskeva valistus liitetään osaksi kaikkea turvallisuusvalistusta mukaan lukien verkkoaineisto.

Päävastuu: **Turvallisuusviestinnän valtakunnallinen työryhmä.**

Toimenpiteen toimeenpano on käynnissä. Toimintasuunnitelma vuoteen 2016 asti on valmis, ja sosiaaliseen mediaan on perustettu ryhmä nimeltä "Viinanpiru".

55. Otetaan PAKKA-hankkeen toimintamalli kattavasti käyttöön koko maassa.

Päävastuu: **THL.**

Pakka-hanke on käytössä yli 50 paikkakunnalla ja seudulla. THL edistää PAKKA hankkeen leviämistä osana Alkoholiohjelman toimeenpanoa. Jokaisessa aluehallintovirastossa on aluekoordinaattori. Parhaillaan valmistellaan hankkeeseen liittyvää aineistoa. Syksyllä 2013 THL järjestää eri paikkakunnilla Väkiältä ja alkoholi –seminaarisarjan.

Pohjois-Suomessa Pakka -malli leviää Oulun eteläiselle alueelle syksyllä 2013, Oulun seudulle vuonna 2014 ja syksyllä 2013 neuvotellaan toimintamallin jalkautumisesta Kainuuseen. Pohjois-Suomen PAKKA -mallinnus Innokylän sivustolle meneillään. Osa indikaattoreista on sähköisessä hyvinvointikertomuksessa, mutta kehitystyö jatkuu.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimesta työstetään Pakka-käsikirjaa, joka valmistuu syksyllä 2013. Tarjontatyöryhmät toimivat Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueella Lahdessa, Forssassa ja Hämeenlinnassa. Tarjontatyöryhmän toiminta käynnistyy syksyllä Kotkassa ja Espoossa.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueella PAKKA on käytössä Tampereella, Jyväskylässä ja Kokkolassa. Lisäksi Pakka-hanke Porissa on saanut hyviä tuloksia. Yhteisöpohjaisen päihde-ehkäisy-hankkeen interventiot keskittyvät vastuulliseen myyntiin ja tarjoiluun nuorten ja nuorten aikuisten parissa. Pakka-hankkeen kohteena on koko yhteisö, ei niinkään yksilöt. <http://www.porinpakka.fi/>

56. Lisätään ja kehitetään selviämisasema-palveluja tehtyjen selvitysten ja niihin sisältyvien suositusten pohjalta. Käynnistetään palvelujen suunnittelu ja toteuttaminen pilotti-hankkeilla tavoitteena kokonaishyödyllinen ja järkevä toiminta, joka ottaa huomioon asiakkaan tarpeet. Rahoitetaan pilotointi KASTE-rahoituksella.

Päävastuu: **Poliisihallitus.**

Poliisi on osana PORAIII –uudistuksen valmistelua selvittänyt, mille paikkakunnille olisi tarkoituksenmukaista perustaa selviämisasemat. Näitä ovat Rovaniemi, Kemi, Levi (sesonkiaika), Oulu, Mikkeli, Pieksämäki, Turku, Loimaa, Uusikaupunki. Seuraavaksi poliisi käynnistää asiassa neuvottelut Suomen Kuntaliiton kanssa. Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä päätti 2.10.2013, että toimenpiteestä päävastuussa on jatkossa sosiaali- ja terveysministeriö.

THL on laatinut selviämishoitoyksikön toimintamallin, joka on saatavissa osoitteesta www.innokyla.fi. THL:n mukaan uusia selviämishoitoyksiköitä on avattu ja vanhojen toimintaa on uudelleenorganisoitu. Kehittämistyö jatkuu. Vuonna 2013 selviämisasemia on alle 20 koko maassa.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueella selviämisyksiköitä on Tampereella (Hämeenkyrö ja Ikaalinen käyttävät samaa yksikköä). Selviämisaseman sopimuskuntia ovat Lempäälä, Nokia, Pirkkala, Orivesi, Vesilahti ja Ylöjärvi Kokkolaan on tulossa selviämisyksikkö.

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

–

4.

–

Miten alkoholin käyttö vaikuttaa turvallisuuteen – tilastoja ja tietoa kehityksestä

Nuorten päihteiden käyttö ja turvallisuus

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2012 toteuttaman yhdeksäsluokkalaisten alkoholikäyttäytymistä tarkastelevan tutkimuksen mukaan noin puolet oli vuoden aikana juonut alkoholia niin, että koki olevansa humalassa. Marihuanaa tai hasista oli kokeillut 9 prosenttia. Alkoholin käyttämisestä johtuvien turvallisuusongelmien suhteen nuorten toiminnassa on nähtävissä merkittävä muutos viimeisen 12 vuoden aikana. Vuonna 2004 lähes puolet ilmoitti olleensa alkoholin vaikutuksen alaisena vahingonteon hetkellä mutta vuonna 2012 määrä oli tippunut neljännekseen. Myös tappeluiden ja pahoinpitelyiden alkoholisidonnaisuus vähentyi aikajaksolla huomattavasti.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuosina 2010 ja 2011 tekemän kouluterveyskyselyn mukaan kerran viikossa alkoholia käyttävien 8-9-luokkalaisten sekä lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden määrä on laskenut hieman vuosista 2008 ja 2009. Samaan aikaan kerran huumeita kokeilleiden määrä on noussut hieman.

Mikä on PAKKA?

PAKKA-hanke (Paikallinen alkoholipolitiikka) on ehkäisevän päihdetyön toimintamalli, jossa pyritään sekä vastuullisen myynnin että anniskelun edistämiseen etenkin nuorille ja nuorille aikuisille. Laki kieltää alkoholin myynnin, anniskelun ja välittämisen alaikäisille ja selvästi päihtyneille. Pakka keskittyy paikallistasolle, sillä siellä alkoholilakia käytännössä toteutetaan. Pakka-hanketta toteutetaan yli 50 paikkakunnalla ja seudulla Suomessa

Päihtyneenä säilöön otettujen määrä

Päihtyneenä säilöön otettujen määrä näyttää viime vuosina kääntyneen laskuun. Vuonna 2012 säilöön otettujen määrä oli 72 400, kun edellisvuoden näiden vastaava luku oli 78 500. Putkakuolemien määrä oli vuosia noin 20 vuodessa, viime vuosina määrä on laskenut. Yleensä putkaan kuolee alkoholi- tai huumeongelmista kärsivä mies, joka saattaa majoittua poliisin tiloissa kymmeniä kertoja vuodessa. Yleisin kuolinsyy on alkoholimyrkytys. Seuraavaksi yleisimpiä syitä ovat tapaturmaiset kuolemat, esimerkiksi kallovammat ja aivoverenvuodot sekä sairausperäiset kuolinsyyt.

Taulukko 1. Päihteiden vaikutus palokuolemissa 2007–2012.

2007–2009 keskiarvo	2010	2011	2012	
Ei vaikutusta	22	15	43	6
Oli vaikutus	70	42	17	37
Ei tiedossa	15	23	6	39
Yhteensä	107	80	66	82

Lähde: Pronto

3.13 Parannetaan rikoksen uhrin palveluja ja rikoksen tekijän tukea

57. Riittävien ja alueellisesti kattavien rikosuhripalvelujen varmistamiseksi valmistellaan 31.12.2013 mennessä vaihtoehtoiset mallit palvelujen kestäväksi rahoitusmalliksi mukaan lukien rikosuhrirahaston perustaminen. Rahasto-vaihtoehdossa rahaston tuotto osoitettaisiin lisärahoitukseksi rikosuhripalvelujen turvaamiseksi. Mahdollista rahastoa kerrytettäessä tavoitteena on, että rikoksen tekijä osallistuisi rikoksen uhrin palvelujen rahoitukseen.

Päävastuu: **OM (kestävän rahoitusmallin selvittäminen).**

Kansallinen rikosuhripolitiikka ja uhrien tukipalvelut -hanke on asetettu OM:n toimesta keväällä 2013. Työryhmän esitys kestäväksi rahoitusmalliksi annetaan syksyllä 2013 ja se käsitellään sisäisen turvallisuuden ministeriryhmässä joulukuussa 2013.

58. Luodaan rikosuhripalvelujen tuottajien välinen sopimusperusteinen yhteistyöjärjestelmä erityisasiantuntemusta edellyttävien uhriryhmien palvelujen saatavuuden vahvistamiseksi. Yhteistyötä tukee valtakunnallinen koordinaatio- ja seurantajärjestelmä. Tämän toteuttamiseksi Rikosuhripäivystys tekee yhteistyösopimuksia erityisen haavoittuville uhriryhmille palveluja tarjoavien järjestöjen kanssa näiden konsultoinnista sellaisissa asiakkuuksissa, joissa näiden erityisosaaminen on tarpeen. Sopimuksissa huomioidaan järjestöjen välinen koulutusyhteistyö, jossa erityisryhmälle palveluja tarjoava järjestö voi tarvittavassa laajuudessa kouluttaa Rikosuhripäivystyksen työntekijöitä kohtaamaan ja palvelemaan tämän erityisosaamisalaan kuuluvia uhriryhmiä. Rikosuhripäivystys ylläpitää seurantaa sopimus-kumppanien palvelujen konsultaation määrästä ja siihen käytetystä ajasta.

Päävastuu: **Rikosuhripäivystys.**

Rikosuhripäivystys on käynnistänyt osana alueellista toimintaansa selvityksen laatimisen alueella toimivista rikosuhripalveluista. Selvitys on käytettävissä vuoden 2013 loppuun mennessä. Selvityksessä tarkastellaan mm. erityisen haavoittuvien rikoksen uhrien palvelupolkuja. Selvityksen laatimisen yhteydessä Rikosuhripalvelu pyrkii sopimaan menettelytavoista palveluja tuottavien järjestöjen kanssa.

59. Selvitetään tarve lisätä uuteen esitutkintalakiin (805/2011, 11 luku 9 §) kohta, jossa viranomaista edellytetään tiedustelemaan rikoksen uhrilta rikosilmoituksen tekemisen ja kuulustelun yhteydessä, suostuuko tämä yhteystietojensa väittämiseen uhripalveluita tuottavalle taholle. Uhrin suostuessa viranomaisen toimittaa tämän yhteystiedot palvelulle ilman aiheetonta viivettä. Poliisin sisäisellä määräyksellä edistetään tekijöiden ohjautumista soveltuviin palveluihin. Sovitteluoppaaseen lisätään vastaavat kirjaukset, joiden perusteella sovittelija tiedustelee asianosaisilta näiden suostumusta yhteystietojen välittämiseen ennen varsinaisen sovittelu-prosessin alkua. Muissa viranomaisissa, kuten sosiaali- ja terveystoimessa, parannetaan rikoksen uhrien tukipalveluihin ohjaamista.

Päävastuu: **OM (esitutkintalaki), STM (sovitteluopas), Poliisihallitus (poliisin määräys).**

Maaliskuussa 2013 annettiin hallituksen esitys, joka sisältää esityksen esitutkintalain muutoksesta toimenpiteen tarkoittamalla tavalla.

Päivitetty sovitteluopas julkaistaan syksyllä 2013, ja opas tulee sisältämään ohjeistuksen yhteystietojen välittämisestä palveluun ohjautumisen varmistamiseksi.

THL on koordinoinut ja toimeenpannut valtakunnallisen kehittämishankkeen lähisuhde- ja perheväkivaltarikoksesta epäillyn ohjaamisesta esitutkinnasta väkivaltaa katkaiseviin palveluihin, jonka tuloksena on julkaistu opas "Katkaise väkivaltaa. Lähisuhde- ja perheväkivaltarikoksesta epäillyn ohjaaminen esitutkinnasta väkivaltaa katkaisevaan palveluun". Kehittämishanke on osa poikkihallinnollisen Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen -ohjelman toimeenpanoa. Kehittämishankkeen yhteydessä on koulutettu poliisin ja väkivallan katkaisuohjelmien työntekijöitä usealla paikkakunnalla ja malli on otettu käyttöön muutamilla paikkakunnilla.

Poliisihallitus on antanut 15.6.2012 voimaan tulleen ohjeen "Rikoksen kohteeksi joutuneen ohjaaminen palveluihin" (2020/2012/1916), jossa on ohjeistettu tiedon välittäminen rikoksen uhrille olemassa olevista viranomaisten ja järjestöjen tuki- ja avustamispalveluista sekä myös ohjeistettu "informoitu auttavista tahoista" -merkinnän tekeminen asianomistajan kuulustelupöytäkirjaan.

60. Vankeuslakiin tai sen nojalla annettuun asetukseen lisätään kohta, jossa vapautuvasta vangista ilmoitetaan tämän asuin- tai asettumispaikkakunnan sosiaaliviranomaisille, kun vapautuvan vangin palvelutarve sitä vaatii. Palvelutarpeen arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota vangin rikoksettoman elämän keskeisiin edellytyksiin kuten asumiseen, terveydentilaan, toimeentuloon, sosiaalisiin verkostoihin ja päihteiden käyttöön sekä aiempaan rikoshistoriaan. Ilmoituksen yhteydessä vankienhoitoviranomaiset ja kunnan sosiaaliviranomaiset arvioivat yhteistyön tarpeen ja yhteistyön tekemisen muodot vapauttamissuunnitelman teossa. Kuntien tulisi huolehtia, että vapautuvalle vangille järjestetään vapauttamissuunnitelman tavoitteita ja rikoksettoma elämää tukevia palveluita. Järjestelmä toteutetaan vankeuslain nojalla vankia velvoittavaksi tekijän vapautumisen jälkeisen ehdonalaisen vapausrangaistuksen ajaksi, mikäli tämä katsotaan tarkoituksenmukaiseksi. Näiden toimenpiteiden vaikutuksia seurataan ja tulosten perusteella tehdään ehdotukset yhteistyön edelleen kehittämiseksi.

Päävastuu: **OM.**

61. Kehitetään nuorille miehille suunnattuja rikoksia ennaltaehkäiseviä palveluja esimerkiksi Kalliolan settlementin järjestämän Poikien Talo -mallin mukaisesti. Toiminta käynnistetään pilotoinnilla. Tukipalveluja rahoitetaan esimerkiksi hakemalla avustusta Raha-automaattiyhdistykseltä, kunta-avustuksilla sekä mahdollisesti perustettavalta rikosuhri-rahastolta haettavilla varoilla. Hankkeet toteutetaan siten, että ehdotonta vankeusrangaistusta lievempiä seuraamuksia saaneita kohderyhmän rikoksentekejiä ohjataan Rikosseuraamuslaitoksen ja kuntien toimesta niiden piiriin.

Päävastuu: **OM.**

Hallituksen esitys vankeuslain muutoksista annetaan eduskunnalle 2013. Ennakkotietojen mukaan yhteydenpito vankeinhoitolaitoksen ja kunnan sosiaaliviranomaisten välillä esitetään järjestettäväksi niin, että se vaatii jatkossakin vangin suostumuksen.

Toimenpiteen toimeenpanoa on käynnistetty Rikosseuraamuslaitoksen ja järjestöjen välisissä yhteistyötapaamisissa. Järjestöt ovat käynnistäneet hankkeita palvelujen tuottamiseksi ja kehittämiseksi. Näistä voidaan mainita Kritsin hanke Jenginuorten rikosentorjunta järjestöyhteistyönä.

62. Tehostetaan kuntien, Rikosseuraamuslaitoksen sekä kolmannen sektorin yhteistyötä rikollisuutta ehkäisevän järjestelmän kehittämisessä käynnistämällä selvitys, miten parhaiten voitaisiin turvata vapautuvan vangin katkeamaton hoitoketju vapautumisvaiheessa.

Päävastuu: **Rikosseuraamuslaitos.**

Selvityksen tekemistä on valmisteltu ja sille pyritään järjestämään rahoitus vuonna 2014. Esimerkkinä konkreettisesta hankkeesta, joka tukee hoitoketjun katkeamattomuutta voidaan mainita Lapin ensi- ja turvakodin Miestyön keskus, joka tukee koevapaudessa olevia miesvankeja sekä Ylitornion avovankilasta vapautuvia miehiä Rikosseuraamuslaitoksen pyynnöstä.

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

3.

3.

–

Rikoksen uhrin palvelut ja tekijän tuki – tilastoja ja tietoa kehityksestä

Ensi- ja turvakotien asiakkaat

Vuonna 2012 Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten ylläpitämässä 14 turvakodissa oli asiakkaina yhteensä 1038 naista, 49 miestä ja 1204 lasta. Yhteensä asiakkaita oli 2291. Asiakasmäärä ei kokonaisuutena muuttunut edellisestä vuodesta (2011), mutta lasten suhteellinen osuus hieman lisääntyi, sillä perheet olivat suurempia. Lisäksi miehiä oli aiempaa vähemmän. Aikuisesta asiakkaista alle 31-vuotiaita oli lähes 60 prosenttia.

Turvakodissa olleista lapsista vauvaikäisiä (alle 2-vuotiaita) oli kolmasosa. Neljännes asiakkaista (27 %) viipyi korkeintaan kolme vuorokautta, viidennes (20 %) viipyi 7-13 vuorokautta ja toinen viidennes (20 %) viipyi 14-30 vuorokautta. Pidempiä jaksoja oli hieman enemmän edelliseen vuoteen (2011) verrattuna. Asiakkuuden keston keskiarvoksi tulee 17 vuorokautta. Omasta aloitteestaan tuli 37 % asiakkaista ja viranomaisen aloitteesta lähes puolet (46 %). Kaikista lapsiperheistä vain viidesosa (20 %) oli ollut aikaisemmin turvakodissa. Turvakoteihin tuli asiakkaita 144 eri kunnasta. Turvakodeissa asui 41 eri kieltä äidinkielenään puhuvia. Asiakkaista 80 % käytti asiointikielenään suomea. Yleisimmät kielet suomen lisäksi olivat venäjä, arabia, viro ja somali. Espoon ja

Porin turvakotien lopetettua toimintansa vuodenvaihteessa, on Ensi- ja turvakotien liiton turvakoteja tänä vuonna (2013) yhteensä 12, ja niissä yhteensä 66 perhepaikkaa. Lähde: Ensi- ja turvakotien liitto.

Pojille ja nuorille miehille tarjottavia palveluja

Kalliolan Nuoret ry:n Poikien Talo on toimintamalli ja turvallinen tila, jonka avulla tuetaan 10-28-vuotiaiden poikien ja nuorten miesten psykososiaalista kasvua. Poikien Talon yhtenä kohderyhmänä ovat erityisessä syrjäytymisvaarassa olevat pojat ja nuoret miehet. Nämä pojat ovat vaarassa jäädä irrallisiksi eri palveluista ja tukirakenteista. Toiminnan keskiössä on poikien ja nuorten miesten kokonaisvaltainen identiteetin tukeminen. Työssä otetaan huomioon pojille ja nuorille miehille ominaiset sukupuolen erityispiirteet ja -tarpeet. Lisäksi Poikien Talon työssä otetaan huomioon moninaisuus ja tehdään työtä sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisesti. Poikien Talon työmuotoihin kuuluvat yksilö- ja ryhmätason tuki, avoin toiminta, työpajat, leirit, seksuaalikasvatus- ja neuvonta sekä tukipalvelut seksuaalista väkivaltaa kohdanneille pojille ja nuorille miehille. www.poikientalo.fi

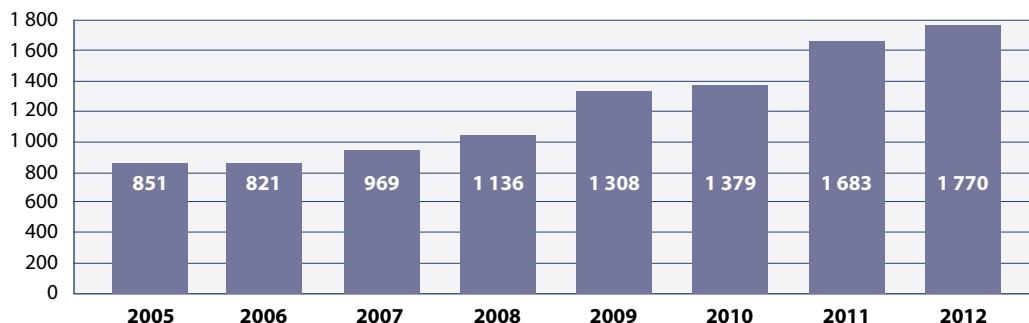
Vankilat – Suomen suurimpia päihdekuntoutuslaitoksia?

Vankiloissa on tarjolla jonkin verran päihdekuntoutusta ja rikolliseen käyttäytymiseen vaikuttavaa ohjelmatoimintaa varsinkin pitempää tuomiota suorittaville. Vankilasta vapautuminen on kuitenkin iso kynnyks, koska positiiviset siteet yhteiskuntaan (asunto, työpaikka, perhesiteet) ovat voineet katketa. Rangaistuksesta vapautuneiden jälkihuolto ei nimetyksi ole minkään tahon vastuulla. Vangeista yli 80 % on päihderiippuvaisia ja tämä lisää vapautumisvaiheen kriittisyyttä: vankilassa aloitettu kuntoutus jää helposti kesken, kun vastassa on päihteiden helpompi saatavuus sekä vapaudessa uudelleen aloitettavan elämän monenlaiset haasteet. Tuettuja kuntoutusjatkumia, jotka ulottuvat myös vapautumisen jälkeiseen aikaan, on olemassa jonkun verran. Esimerkkeinä voidaan mainita kuten Kalliolan Setlementin ja Keravan vankilan Kisko-päihdehoitoohjelma, Kalliolan Setlementin Vahvasti tukien -toiminta, Helsingin kaupungin ja Suomenlinnan vankilan Kuntouttava vankityö, Suoja-Pirtti ry:n, Helsingin vankilan ja Kriminaali-huollon tukisäätiön Tuetun vapautumisen asumis- ja valmennuspalvelu, Silta-Valmennusyhdistys ry:n vapauttamisyksikkö Tampereella sekä vankeinhoidon omat vapauttamisyksiköt Kuopiossa ja Oulussa. Näiden kapasiteetti kattaa yhteensä kerrallaan noin 70 vankia, kun vankilasta vapautuvia vankeusvankeja on vuosittain yli 3700.

Palveluja raiskauksen uhreille

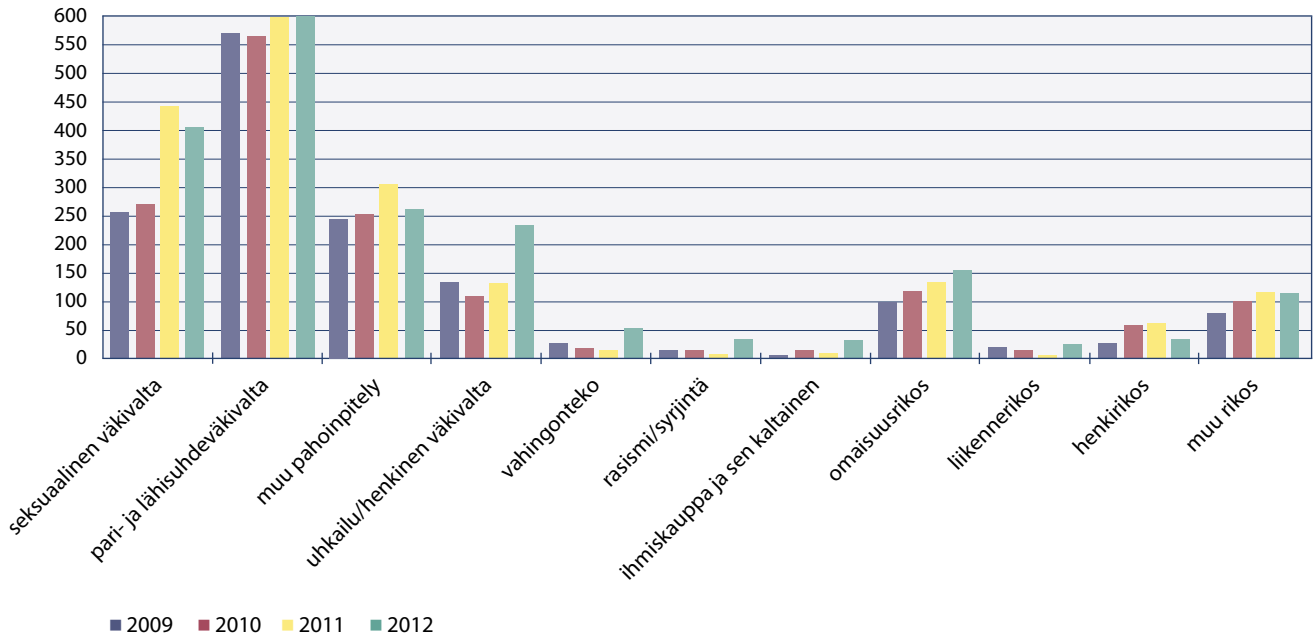
Tukinainen ry:n alaisuudessa toimii Raiskaus-kriisikeskus Tukinainen, jonka juristi- ja kriisipäivystys sekä internetissä toimiva nettitukinainen.fi tarjoavat valtakunnallisesti tukea, ohjausta ja neuvontaa seksuaalisen väkivallan ja/tai hyväksikäytön uhreille sekä heidän läheisilleen. Vuonna 2012 Tukinaisen kriisipäivystykseen ensimmäistä kertaa soittavien puhelua määrä oli 253 ja juristipäivystykseen 222. Kokonaisuudessaan kriisipäivystykseen tuli 1375 ja juristipäivystykseen 358 puhelua.

Asiakkaalla henkilökohtainen tukihenkilö 2005-2012

Lähde: Rikosuhripäivystyksen toimintatilastot

Yleisin yhteydenoton syy

Lähde: Rikosuhrapäivystyksen toimintatilastot

3.14 Ennalta ehkäistään ääriajatteluun perustuvia väkivaltaisia tekoja

63. Toimeenpannaan sisäisen turvallisuuden ohjelman valmistelun yhteydessä laadittu toimeenpideohjelma väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi ja raportoidaan sen toimeenpanosta säännöllisesti.

Päävastuu: **SM.**

Toimeenpideohjelmassa on 12 toimenpidettä, joiden toimeenpano on pääsääntöisesti käynnistynyt hyvin.

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

–

1.

–

Tavoitteena eheä yhteiskunta – viranomaiset ja kansalaisyhteiskunta yhdessä torjumassa väkivaltaa, joka perustuu ääriajatteluun

Kolmannen sisäisen turvallisuuden ohjelman yhteydessä laadittiin toimenpideohjelman väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi. Toimenpideohjelmassa on 12 toimenpidettä, joiden toimeenpano on edennyt hyvin. Ohjelmassa ekstremistisellä väkivallalla tarkoitetaan radikaaliin ideologiaan, oppiin tai ääriajatteluun perustuvaa maailmankuvaa, jolla perustellaan väkivaltaa. Nämä teot voivat ilmetä joko paikallisesti väkivaltana yksilöitä tai ryhmiä kohtaa tai valtiota kohtaan kohdistettuna uhkana. Väkivalta voi äärimmillään johtaa myös terrorismiin.

Toimenpideohjelmassa on päätetty toimista kansallisen ja paikallisen yhteistyön lisäämiseksi väkivaltaisen ekstremismin torjumiseksi. Kansallinen väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn verkosto toimii aktiivisesti. Paikalliset verkostot on perustettu Helsinkiin, Turkuun, Tampereelle ja Ouluun. Näiden toiminta on käynnistynyt hyvin ja tuottanut tulosta. Esimerkiksi Helsingissä työ on liitetty osaksi ennalta estävän toiminnan linjaa, ja toiminta on osoittautunut erittäin hyödylliseksi niin poliisitoiminnalle kuin yhteiskunnalle laajasti.

Toimenpideohjelman yksi keskeinen tavoite on vahvistaa luottamusta demokraattiseen järjestelmään ja sen kautta vaikuttamiseen. Erityisenä kohde-ryhmänä ovat nuoret. Työssä ovat olleet mukana nuorten omat järjestöt, kuten Suomen Lukiolaisten Liitto. Kokemukset ovat osoittaneet, että nuoret pitävät asiaa tärkeänä. Viranomaisten puolella näyttäisi olevan hieman hankaluuksia hahmottaa, miten demokraattista järjestelmää ja osallisuutta vahvistamalla voidaan ehkäistä tätä väkivallan muotoa ja miksi se on tärkeää koko yhteiskunnan kannalta siitä huolimatta, että tämän väkivallan kohteena on vain pieni joukko ihmisiä.

Toimenpideohjelmassa päätetyn mukaisesti on järjestetty aiheeseen liittyvä pyöreän pöydän keskustelu median kanssa. Tilaisuudessa käyty keskustelu oli erittäin rakentavaa ja kiinnostavaa. Myös osaamista ja käytännön menetelmiä väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi ollaan kehittämässä.

Väkivalta, jota perustellaan ääriajattelulla – tilastoja ja tietoa kehityksestä

Väkivaltaiset ääriliikkeet ovat Suomessa pieniä, mutta ne aiheuttavat turvallisuusongelmia paikallisesti

”Väkivaltaisista ääriliikkeistä johtuva laajamittaisen väkivallan riski Suomessa on pieni eikä tilanteessa ole tarkastelujakson aikana tapahtunut muutoksia. Väkivaltaista ekstremismiä ilmenee paikallisesti ja yksilötasolla lähinnä äärioikeiston käyttämänä väkivaltana. Poliisin tietoon tullessa rikollisuudessa on tarkastelujakson aikana ilmennyt noin kolmekymmentä rikosta, joiden voidaan epäillä liittyvän väkivaltaiseen ekstremismiin. Suurin osa näistä rikoksista on skinheadien spontaaneja väkivallan-

tekoja kantaväestön tai etnisten vähemmistöjen edustajia kohtaan. Äärioikeiston, etenkin Suomen vastarintaliikkeen, näkyvän toiminnan lisääntyminen on aktivoanut myös radikaalia antifasistista liikehdintää. Väkivaltainen ääri-islam ei näy kotimaisissa rikostilastoissa, mutta Suomessa asuvia henkilöitä, mukaan lukien Suomen kansalaisia, on osallistunut taisteluihin konfliktialueilla. Tämän lisäksi on mahdollista, että se ilmenee Suomessa yksittäisinä väkivallantekoina ja uhkauksina, joita perustellaan uskonnollisilla syillä.” Ote väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsauksesta 2/2013

Väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisy

Yliopiston lehtori, VTT Leena Malkki, Helsingin yliopisto, Eurooppa-tutkimuksen verkosto

Useissa länsimaissa on 2000-luvun puolivälin jälkeen kehitetty ohjelmia väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi. Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy on myös esimerkiksi yksi neljästä Euroopan unionin terrorismin torjunnan strategian pilareista.

Nämä aloitteet heijastavat terrorismin ja poliittisen väkivallan torjunnan muuttumista viimeisten kahdentoista vuoden aikana. Väkivaltaisten tekojen ennalta ehkäisyyn kiinnitetään nyt huomattavasti enemmän huomiota. Siinä missä ennen tyydyttiin estämään iskusuunnitelmien toteutumista, nykyisin pyritään vaikuttamaan siihen, että iskuja suunnittelevia olisi mahdollisimman vähän.

Tämän kehityksen taustalla ovat muuttuneet käsitykset terrorismista. Syyskuun 11. päivän jälkeen terrorismia on alettu pitää entistä vakavampana uhkana ja iskusuunnitelmien paljastamisesta on uskottu tulleen entistä hankalampaa. Lisäksi poliittiset ja uskonnolliset ääriliikkeet koetaan aiempaa suurempana haasteena demokraattiselle yhteiskunnalle ja sosiaaliselle koheesiolle.

Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy poikkeaa merkittävästi perinteisestä terrorismin torjunnasta ja sen tavoitteet ovat laajempia. Tavoitteena on kaikenlaisen väkivaltaisen lakia rikkovan toiminnan, ei vain terrorismin, ennaltaehkäiseminen. Yhteistä eri maiden ohjelmille on, että niillä pyritään vaikuttamaan laaja-alaisesti yhteiskunnan kehittämiseen ja eri yhteiskuntaryhmien välisiin suhteisiin.

Turvallisuussektorin sijasta keskeisessä asemassa ovat sosiaalitoimi, nuorisotoiminta, koulutussektori ja kansalaisjärjestöt. Toimenpiteiden kirjo ulottuu aina hyvinvointipalveluiden kehittämisestä lähipoliisitoiminnan kautta projekteihin, joissa autetaan nuoria irtautumaan ekstremistisistä ryhmittymistä.

Suomessa ohjelman suunnittelu aloitettiin vuonna 2011. Maamme voi näyttäytyä kansainvälisessä vertailussa väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn mallimaana: toimenpideohjelmaa on alettu laatia hyvissä ajoin, jo ennen kuin merkittävää väkivaltaiseen toimintaan radikalisoitumista on tapahtunut.

Samaan aikaan on kuitenkin muistettava, ettei työskentely väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisemiseksi ole ongelmattonta. Tehtävää hankaloittaa merkittävästi se, että väkivaltaiseen toimintaan radikalisoitumisesta on vähän tutkimustietoa ja käytännön kokemuksia. Siksi ei ole selvää käsitystä, millaisilla toimenpiteillä sitä voisi ennalta ehkäistä. Epäselvää on myös, miten tunnistaa oikea kohderyhmä tarkemmin kohdennetuille interventioille.

On tärkeä pitää kirkkaana mielessä, mikä ohjelman perimmäinen tavoite on. Sillä ei tavoitella poliittista konsensusta eikä poliittisten ääri-liikkeiden tukahduttamista, vaan pyritään hillitsemään väkivaltaista poliittisesti motivoitunutta liikehdintää.

Niin kuin Suomenkin toimenpideohjelman alkusivuilla todetaan, poliittinen radikalismi on tärkeä yhteiskuntaa uusintava voima.

Ohjelmissa liikutaan kuitenkin hankalalla maaperällä. Rajanveto "toivottavan" ja väkivaltaiseksi kehittymässä olevan toiminnan välillä on paitsi äärimmäisen haastavaa niin myös huonosti valtiovallan rooliin sopiva tehtävä. Liberaalin demokratian periaatteisiin kun kuuluu, ettei valtiolta puutu kansalaistensa poliittisiin näkemyksiin. Vaikka tavoitteena on väkivaltaisen toiminnan, ei ajattelun, ennaltaehkäisy, käytännössä sitä toteutettaessa on lähes mahdotonta pitäytyä täysin yksilöiden poliittisen ajattelun arvioinnista.

Kokemus on osoittanut, että mikäli toimenpiteitä ei harkita ja toteuteta tarkoin, ohjelma voi kääntyä itseään vastaan. Ulkomailta on varoittavia esimerkkejä siitä, miten pyrkimykset hillitä väkivaltaista toimintaa ovat johtaneet siihen, että jokin etninen vähemmistö tai poliittinen liike kokonaisuudessaan on alettu nähdä epäilyksen alaisena. Suomen ohjelmaa toimeenpantaessa ja edelleen kehittäessä onkin tärkeää olla tietoisia siihen liittyvistä riskeistä. Muiden maiden kokemuksista on ohjelman suunnittelu- vaiheessa yritetty oppia, mutta vasta sen toimeenpano ratkaisee, millaiseksi sen vaikutukset muodostuvat.

3.15 Varmistetaan vapaaehtoisten saatavuus turvallisuus- ja hälytystehtäviin

64. Vahvistetaan vapaaehtoisten saatavuutta turvallisuus- ja hälytystehtäviin ja selvitetään, kuinka palokuntasopimukseen kirjatut vahvuusvaatimukset täyttyvät maan eri osissa.

Päävastuu: **Suomen Sopimuspalokuntien Liitto.**

SSPL ja SPEK ovat käynnistäneet Palosuojelurahaston rahoittaman selvityshankkeen "Vapaaehtoishenkilöstön saatavuus turvallisuus- ja hälytystehtäviin". Hankkeen ensimmäisen osan on tarkoitus valmistua vuoden 2013 loppuun mennessä ja toisen osan kesällä 2014.

Yhteenveto:

punaiset, keltaiset ja vihreät toimenpiteet yhteensä

–

1.

–

4. Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpano alueellisesti

Valtioneuvosto asetti 3.11.2011 hankkeen valmistelemaan sisäisen turvallisuuden kansallista ohjelmaa. Asettamispäätöksessä päätettiin myös alueellisten sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanosuunnitelmien laadinnasta. Päätöksen mukaisesti sisäisen turvallisuuden ohjelman alueellinen toimeenpano tuli suunnitella aluehallintovirastojen johdolla laajassa yhteistyössä eri viranomaisten ja järjestöjen kanssa. Toimeenpanosuunnitelmissa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa asetetut tavoitteet tuli sovittaa yhteen alueellisten erityispiirteiden ja tarpeiden kanssa ottaen huomioon muut keskeiset hyvinvointia ja terveyttä sekä alueellista kilpailukykyä ja elinvoimaa edistävät suunnitelmat ja ohjelmat. Alueellisten toimeenpanosuunnitelmien tuli noudattaa sisäisen turvallisuuden ohjelman rakennetta ja keskittyä samoille aihealueille. Sisäministeriö antoi 22.2.2013 kirjallisen arvion alueellisista toimeenpanosuunnitelmista. Alueelliset toimeenpanosuunnitelmat ja niiden toimeenpano-raportit löytyvät osoitteesta <http://www.intermin.fi/sisainturvallisuus/ohjelmat/prime101.aspx>

Lapin alueellinen sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanosuunnitelma ja sen tulokset

Toimeenpanosuunnitelma sisältää käytännön toimenpiteitä Lapin kuntien ja paikallisen toiminnan tueksi. Suunnitelmassa kansallisessa ohjelmassa päätetyt toimenpiteet on jalkautettu toiminnaksi, jota toteuttavat viranomaiset, järjestöt ja elinkeinoelämä ja jossa otetaan huomioon alueen erityispiirteet ja väestön tarpeet. Keskeinen tavoite on tukea kunnissa tehtävää työtä ja yhdistää niukat alueelliset ja paikalliset resurssit tukemaan arjen turvaa parantavaa työtä. Toimeenpanosuunnitelmassa päätetyistä toimenpiteistä 18 % on toteutettu, 72 %:n osalta työ on käynnissä ja 10 % on sellaisia toimenpiteitä, jotka eivät ole vielä käynnistyneet. Toimeenpanossa korostuu laaja yhteistyö ja kunnille tarjottavan tuen merkitys. Alueelliseen sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanoon liittyy Arjen turvaa – kunnissa hanke, jossa yhdessä alueen kuntien kanssa kehitetään yksinkertaisempia ja enemmän käytännön tuloksia tuottavia suunnittelumenettelyjä kunnille. Hanke on jo saanut EU Best Practice – kunniamaininnan ja on mukana valittaessa parasta hanketta EU:n alueella.

Pohjois-Suomen alueellinen sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanosuunnitelma ja sen tulokset

Aluehallintovirasto on laatinut alueellisen toimeenpanosuunnitelman, jota on käytetty keskusteluissa kuntien kanssa. Tarkoituksena on levittää tietoa suunnitelmasta, jotta kunnat voivat ottaa sen huomioon omassa toiminnassaan. Raportin tietojen mukaan voidaan arvioida, että alueellinen toimeenpanosuunnitelma on lisännyt kuntien ja muiden tietoisuutta alueellisista turvallisuusongelmista ja niiden ratkaisumahdollisuuksista. Toimeenpanossa korostuu informaatio-ohjauksen keinot.

Itä-Suomen alueellinen sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanosuunnitelma ja sen tulokset

Itä-Suomen alueellinen sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanosuunnitelma on nimeltään KAMU – kaikki mukaan. Nimen mukaisesti alueelliseen työhön on otettu mukaan laajasti järjestöjen ja yritysten edustajia. Myös kansalaisnäkökulma on vahvasti esillä toimeenpanossa. Alueellinen toimeenpanosuunnitelma on ryhmitelty seitsemään osa-alueeseen, jotka ovat väestön omien turvallisuusvastuiden vahvistaminen, turvallisen kasvu-ympäristön varmistaminen lapsille ja nuorille, turvallisen elämän varmistaminen iäkkäille ihmisille, asumisen, elinympäristön ja liikkumisen turvallisuusriskien vähentäminen, toimintamallien luominen eri tahojen turvallisuus-yhteistyölle, yritysturvallisuus sekä turvallisuusasioiden tietoperustan luominen. Osa-alueet toteuttavat sisäisen turvallisuuden kansallisessa ohjelmassa asettuja tavoitteita ja päätettyjä toimenpiteitä. Toimeenpanossa korostuu järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö, kansalaisnäkökulma ja alueelliset erityistarpeet.

Etelä-Suomen alueellinen sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanosuunnitelma ja sen tulokset

Etelä-Suomen aluehallintovirasto on järjestänyt sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpiteisiin liittyviä koulutus- ja tiedotustilaisuuksia. Raportoinnin perusteella voidaan arvioida, että sisäisen turvallisuuden ohjelmassa asetetut tavoitteet eivät ole erityisesti korostuneet aluehallintoviraston toiminnassa siitä huolimatta, että ne on pantu merkille. Toimeenpanossa korostuu perinteinen viranomaistoiminta.

Lounais-Suomen alueellinen sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpano ja sen tulokset

Alueella ei ole laadittu eri toimijoiden yhteistyössä sellaista alueellista toimeenpanosuunnitelmaa, jota valtioneuvoston päätöksessä 3.11.2011 on tarkoitettu.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston sisäisen turvallisuuden ohjelman alueellinen toimeenpano ja sen tulokset

Muista poiketen Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston johdolla on laadittu laaja alueellinen kokonais-turvallisuusstrategia, joka kattaa turvallisuuteen ja hyvinvointiin liittyvät ilmiöt ja ongelmat laajasti. On varsin haasteellista selvittää, mitkä ovat ne konkreettiset tulokset, jotka ovat seurausta sisäisen turvallisuuden ohjelmassa asetetuista tavoitteista alueellisesta toimeenpanosta ja siihen liittyvästä yhteistyöstä. Toimeenpanossa korostuu viranomaistoiminta ja laajojen kokonaisuuksien käsittely.

Turvallisuus on oleellinen osa hyvinvointia

Projektipäällikkö Veli-Matti Ahtiainen, Suomen Punainen Risti, Lapin piiri

Elämme yhteiskunnallisesti suurten muutosten aikaa. Talouden tilanne on jo usean vuoden ohjannut päätöksentekijöitä varautumaan pahimpaan ja muuttamaan rakenteita vastaamaan paremmin tulevia haasteita. Poliittisessa päätöksenteossa muutokset ovat pitkittyneet ja mutkistuneet aiheuttaen hämmennystä ja epävarmuutta tulevista myöskin tavallisissa kansalaisissa.

Emme aina osaa nähdä miten laaja kokonaisuus hyvinvointiyhteiskuntamme on. Viimeaikainen keskustelu on keskittynyt pääsääntöisesti terveydenhuollon ympärille. Sosiaalisen laajan kokonaisuuden jäädessä pieneen osaan, muista hyvinvointiyhteiskuntaan vaikuttavista osatekijöistä puhumattakaan. Tämän myllerryksen keskellä sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteet ja toiminta-ajatukset ovat nousseet merkittävään rooliin. Siinä on toteutettu toimintamalleja, mikä muissa ohjelmissa on jäänyt sanojen tasolle.

Lapin yliopiston professori Anneli Pohjola nosti esiin jo 2000-luvun alussa hyvinvointiturvallisuus käsitteen. Hänen mukaansa ”Turvallisuutta voidaan tarkastella objektiivisesti, turvallisuuden ulkoisina edellytyksinä ja resursseina. Hyvinvoinnin resurssit ovat samalla keskeisiä turvallisuuden alueita: muiden muassa asuminen, koulutus, työ ja toimeentulo sekä yleensä ympäristön tarjoamat elämisen mahdollisuudet. Myös

terveyttä voidaan tarkastella hyvinvointiresurssina.

Hyvinvointiturvallisuuskäsite muodostuu hyvinvoinnin ja turvallisuuden kokonaisuudesta, missä hyvinvointia pidetään turvallisuuden edellytyksenä ja turvallisuus kytkeytyy hyvinvointivaltion palvelujärjestelmään osana sosiaalista turvallisuutta.”

Lapin mallilla

Lapin aluehallintovirastossa lähdettiin jo edellisen ohjelman (Turvallinen elämä kaikille) aikana pohtimaan sisäistä turvallisuutta aivan uudelta näkökulmasta. Työskentelyn pohjalla oli oivallus siitä, kuinka moni eri toimijataho tekee työtä hyvinvoinnin ja turvallisuuden ympärillä ja kuinka monen muun ohjelman tavoitteet ovat samansuuntaisia, mutta kuinka vähän nämä toimijat tekevät todellista yhteistyötä.

Tämän oivalluksen myötä syntyi laaja ja avoin monialainen yhteistyöverkosto, minkä tavoitteena on alusta alkaen ollut lappilaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisääminen.

Lapin etuna on se, että maakunnan ja eri valtion virastojen toimintaratjat ovat yhteneväiset. Toimijoita on suhteellisen vähän, jolloin tunnettavuus on hyvä. Tästä huolimatta uusi toimintamalli on tuonut uusia tuttavuuksia.

Järjestöjen näkökulmasta mullistavaa toimintamallissa on ollut se, että järjestöt on otettu mukaan kehittämiseen tasavertaisina toimijoina jo suunnitteluvaiheessa. Eri järjestöillä on kokemusta, osaamista sekä resursseja, mitkä jo heidän perustehtävien mukaisesti liittyvät oleellisesti sisäisen turvallisuuden ohjelmaan. Tämä resurssi on otettu hyvin mukaan Lapin aluehallintoviraston nykyisessä sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanosuunnitelmassa. Sen 72:sta toimenpiteestä järjestöt ovat mukana 50:ssä.

Toinen tärkeä asia mallissa on ollut eri tahojen toteuttamien hankkeiden mukaan ottaminen osaksi toimenpidesuunnitelmaa. Näin hankkeet eivät ole jääneet irrallisiksi kokonaisuudeksi vaan ne ovat niveltyneet selkeämmin osaksi normaalia toimintaa. Myös hankkeiden tulosten juurruttaminen on parantunut. Verkoston kautta on myös voitu rakentaa uusia hankkeita esiin nousseiden tarpeiden pohjalta.

Parhaat innovaatiot syntyvät usein yksinkertaisista asioista. Niin on käynyt Lapin mallissakin. Oivallus tasavertaisesta yhdessä tekemisestä ja siitä, kun olemassa olevat resurssit yhdistetään voidaan ne kohdistaa entistä paremmin, taloudellisemmin ja tuloksellisemmin yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Järjestöjen merkittävä rooli

Sisäisen turvallisuuden ohjelman keskeisin tavoite on syrjäytymisen ehkäiseminen. Nostan syrjäytymisen rinnalle myös eriarvoistumisen ja yhdenvertaisuuden käsitteet. Punainen Risti on toteuttanut vuosina 2007–2013 kolme hanketta, joiden tavoitteena on ollut löytää vapaaehtoistoimintaan pohjautuvia toimintamalleja ihmisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisäämiseksi harvaan asutuilla alueilla. Kaikki hankkeet ovat linkittyneet oleellisesti sisäisen turvallisuuden ohjelmiin. Malleja on pilotoitu Turun saaristossa, Pohjois-Karjalassa, Satakunnassa ja Lapissa. Hankkeissa, niin kuin järjestömme normaalissakin toiminnassa, liikumme keskellä ihmisten arkea. Sieltä nousee tällä hetkellä voimakkaasti esille ihmisten huoli selviytymisestä, eriarvoisuuden ja myös turvattomuuden lisääntymisestä.

Kun palvelut etäännyvät ja viranomaiset vetäytyvät kokevat ihmiset entistä enemmän olevansa oman onnensa seppiä. Avun saaminen voi kestää useitakin tunteja, puhelimet eivät aina toimi, nettiyhteyttä ei löydy, hätäkeskus ohjaa avun väärän vaaran laidalle eikä etelästä keikkatyöhön tullut sairaankuljettaja tunne ympäristöä. Lähelle tuotavia palveluita on

entistä vähemmän ja aina pitää läheta jonnekin, kun apua tarvitsee. Teiden auruksista tingitään ja postikin tuodaan kohta vain kahdesti viikossa. Tämä kehitys on nostanut uudestaan esille paikallisen yhdessä tekemisen, toisista huolehtimisen ja varautumisen merkityksen. Myös kylien rooli lähiyhteisönä kasvaa.

Järjestöjen toiminta lähtee aina ihmisten tarpeista. Toiminta ei katso hallinnon rajoja tai sektoreita. Vaikka järjestöilläkin on joskus taipumista rakentaa aitoja ja kehitellä esteitä ovat ne kuitenkin merkittävä resurssi ihmisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden tuojina. Järjestöt mahdollistavat myös ihmisten osallistumisen ja osallisuuden. Punaisen Ristin vahvuutena on sen koko maan kattava osastoverkosto, joissa toimivat vapaaehtoiset ovat koko toiminnan kivijalka. Punainen Risti koordinoi myös Vapaaehtoista pelastuspalvelua, mikä on ainutlaatuisen 50 eri järjestön yhteenliittymä.

Sähköisestä hyvinvointikertomuksesta on muodostumassa yksi tärkeimmistä työvälineistä kuntien toiminnan ja talouden suunnitteluun. Järjestöjen kautta saadaan arvokasta, ihmisten omiin kokemuksiin perustuvaa tietoa arjen hyvinvoinnin ja turvallisuuden vajeista, mitä muilla keinoin on hyvin

vaikea saada. Yhteisenä haasteena on kuitenkin löytää sellaiset indikaattorit, mitkä parhaiten kertoisivat päättäjille ja viranomaisille ihmisten kokemuksen ja arjen todellisuuden.

Punaisen Ristin hankkeissa on järjestetty yhdessä eri viranomaisten ja kyläyhdistysten kanssa lukuisia kylien turvallisuuspäiviä ja – iltoja, kartoitettu kodin ja kylän vaarapaikkoja, koulutettu tukihenkilöitä ja henkisen tuen osaajia, harjoiteltu ensiapua ja alkusammutusta sekä kadonneen etsimistä, pohdittu kylän turvallisuussuunnitelmia, etsitty omaan kotiin ja mökille koordinaatit, opeteltu soittamaan hätäkeskukseen, perustettu hälytysryhmiä. On luotu erilaisia malleja toimia, mutta tärkeintä ja oleellisinta niissä on ollut yhdessä tekeminen. On ylitetty rajoja ja löydetty uusia kumppanuksia.

Mikkelin piispa Seppo Häkkinen kertoi eräässä sisäisen turvallisuuden seminaarissa vanhan etiopialaisen sananlaskun, mikä jäi voimakkaasti mieleeni ja mikä kuvaa minusta hyvin Lapin mallia ja yhdessä tekemisen voimaa: "Kun hämähäkkien verkot yhtyvät, ne sitovat leijonan."

5. Sisäisen turvallisuuden kehitystä kuvaavat tunnusluvut

Arjen, asumisen ja kodin lähiympäristöjen turvallisuus	Vuosi		Lähde
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa kuolleet	2012	2 766 kpl	THL
Asuinrakennuksissa sattuneiden tulipalojen määrä	2012	5 906 kpl	Pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilasto PRONTO

Katujen, julkisten tilojen ja oppilaitosten turvallisuus	Vuosi		Lähde
Katuturvallisuusindeksi	2012	85,83	Poliisin tulostietojärjestelmä

Työpaikkojen turvallisuus			
Liikkumisen turvallisuus	Vuosi		Lähde
Tieliikenneonnettomuuksissa loukkaantuneet	2012	7 088 kpl	Tilastokeskus
Tieliikenneonnettomuuksissa kuolleet	2012	255 kpl	Tilastokeskus
Vesiliikenneonnettomuuksissa kuolleet	2012	42 kpl	Tilastokeskus
Hukkumistapaturmat	2012	163 kpl	Tilastokeskus

Erityisryhmien turvallisuus	Vuosi		Lähde
Ikääntyneiden turvallisuus, kaatumis- ja putoamistapaturmissa kuolleet yli 65-vuotiaat	2011	992 kpl	Tilastokeskus
Poliisille ilmoitettujen ja rasistiseksi luokiteltujen epäiltyjen rikosten määrä (nykyään viharikos-luokittelu alkaen 21.9.2011)	2012	180 kpl	Poliisin tulostietojärjestelmä

Rikoksen uhrille tarjottavien palvelujen saatavuus	Vuosi		Lähde
Rikosuhripäivystykseen tulleet yhteydenotot, lkm/vuosi	2012	28 723 kpl	RIKU:n tilastot
Rikosuhripäivystyksen tukisuhteet, lkm/vuosi	2012	1 770 kpl	RIKU:n tilastot

Rikoksen uhrin ohjautuminen palveluun	Vuosi		Lähde
Sovittelun kautta tapahtuva ohjautuminen, prosenttia asiakkaista tai yhteydenotoista	2012	2 %	RIKU:n tilastot

Nuorten turvallisuus	Vuosi		Lähde
Osa-aikaista erityisopetusta saavien peruskoululaisten osuus kaikista peruskoululaisista (prosenttia)	2011-2012	21,5 %	Tilastokeskus
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä	2011	1,4 %	THL
Lastensuojelun avoimuuslasten tukitoimien piirissä 0 - 17-vuotiaita vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä	2011	6,7 %	THL
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18-24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä	2011	2,9 %	THL
Alle 25-vuotiaat työttömät työnhakijat	12/2012	34 836	THL
Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 0-17-vuotiaat/ 1000 vastaavanikäistä	2011	4,8 %	THL
Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoito saaneet 18-24-vuotiaat/ 1000 vastaavanikäisistä	2011	8,2 %	THL
Alle 18-vuotiaisiin kohdistuneet väkivaltarikokset	2012	6 496 kpl	Poliisin tulostietojärjestelmä
18-20-vuotiaisiin kohdistuneet väkivaltarikokset	2012	4 612 kpl	Poliisin tulostietojärjestelmä
Alle 18-vuotiaiden tekemät rikoslakirikokset (pl. liikenneirikokset)	2012	23 717 kpl	Poliisin tulostietojärjestelmä
18-20-vuotiaiden tekemät rikoslakirikokset (pl. liikenneirikokset)	2012	24 012 kpl	Poliisin tulostietojärjestelmä
Poliisin tietoon tulleet alle 18-vuotiaisiin kohdistuneet seksuaalirikokset	2012	2 103 kpl	Poliisin tulostietojärjestelmä

Yritystoiminnan turvallisuus	Vuosi		Lähde
Myymlävävarkauksien määrä, kpl/vuosi	2012	47 412 kpl	Poliisin tulostietojärjestelmä
Kaupparekisteriin kohdistuneet rekisterimerkintärikokset ja niiden yritykset, kpl/vuosi	2012	561 kpl	Poliisin tulostietojärjestelmä
Yrityksille korvatut murto- ja ilkivaltavahingot, €/vuosi	2012	8,0 milj. €	Finanssialan Keskusliiton tilastot
Yritysten palovahinkojen määrä, jotka vakuutusyhtiö korvannut	2012	77 milj. €	Finanssialan Keskusliiton tilastot
Yritysten muiden vahinkojen määrä, €/vuosi, mukaan lukien keskeytysvakuutus	2012	199 milj. €	Finanssialan Keskusliiton tilastot

Alkoholin käyttöön liittyvät turvallisuusongelmat	Vuosi		Lähde
Alkoholijuomien kokonaiskulutus 100-prosenttisena alkoholina asukasta kohti	2012	9,6 l	THL
Alkoholimyrkytyksiin ja muihin tapaturmiin päihdyksissä kuolleet	2011	773 kpl	Tilastokeskus, THL
Poliisin tietoon tulleet alle 25-vuotiaiden rattijuopumukset	2012	4 770 kpl	Poliisin tulostietojärjestelmä
Päihtyneiden säilöönotto	2012	72 503 kpl	Tilastokeskus

SISÄASIAINMINISTERIÖ

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 VALTIONEUVOSTO
www.intermin.fi